

pod nogami travo življenja
in spet pritisneš dlan
na modro in zvenečo
steno zraka.

KONEC PRAVLJICE

Drago Grah

I

Tekla je skoz vas, ko da se hočejo vse hiše podreti nanjo. Zaradi visokih jagnedi so se zdele zvezde blizu, tako blizu; morda bi se res najraje še te zapodile za Barico. Ljudje so stali na podoknjih, ljudje so stali vzdolž ograj in še zmeraj se je vsak hip pokazala kaka glava — zdaj skoz okno, zdaj nekje iz prikleti. In po hlevih je z verigami rožljala živina. In tam zgoraj za Andraševo bajto — skovik! skovik! — nekam zadirčno, nekam neubrano, je povzklivala sova. Kako nemiren sobotni večer, je pomislila. Najbrž ne bi mogla stopati počasi niti tedaj, če se ji sploh nikamor ne bi mudilo.

Pognala se je še bolj, ko je v dalji zagledala motno zelenkasto osvetljeno okno televizijske sobe. Kaj že teče oddaja? Ta nesrečni Feliks! Samo zaradi njega so lahko pričeli z vajami šele pol ure pozneje. Taka neresnost — komaj teden dni pred nastopom. Še svojim šolarčkom bi vse laže dopovedala. Oh, le zakaj so morali postaviti za družni dom tako daleč za vasjo! Cerkev, šola, trgovina, gruča hiš — vse je našlo prostora na ozkem kolku hriba. Le tega so spravili na samo. Mar bi ga bili zgradili tam na Andraševem. Na kakšnem lepem mestu stoji bajta! Že dve leti živi tod in že dve leti se ozira iz razreda proti tej nasmejani rebri pod gozdom. Žal je njena soba na dvoriščni strani šole. Zato ne vidi tjakaj iz nje. Vselej, kadar hoče tja gor, mora skoz vrt, potem po mejici kraj ógrada, po prikrajih razvežnjene njive, in šele nato zagleda nizko belo steno za brajdami. Ko bi lahko stanovala v tistem tihem gnezdecu! Če že ne iz drugih nagibov, pa zato, da se ne bi nihče razburjal nad njenimi Mozarti in Šostakoviči. O! Televizijski prenos koncerta! Še pozabila bo nazadnje, kam hiti.

»Hej!«

Ali ni nekdo zaklical? se je ozrla. Res. Nekdo je stal na visokem robu ob poti. Postava, kot pozabljena senca, s šibkim rožnatim ozadjem zahodnega obzorja.

»Hej! Moja hči!«

»To ste vi, Andraš?« Samo on jo je ogovarjal z »mojo hčerjo«.

»A me tečeš reševat?«

Njegov glas je bil sigasto krhek in nerazločen. Kako neki ga je potem slišala? je začela ugibati. Saj je tekla, vsa zasopla. In tudi ni bil tako blizu. Drug na drugega naletita vselej nepričakovano, vselej v neobičajnih okoliščinah. Morda tako misli tudi on: zakaj bi jo sicer zdaj spet spomnil na tisto res neobičajno srečanje, na tisto rešitev?

»Pred čim pa naj bi vas rešila?«

»Tako... Ti me rešuješ znova in znova, moja hči.«

»Kako?«

»Velika dobrota, ki jo nekemu izkažeš samo enkrat, se ponavlja sama od sebe v njegovem življenju.«

»Andraš! Andraš! Spet ste vzeli kozarček preveč!«

»O, le verjemi, le verjemi, moja hči! Velika dobrota se ponavlja kot veliko zlo. Le da lepote ne opazimo tako hitro kot zlo. Zmeraj, ko te zagledam, se spomnim na to... Rešila si me takrat, rešiš me zmeraj spet, ko te srečam... Da da... Zmeraj... Ker se vedno zavem, kako sem znova zadihal, medtem ko so te ženske vso premrlo vlekale sem gor. Zavedam se tudi zdaj... Da, da, spet si me rešila. Hočeš kostanj?« Sklonil se je, in v roki mu je zabingljala vreča.

»Drugič, drugič. Zdaj se mi mudi.«

Vrečka je spet zdrsnila z neba v temo. Pogladi si je brke in zdelo se ji je, da je slišala, kako so mu zadržali pod raskavo kožo dlani. Le zakaj je o tem človeku slišala, videla, vedela več kot pa o drugih ljudeh? Pognala se je dalje. Le zakaj? Prav gotovo že pretirava, kajti počasi bo res verjela, da se ima za življenje zahvaliti samo njej. Ševeda, dogodek je bil neobičajen. Celo skrivnosten morda. Vse okrog življenja je skrivnost. Starec bo to najbrž najbolje vedel: ker so mu dnevi šteti in ker se zaveda, da se je s tisto nesrečo znova rodil. Toda Andraš je bil zgolj človek kot vsi drugi. Čemu je potem srečanje z njim drugačno od srečanja s kom drugim? Ali bo imela podobne občutke, če bo kdaj dobila otroka? Ali če bo koga ljubila? Te skrivnosti življenja...! Z njimi se povežejo ljudje med sabo in včasih nemara dojamejo, da so drugemu zato več kot ostali ljudje, da so torej zanje nekje višji ljudje, večji ljudje. Zakaj sicer bi Andraša srečavala z ravnodušnostjo, s kakršno pač znanec seže znancu v roko. Moram biti domišljava, si je rekla, ko je pritekla na dvorišče združnega doma. Domišljava: take velike misli o življenju! Ko da bi ga ona ustvarjala! Celo prevzetna: kakor da sem starcu podarila nekaj neprecenljivega — o ta neumna umišljena skrivnostnost! Kakor da sem ga nekako spočela, kakor da sem mu mati! In to vse le zato, ker sem skočila v narasli potok in ga potegnila na suho! On pa temu ne pravi samo dobrota, ampak Dobrota! Dobrota! Umislimo si nekaj in nato brez tega ne moremo več živeti! Njegova predstava: Dobrota. In moja: Velika rešiteljica, Ustvarjalka Življenja! Zaradi takih umišljanj najina srečanja tedaj niso več srečanja običajne vrste. Zaradi njih filozofirava po blatnih kolnikih. Zaradi njih pozabljava na čas in na okoliščine: kolikšen del koncerta sem že zamudila?

Skozi vrata je planila s tako naglico, s kakršno se je rezka svetloba s televizijskega zaslona pognala proti njej. Posredne, blažilne luči ni bilo, zato je prostor kljub siju iz aparata polnila zamolka temina, zlasti še, ker je nekdo stal tik pred sliko in s telesom prestrezal svetlobni tok. Pravzaprav je — v teh prvih trenutkih — opazila bolj temo kot svetlobo, — temo, ki se je zdela neskončna, ko da je ne bi omejevale stene, in ono drugo temo, ki je predstavljala postavo človeka pred sprejemnikom. Najbrž je uravnaval sliko, pa se obrnil, ko je vstopila;

roke, ki so mu visele ob telesu, so še zmeraj krčile prste, ko da še naprej vrtijo gumb. Tenki, dolgi prsti, — natančno jih je videla na žarečem ozadju. Nežni, napol prosojni prsti, se ji je zazdelo: le da se je to po njeni presoji le stežka ujemalo z njegovo držo, — takó razkoračeno, takó gospodovalno, takó moško se je bil postavil prednjo. Zdaj se je že spet obrnil, uravnal sliko, potišal zvok in sedel, z enim samim korakom, z osvajalsko odločnostjo v prvo vrsto stolov in naravnost prednjo, ki si je poiskala mesto bolj v ozadju. Morala se je presesti, da je lahko nemoteno gledala.

Prenašali so Beethovnov Deveto simfonijo, nastop velikega filharmoničnega orkestra v dvorani neke tovarne. Del gledalcev je sedel, drugi pa so stali, kjer se je le dalo: orkestru in zboru celo še za hrbtom; po strojih in na najrazličnejših vzvišenih mestih. Nad vsem je negibno ždel velik mostni žerjav in iz kabine na njem se je tudi nagibalo nekaj glav. Obrazi delavcev so bili črni in kosmati, le njihove oči so imele nekak zavzet izraz, kakor da ne morejo dojeti neobičajnih, mogočnih zvokov v kraljestvu večnega kovinskega trušča.

Barica je vsa drhtela od vznemirjenosti. Tako je bilo z njo vselej, kadar je poslušala priljubljeno glasbo. Lahno se je pozibavala, trzala s stopalom, v njej pa se je podilo tisočero čustev in nešteto misli, čeprav ni čutila ničesar določnega, tudi ne mislila na nič posebnega. Vse je bil le nekak zanos, nekaka opojnost nad glasbo in nad vsemi lepimi stvarmi, ki so se podile skozi njo. Ti lepi jesenski dnevi, »njeni« otroci, delo pionirske šolske zadruga, priprave na otvoritev nove šole — oh! razpočila se ji bo glava od skrbi in od delovne vne! Morala bi se zbrati in poslušati. Toda nič kolikokrat je že slišala simfonijo. Ima jo na magnetofonskem traku. Zna jo na pamet, — se pravi: note; doživetje pa pride seveda le tedaj, ko človek sliši to gigantsko skladbo. Ni čudo, če jo izpoved takega veleuma potegne za sabo, jo razburka, jo podžge skoraj do samopozabe. Pssst! Mirneje! Oni tam spredaj se mi bo smejal. Kakšne brke ima. Ampak kako je stal pred sprejemnikom: ko da pričakuje napada, pripravljen, da ubrani vse. Stopi, ljubica, za mene, bi dejal svoji izvoljenki. In ne boj se, dokler le stojim... Ha! Nekoč je brala take stvari. Nekoč —. Zdaj se kvečjemu otepa robotih rok, ki ji segajo nedvoumno po prsih... Kako to zaboli! Oziroma, kako bi zbolelo, če jih ne bi poznala, teh ljudi. Tako pa —. Saj, razumeti je treba grobosti, pa niso več prehude. Boli pa le: vsaj zato, ker se nekje dotakne duše, srca, in morda odpre skrivne duri hrepenenj. Ali pa: kadar si stisne katerega izmed svojih paglavčkov na prsi — spet podobno občutje, da bi jim najraje takoj, v lastno pomiritev, pripovedovala kako pravljico, ali pa, da bi se ozrla skoz okno tja proti Andraševi bajti na čarnem prisončju hriba. — Kakšen starec! Čudak, res. Danes je najbrž spet malce prismuknjen. Njegova večna »Dobrota«. Le kdo ne bi storil tega, kar je storila ona? Tistega nevihtnega dne — v minulem poletju — je gotovo vsakdo stal ob oknu — skrbi: toča —? poplava —? vihar —? So mar krivi, če niso mogli iz svojih hiš videti proti potoku? Saj tudi ona ne bi videla ničesar, če ne bi bilo neurje že pri kraju in če se ne bi ozračje zbistrilo. Tako pa ga je lahko opazila, smešno sključeno postavo, kako je pritekkel čez travnik, se po-

gnal na brv, znenada zakrilil in padel na glavo v naraslo vodo. Vsakdo bi se brez pomisleka pognal po pobočju, čez trnje in grmovje, ko bi videl, kako je izginil v globoki strugi. Starec pa je vztrajno le njej pripisoval tolikšno požrtvovalnost. Drugi da bi se bali stopiti na golo pobočje, ko je treskalo, drugi da bi raje tekli po zamudno vijugastem kolniku, kakor pa da bi si upali vsekati kar naravnost po lastni njeni in potlačiti kak klas... Kdo, le kdo ne bi storil tega, se je vprašala znova, opazujoč sajaste obraze delavcev, ki so — tako mehkih oči — poslušali simfonijo.

Dobri stari nezaupljivec, se je nasmehnila, medtem ko je po veliki tovarniški dvorani bobnel *fortissimo* zbor. Dobri mali prerok. Kdove, če ne grebe še ponoči po listju za kostanjem. Cele dneve že brska s palico, se sklanja, se zravnava in se prijemlje za križ. Krvni pritisk, zaradi pripogibanja, v glavi — pa že več ni pri najboljši pameti. Prerok, ki se rodi vselej, ko me vidi. Pa naj, če mu to pestrí enolično življenje. In kako ti je stal nad mano! Prav kot ta neznanec poprej pred aparatom. Le da ni imel palice v roki — med tistimi... vitkimi prsti —. Še sploh ga ni videla v obraz.

Tedaj pa so se sunkoma odprla vrata in skozi črno odprtino se je pognalo nekaj fantov.

»Boks! Ali gledate boks?«

Zasoplo so obstali, negibno zroč v zaslon, kakor da se ne morejo znajti.

»Kakšno cviljenje je to?«

»Mi hočemo videti boks! Težka kategorija!«

»Vključi drugi kanal!«

Barici se je skrčilo srce.

Naslednji hip pa že tuljenje in žvižgi. V ringu se nekdo krči v dve gube, drugi pa mu od odspodaj buta v obraz. Oni se bo zdaj zdaj prevrnil. Res: na kolena, na komolce, na čelo, kakor utrujeno govedo. Po sencu mu polzi kri. Pa se spet pobere, se zamaje in leno odskoči pred nasprotnikom. Ta pa za njim in po njem — v obraz, v želodec — žvižgi, klici, topotanje, vse na nogah —. Zdajci pa se je dvignil neznanec. Škrt! in spet se je prikazala tovarniška dvorana. Barica je skoraj zaploskala. On pa je odkoračil dalje v ozadje in sedel blizu nje.

»Imate radi glasbo?« je vprašala, a ne iz radovednosti, ker se ji je zdelo nemogoče, da je ne bi imel rad.

»Zelo,« je odvrnil in se ozrl proti njej. Njegove oči so se ji zazdele na moč podobne onim, ki so jih imeli delavci v dvorani.

»Fantje, tega ne bomo poslušali!«

Nekdo se je vzdignil, da bo stopil k aparatu.

Njen sosed se je sunkoma obrnil. Oni se je spet spustil na sedež in nekaj siknil.

Barica se je zmagoslavno nasmehnila.

Skozi odprto okno so tako veselo pomežikovale zvezde. Pozneje, ko bo vzšla luna, se bo gotovo videlo vse do Andraševe bajte. Morda se bo posprehodila tjakaj.

In znova so se naglo odprla vrata.

»Mulci! Kdo bo grozdje?«

Bil je Feliks in v naročju je držal klobuk. Fantje so se vsi zagnali k njemu in zagrabili. Hip nato pa so ga že obsuli s kletvicami. Stepali so roke in si pihali v prste, ko da so se opekli.

»Jež! Ježa nam podstavi ta prasec!«

Feliks pa je položil klobuk na tla in se začel krohotaje se tolči po kolenih.

»Vam ne diši to grozdje, kaj?«

Zakadili so se vanj in ga vrgli po stolih. V trušču ni bilo slišati ničesar razločnega več.

Barica se je obupana vzdignila in stopila mimo neznanca, ki kakor da tudi ni vedel, kaj naj stori.

Ko je bila že skoraj pri vratih, je opazila, kako se je na tleh prevrnil klobuk. Iz njega je zakoracala temna gmota.

»Oh, ti ubožec!« se je sklonila. Previdno ga je pobrala in odsunila klobuk.

Ko je hitela proti hišam in čutila na dlani mrzle nožice, je ugibala, ali mu ni zamrla kri od strahu. Revež ti bodljikavi, si ga je nežno prislonila k prsim. Lahno jo je zbodlo. Kaj? Tudi ti, grobijan? Poljubi me rajši. Spet se ji je nekaj zganilo v prsih. Podvizala se je še bolj, polna vznemirjenosti in čudnega malodušja. Ondan je stala pred zrcalom in si jih ogledovala, otožno sprašujoče, svoje prsi. Zdaj se je spomnila na to. Pekla jo je koža. Nekoč jo je peklo na istem mestu. Zaradi Borutovih strastnih ustnic. Borut... Nekoč, — tudi to. Vse, vse nekoč!

Položila je klobčič na tla ob robu sadovnjaka in postala nad njim. Čez nekaj trenutkov se je odprl in že odšošnjal po listju. Adijo... V očeh so jo zapekle solze.

Stekla je spet skozi vas, ki je bila še zmeraj polna nemira. Pri krčmarju Ratniku so zbijali mize in klopi pod kostanji. Kam v nedeljo? Vsi na veliko VINSKO TRGATEV pri Ratniku! Igra prvovrstna godba. Za jedačo in pijačo poskrbljeno. Pridite vsi!... Plakat je izdelala po naročilu. Za to je lahko prosto hodila v krčmarjeve gorice.

V sobi je nemudoma odprla magnetofon. Deveto hoče slišati znova. In v miru. Oni neznanec bi se ji morda smel pridružiti.

Ni prižgala luči. Le magično oko je zelenkasto zabolščalo v steno. Naslanjala se je na okno in poslušala. Počasi, počasi se je vračal mir. Počasi, kakor se je onkraj dola hrib vse bolj odeval v mesečino. Še pol ure, pa bo ves osvetljen. Kako neki je zdaj na Andraševem? Že je trznilo v njej, da bi odhitela tjakaj, ko jo je zadržalo magično oko. Spet je začela poslušati. Takt za taktom — in v njej se je že spet razvnel običajni ogenj. Spet strast načrtov, neučakanost volje in zagon občutij. Jutri predpoldne vaje s folklorno skupino. Upajmo, da se bo Feliks o pravem času privlekel iz postelje. Če bo lepo, bodo vadili na prostem. Na onem koncu šolskega dvorišča. Poleg Ratnikovega ograda. Marko skače, Marko skače po zelenoj trati... Tega mi še ne znajo dobro. Trdo gre s temi okornimi kmečkimi pari. Vsi niso take jegulje kot Feliks. Da, jutri jih mora pošteno prijeti.

Stopila je od okna in se začela sprehajati, stiskajoč nohte v dlani. In v ponedeljek vaje z razredom. Peti morajo ko ptički! »Ne bo mi več rasla...« Ne, na to tožno pesem zdaj ne sme misliti: potegnila jo bo nazadnje še ven v noč. Toda vsaj s to se bodo morali izkazati na proslavi. Ne bo mi več rasla... Zakaj ne bo slavnostnega odra tam na Andraševem? Joj, kak lep kraj za tako pesem! Lahko pa bi tamkaj vsaj vadila z njimi. Treba se je navaditi na odprt prostor. In ugotoviti, če se preveč ne izgubi glas. Neumnost! Saj bodo zvočniki. O, mora pritisniti! Samo teden dni časa je preostalo! Morajo pokazati, kaj zmorejo v tem zakotju! Kaj zmorejo tudi tedaj, ko je največ dela na poljih! Mora vzdržati! Mora! Kot je vzdržala takrat, lani, ko so tekmovala šolske zadruge. Ko so si izbojevali drugo nagrado: magnetofon!

Vrgla se je na posteljo. Vsa je drgetala; zdelo se ji je, da zaradi hladne noči. Začela si je gristi nohte. Oh! Kaj bi brez take ekstaze na teh bregih! Beethoven, ali veš ti? Čudež, nepojmljiva skrivnost, ki je v delu, v ustvarjanju! Zarila je obraz v zglavnik. Kot sanje, kot sanje je ta delovna stvarnost. Kot sanje, je zvenelo iz magnetofona. Koliko lepša je taka sanjskost stvarnosti od najprepričljivejših sanj!

II

Ko je prišla na dvorišče, ni bilo še nikogar. Le Slavči je naganjal po zraku belo žogico.

»Ali bi rad igral?«

»Bi,« je odvrnil, ne da bi pozabil prestreči žogico in jo spet pognati nad sebe.

»Ko pa si tako majhen, da komaj z nosom sežeš do mize!«

»Kljub temu vas premagam.«

»No, poskusiva!«

Deček je poskakoval okrog zelene mize bolj kot žogica. Vselej, ko je podajal, je držal loparček z obema rokama, zakrivajoč si malodane obraz.

»Joj, kakšna neroda sem danes! Vse na tla ali pa v mrežo!«

Slavči je bil po vsem videzu preveč zaposlen, da bi lahko pokazal, kaj misli o vsem tem. Podil je jezik med ustnicami in si z laktom popravljaval lase s čela.

Na zgornji ustnici je že čutila kapljice potu. Obrisala se je: pa vendar še ni taka vročina! Kako bo šele med vajami? Ali pa na nastopu, v tistih težkih nošah. In še ta nedrček jo mora tiščati! Prav v kožo reže. Mar bi vzela drugega. Tega si je na hitrico popravila to jutro, ko se je natrgal, zdaj pa ima sitnosti! Še peklo me bo! Joj, spet v mrežico! Kar! Bo dečko bolj vesel. Švrk! znova po praznem zraku!

»Saj se zastonj upiram takemu igralcu!« je vnovič vzkliknila. Deček se je zdaj rahlo nasmehnil. Morda se mu je kaj približilo.

Opazovala ga je s tihim zadovoljstvom. Torej spet ni šel v cerkev. Upajmo, da si ne bo premislil. Baje se je sam odločil, da bo ministriral. Ta služba je bila vsekakor nekaj, s čimer se je lahko ponašal pred vrstniki. Zdaj pa je najbrž tudi sam sklenil, da ne pojde več. Odločitev

velike vrednosti: ker ga ni nihče prisilil. Premišljevala je, kako bi mu lahko brez sleherne sumljivosti postavila kako vprašanje.

»Joj, Slavči! Pa vendar nisi pozabil, da moraš ministrirati?«

»Tja ne grem več,« je odvrnil bežno in ji pognal žogico neubranljivo na rob.

»Ne greš? Kako to?«

»Nočem klečati.«

»Nočeš klečati?!«

V preprostem dečkovem odgovoru, ki zagotovo ni hotel razodeti ničesar posebnega, je videla neobičajen pomen. Noče klečati! Kakšna opredelitev! Ponos! Noče klečati! Tako, da. Saj ga učimo, da bi hodil pogumno, da bi hodil vzravnan.

Pohitela je okrog mize.

»Junak si, Slavči. Cel junak!«

Pritisnila si ga je k sebi. On pa se je izvil. Saj saj, se je spomnila. Ti kmečki otroci se izogibajo preočitnim objemom. To svojo nerodnost mora popraviti:

»Ali mi boš pomagal pri magnetofonu med vajami?«

»Bom, bom!«

»Tako je greva ponj. Feliks že prihaja.«

»— jutro!« je prizehal k njima.

»Kam naj zabeležim ta dogodek? Feliks o pravem času!«

»Sklenil sem, da se bom od tega dne poboljšal.«

»Tudi kaditi nehaš vsak drugi teden.«

To je kajpak preslišal in se obrnil k Slavčiju.

»Te je dobro naklestila?«

»Kaj?« se je oglasila Barica, medtem ko je stopala proti vhodu v šolo. »Zmagal je!«

»Kadar tovarišica hoče, jo zmeraj premagam,« je še slišala, kako se je deček zasmel. Paglavec navihani! Zaupala mu bo magnetofon. To mu lahko pomeni mnogo več kot pisan zvok mašnih zvoncev. Noče klečati! Zgodovinski dogodek zate, fantek moj! Strezi mi pri magnetofonu. In pomagal mi boš pri vseh pripravah na otvoritev. Vse ti dam, samo ne klêči, samo ne klanjaj se!

Ko se je vrnila, so se zbrali skoraj že vsi. Manjkajoči trije pari pa so tudi morali priti vsak hip od maše.

Feliks jim je zavpil že od daleč:

»No, ste se namolili?«

»Ampak, Feliks!« je vzkliknila Barica. »Zakaj jim ne daš miru? Naj žive po svoje! Povrh so oni zmeraj čakali nate, ti pa nanje še nikoli! In na kmetih je dela! Ti pa le tistih osem ur v trgovini.«

Polizanec gizdalinski! Prav ta lahko stresa jezik! Ima tranzistor, da straši z njim po gozdovih; ima motorno kolo, da vznemirja vprežno živino po cestah; ima fotografski aparat, da se postavlja z njim okrog cerkve, kadar je veliko ljudi. Vse ima — le v sebi ničesar! Puhla glava se obreguje ob poštenjake; nad sabo se pa ne zamisli nikoli.

Potem jih je gledala, kako prizadevno posnemajo njene korake in se love za taktom. Roke raskavo razpokane, dlani vse prešite s črnimi nitmi: najbrž še bridki sokovi lanskega plevela v koži. Kakšno spo-

štovanje mora človek čutiti do teh ljudi! In kaj počne takle Feliks? Domišlja si, da je velik borec proti »mračni mistiki«. Pa sam najprej potrebuje vzgoje. O počitnicah je bila na obisku pri prijateljici v Ljubljani. In kakšne pojme imajo nekatera mestna dekleta o vasi! Ko jim je pripovedovala, da je skoraj v vsaki kmečki hiši radio, da hodijo gledat televizijo, so vzklikale vzneseno o masovni kulturi; toda ko jim je pokazala drugo plat — da jih namreč lepo število vendarle še redno zahaja v cerkev — se je začela pa razprava o vplivu klerikalizma na podeželju. Tako kot komunisti tu na vasi znova in znova diskutirajo o klerikalizmu, včasih koga »zaradi nerazčiščene ideološke usmerjenosti« tudi »obravnavajo«, o vsakdanji problematiki svojega okoliša pa se pogovore le redkokdaj. Vidiijo, kaj je narobe, a store tako malo proti temu. Koliko so ji pomogli, ko je izdelovala načrt programa za otvoritev nove šole? Njihovo delo je bilo v tem, da so jo »zadolžili«. Zdaj, ko že ni več mnogo časa, se je sicer vse razgibalo. Vprašanje pa je, če se jih mnogo zaveda, da ni namen vse dejavnosti le v tem, da prihodnjo nedeljo dostojno izvedejo proslavitev. Včasih se je Barici zdelo, da se morajo »pokazati« pred širšo javnostjo. Toda ta vzgib ponosa se ji ni zdel poglaviten. Ampak: vsebina, ki je nekaj dobe vsi, prav vsi sodelujoči. Vsebina, ki ostane. Vsebina, ki deluje potem sama po sebi, vsebina, ki si jo pridobi posameznik z lastno izkušnjo in ne iz kdove kakšnih besed.

Neutrudno jih je opozarjala na napake, ponavljala znova in znova težke korake in jim zabičevala, naj ostanejo naravni. Slavči je zvesto služil pri magnetofonu. Kadar je zavpila: »Stop!«, je pritisnil na gumb in že napeto čakal na naslednje povelje. Običajno je moral zavrteti trak nekoliko spet z navojnega na odvojno kolesce, da so lahko ponovili določeno število taktov.

Nad vsakim novim uspehom, nad vsako premagano napako ali težavo se je navduševala kot nad veliko zmago zdravega duha. Vsaka zmaga — nov korak od cerkvenih klečalnikov. Vse dni bi plesala z njimi, jih navajala na pristno ustvarjalno dejavnost, jim tako preoblikovala dušo. Brez velikih besed. Preprosto. Ali Slavči zdaj kaj misli na zatohlo pozlato oltarja? Sedi pri magnetofonu in budno zasleduje vse dogajanje. Ko bi ga le lahko vseskozi zaposlovala! Slavči, ki noče klečati... In kako je s temi, ki jih tako brezobzirno poskušajo spreobrniti taki Feliksi? Opravil je neke tečaje, neki pouk »po skrajšanem učnem načrtu«, in zdaj imamo duševnega spačka, ki domišljavo raztresa svojo pamet. On potrebuje pomoči, ne ti zdravi kmečki ljudje. Ti nikoli ne stopajo prek svoje narave. Niso nikoli verski fanatiki, kot so bili nemara njihovi očetje; tudi ne hite preveč, zakaj njihova rast se ne more prenačiti. Razvoj je naraven, v skladu s časom in s tem okoljem; tako ga je treba videti. Samo varujmo se pred Feliksi! (Plesalec pa je, da mu ni para. Ta-ram, ta-ram, ta-ram-tam-tam-tam! Ta-ram, ta-hej! —

»Stojte! Ali ne razločite takta? Slavči, zavrti nazaj! Ta ples od začetka!«

»Ampak kakšna glasba je to!« se je oglasil Feliks, ki je premor nemudoma izkoristil in sedel v travo. »Kako naj človek pleše po tem?«

»Vesel bodi, da imamo to. Saj veš, da nam muzikanti ne morejo igrati pri sleherni vaji. Še takrat sem jih težko zbrala, ko sem posnela na trak. Sicer pa vadim tudi z njimi, le brez skrbi. Na nastopu bodo v redu igrali. Dajmo! Slavči, poženi!«

Toda ni in ni šlo. Vseskozi jih je morala prekinjati, vseskozi ponavljati, da se je nazadnje že vsa zasopla. Končno je zamenjala Mileno, učiteljico, in zaplesala sta s Feliksom, da pokažeta ostalim, kako se morajo naučiti. Med plesom jih je stalno opozarjala na gibe in korake.

»In ko sta drug pred drugim, dekle pred fantom, ter rečem: Na-le-vo-po-glej! Na-des-no-po-glej!, tedaj se dekle ozre zdaj čez levo ramo, zdaj čez desno ramo plesalcu v obraz. V obraz! In ne nekam v nebo! Takole, pogledjte!«

Feliks se je zarežal, ko mu je pogledala v obraz.

»Tepček!« je rekla, ko se je ozrla čez drugo ramo.

On pa se je režal še naprej.

»Tako lepo me nisi še nikoli pogledala.«

Ko je prišla semkaj v to vas, se je jel kmalu smukati okrog nje. Še preden se je znašla v novem okolju. Toda do njega ji ni bilo že zato, ker je bila zgodba z Borutom še preblizu, še presveža. In Feliks je vzel — ko sta šla na prvi sprehod — s sabo tranzistor, in hreščanje se je vleklo za njima po vseh poteh in skozi vso čudovito toplo noč, ki je Barico edina premamila toliko, da je pristala na njegovo povabilo. Saj, bilo je tudi zadnjič:

»Torej me ne maraš?« je vprašal.

»Kako: ne maram?«

»Nočeš hoditi z mano.«

»In kaj bi naj po tvoje to pomenilo?«

»Da bi te lahko poljubil. Da bi se imela rada.«

»Kako to misliš? Najprej bi se ljubila, da bi se potem lahko vzljubila? Ali pa da bi se najprej vzljubila in se potem ljubila?«

»Saj veš, kako mislim.«

»Da. In zato te ne maram.«

»Ne maraš navadnega trgovskega pomočnika.«

»Ne maram navadnega trgovskega pomočnika — po duši.«

Njenim folkloristom se je kajpak pridružil samo zato, da bi ji laže nagajal. Zdaj ji je bilo že žal, da ni izbrala koga drugega za ta vzorčni ples. Kako se lepi nanjo! In k temu še vročina! In nedrček! V meso reže! Koža peče, zaradi znoja. Znoj po vratu, po prsih, okrog pasu, v medstegnju — uh! — in ta ogabnež, ki se drgne obnjo! Ali ti ni Milena dovolj? Uh — konec —

»Slavči, stop! Dovolj za danes! Kakšna vročina!«

Pognala se je nekaj korakov od skupine, v senco pod košato hruško, ki se je nagibala čez plot z Ratnikovega ograda. Obrnila je hrbet drugim, si vročično odpela bluzo in se začela brisati z robcem. Grudi so se ji sprijemale z nedrčkom. S tem nesrečnim nedrčkom! Poskusila si ga je popraviti. Kakšna muka je to! Kakšna — ostrmela je. Stoji na lestvi, napol za vejo — in gleda! Dva, tri korake pred njo, na oni strani ograje! Gleda in se rahlo smehlja! Sunkoma si je zgrnila razpeto bluzo.

Na laktu mu je visela navrhana košara hrušk. Smehljal se je naprej. Tako blágo, se ji je zdelo. Prizadeto. Zaradi neljubega slučaja? Kateremu moškemu pa bi bilo kaj takega neljubo?

»Pošten človek bi se na vašem mestu obrnil,« je dejala nazadnje. On pa se je le smehljal.

»Tako bi dneve obiral hruške,« je rekel potihoma. Sence listov so mu zaplesale po obrazu. »Z glasbo in s plesom pod drevesom. In s top-
lim soncem okrog sebe. Hočete hruško?«

»Nam! Tudi nam!« so zdaj zavpila dekleta. Hip nato so bile že vse ob ograji.

»Počasi! Počasi!« Zlezel je po klinih navzgor, ko da se boji napada. »Dobili boste vsi! Toda najprej tovarišica, ki vas tako prizadevno uči.«

»Hvala!« Stiskajoč hladno hruško v dláni in pokrivajoč si z drugo roko prsi, ko da so še zmeraj razgaljene, je odšla.

»He he! Tale ji bo zagotovo všeč!« ji je stopil Feliks naproti, privijajoč svoj tranzistor.

Drugi so se drug za drugim vračali z bleščeče rumenimi sadeži.

»Kako so sočne!«

»In sladke!«

»Ampak dekleta! Črn je kot cigan!«

»To je od sonca. Vse poletje je igral na morju za turiste.«

»Toda črni lasje? Zaradi sonca?«

»Z Ratnikovimi si je v sorodu. Danes bo igral na vinski trgtavi. Violina. Saksofon. Bas. Ne vem, koliko inštrumentov obvlada.«

Barica je zamišljeno ugriznila v hruško.

»Jutri zvečer spet?« so jo spraševali, medtem ko so odhajali z dvorišča. »Marko skače, Marko skače!«

»Tovarišica. Bova spet igrala?« je pritekel Slavči k njej.

»Ne zdaj,« je stopila mimo njega.

»Kaj pa midva?« je zaslišala za sabo.

Stal je kraj ograje. Cvetlica med njegovimi prsti.

»Hočete igrati vsaj z mano?«

»Najprej me je zaprosil Slavči.«

»Ali potlej lahko gledam?«

»Ne bo se izplačalo.«

Nemudoma se je odpravil in komaj sta s Slavčijem začela, se je že spet prikazal. Še zmeraj cvetlica med njegovimi prsti. Cvetlica in nežni, tenki prsti, je pomislila. In strune, je še dodala, nekam zadovoljna nad izpopolnjeno podobo. Strune dajo vsebino, živ utrip... Slavči, spet boš ti zmagovalec. Prsi so se ji težko zatresle vselej, ko je zamahnila. Ali jih gleda? — Toda kakšne so bile njegove oči poprej! Kadar so se zganili listi in je sonce posijalo vanje. Ali me gleda tudi zdaj? Oh, saj je bilo dovolj! Če ne zanj, pa vsaj zanjo. Saj jo bo še sram. Večne težave s temi prsmi! Vsakršen nemir morajo doživeti, le nikoli tistega, po katerem hrepene... Joj, spet v mrežo! Kaj si neki misli? Zmaga ali poraz — kako nepomembna stvar! Ali pa je loparček zanič? Nedrček! Takoj se ga mora iznebiti! Paglavec! Neusmiljen je: kako ostre in nizke podaja! In se navihano muza. In on? Ne more ga

kar tako pogledati. Švist! po praznem zraku. Žogica se je prikotrljala do njega. Pobral jo je in ji jo izročil z roko, ki je v njej bila tudi cvetlica. Cvetlica, nežni prsti in strune... Ah, saj ne gre! Saj ne more igrati!

Vrgla je loparček na mizo.

»Vdam se!«

»Z vami ne bom več igral. Vse delate namenoma!«

»Moram na delo. Igrajta vidva.«

In odvihrala je z dvorišča.

Ko je potem sedla za mizo, je začela najprej s pripravami za pouk. Ponedeljek je najzahtevnejši. In še nadomeščanja! Ampak zadnjo uro pojde z razredom na Andraševo. Samo naj bo sonce. Danes je nebo, ko da hoče ostati večno brez oblačka. Onadva igrata neutrudno, brez besed. Najbolje, da zapre okno. Tiho, da ne bo slišal. Toda ozrl se je. In se nasmehnil. Kot tam pod drevesom. Oh, da se je moralo to zgoditi! Kaj si je le mislil? Kaj čuti? Feliks bi se zakrohotal. On pa — ko da se je tudi sam prestrašil. Morda se je res zmedel in pozabil, kaj naj stori. Da, Feliks bi se zakrohotal. Zakrohotal. Zakrohotal.

Vstala je in se začela sprehajati po sobi. Feliks bi se bahal, se širokoustil, kot nekdo, ki je dobil nekaj brez slehernega truda. On pa — ali ni bil videti, ko da ga je sram tatvine? Sram celo tatvine, ki ni bila namerna? Toda malce moškega je pa le ostalo v njem: oči — ko so se zganile veje, kako se je tedaj zaiskrilo v njih! Samo nekaj trenutkov je trajalo tisto srečanje, a koliko, koliko se je zgodilo! Kolikšno doživetje — kljub vsemu nelagodju: presenečenje, sramežljivost, nedoumnost, skrivnostnost! In on? Ali je bilo to doživetje tudi zanj doživetje?

Ustavila se je pred ogledalom. Malo sem spala minulo noč. Kolorbarji pod očmi.

Pognala se je spet po sobi.

In se spet ustavila: vesela sem, namesto da bi me bilo sram! Toda to ni bil Feliks! On bi bil tat in jaz okradena nesrečnica. Ta pa: lahen nasmeh, iskre v očeh, cvetlica med prsti... Ne, on ni tat!

Če sem mu dala kaj, sem srečna.

III

Vanek je obstal takoj pri vratih in jel vrteti zamaščeno kapo med prsti.

»Prosim..., tovarišica..., če bi prišli k nam ličkat koruzo.«

»Kdo? Jaz?«

»Ne, vsi. Imamo tudi muzikanta s harmoniko.«

Komaj je to povedal, že ni hotel več nihče slišati ničesar o vaji. Razpršili so se po razredu, polovili svoje stvari in se pognali proti izhodu.

»Barica! Gremo!«

»Pridem, pridem za vami. — Vanek pa bo počakal, da ne bom šla sama skozi gozd, ali boš?«

Deček je kar poskočil, tako vneto je prikimal.

Vzela je magnetofon, ugasila luči in odšla z malim spremljevalcem proti svoji sobi. Danes z vajami res ni bilo nič prida. Nekateri si od včerajšnje veselice še niso opomogli. Sicer pa je tudi drugače težko ob pozni uri, ko so vsi utrujeni od celodnevnega dela. Izvzemši, seveda, Feliksa. Toda ta se je bržkone spet sprl z Mileno, kajti med vajami sta se le grizla, in tako tudi zategadelj ni bilo pravega miru. A k Bogatajevim se je vendarle vsem mudilo.

»Samo druge čevlje si nataknem, pa pojdeva za njimi. Ko je pa tako blato čez hrib!«

Rosilo je počasi ves dan, zato z razredom ni mogla niti na dvorišče, kaj šele na Andraševo. Saj, pevske vaje so lahko opravili pod streho, uro pravljic pa je raje preložila. Res je najlepše, če sedi z njimi pred bajto na trati in pripoveduje, medtem ko ima ves dol pred sabo in toplo sapo borovega prigozdja za hrbtom. In okrog sebe majhno množico oči, teh željno iskrivih, vedrih kraguljčkov otroškega srca.

»Ti ni bilo nič žal, da nismo imeli pravljic?« je vprašala, ko sta za Ratnikovim gospodarskim poslopjem zavila navkreber proti Andraševemu.

»Saj ste rekli — ko bo lepo vreme —«

»Da, ko bo lepo vreme,« se je ozrla proti nebu. Oblačina se je že močno natrgala; tu pa tam je že mežikala zvezda. Pravljičica o rdečem maku in plavici ... Že dolgo je razmišljala o njej. Najčesče in najlaže jo je snovala prav na tem pobočju, na svojih tihih sprehodih. Nekoč je živel —

»Kako pa to, da so te poslali prav po nas?«

»Ker je prišlo malo ljudi in ker imamo tak velik kup koruze,« je rekel za njenim hrbtom.

»Saj do zdaj ste morali že veliko opraviti.«

»Kje pa! Do polnoči bo trajalo!«

Potem že ne bo veliko z muziko in plesom, je pomislila. Ob tako pozni uri — »Kdo bo pa igral?«

»Oni, ki je pri krčmarju.«

»Kaj?« se je ustavila, da je Vanek butnil vanjo.

»Ta ti zna igrati! Vsi pravijo tako. Včeraj, na vinski trgatvi —«

»Vanek, vrniti se morava!«

Medtem sta prispela že v gozd na vrhu hriba. Ko sta se obrnila, sta še lahko opazila med drevjem luči iz dola. Spotikajoč se je hitela po stezi. In zdajci se je spet ustavila. Čemu vse to? Zaradi njega?

»Ah, že prav, že prav! Pojdiva kar naprej k vam!«

Komaj sta prehodila neznamen del poti, bi se spet najraje obrnila, in to z namero, da res ne odide k Bogatajevim. Čemu, da, čemu vsa ta neumnost? Čemu ves ta nemir? se je spraševala že od včeraj sèm. Igrali so ves popoldan in dolgo v noč, same obrabljene polke in solzave popevke. In on kot solist. Violina in taki prsti — na veselici, kjer se nazadnje vse sprevrže v en sam trobeč zbor in končno še v onemogel pretep! Srečala sta se slučajno pred šolo. V gube na čelu in na licih se mu je bil nalepil prah. Vrvica s kaveljčkom, ki je nanj pripel saksofon, ko je igral, mu je še visela okrog vratu. Na hitrico sta se

malce pogovorila. Toliko, da sta se predstavila drug drugemu, da je zvedela, od kod je doma, kaj počenja in podobno. Oba sta bila nerazpoložena. Njemu se je najbrž mudilo nazaj na veselico.

Zdaj sta se spuščala med njivami v grapo. Od daleč je bilo že videti luč z Bogatajevega dvorišča. Ob pogledu na to svetlobo se je je še močneje polotila tesnoba. Čemu, čemu vse to? je brezizhodno blodilo po njej. Včeraj popoldne, ko so od vsepovsod vreli vriski in petje in smeh, ko je sedela sama v sobi in se silila k delu, ko je nazadnje omagala pred samo seboj in se brez volje zleknila na posteljo, se je zavedela tega, na kar še zdaj ni bilo odgovora: da mora razčistiti z neznanko v prsih. Vse se je začelo tedaj, ko se je zgrozila nad občutkom, da se je Branetu tako rekoč že predala. S to prenagljeno samoobtožbo je sicer kmalu opravila, toda kljub temu jo je zdaj pognalo po razmočeni poti, da je Vanek začel teči.

Da, nekaj z njo ni v redu. Tudi ko se v duhu približa Branetu še tako ravnodušno, čuti, da ni ravnodušna. In če bi ga hotela udariti, bi se ji zamah za gotovo sredi največjega zaleta sprevrgel v pahljačo sanj. Z njo nekaj ni in ni v redu! Ne da bi bila včeraj res voljna priskakljati na njegovo dlan. Toda drugače? Morda je kriva ta tožna jesen. Tožna jesen — in mlada vaška učiteljica..., ki počasi tone v melanholijo. Ali pa zdrkne med lahkoživke. Se poroči s kakim kovačem iz Zapotja ali Zakotja... V vsakem primeru; kapitulacija. Slovo od pravega Jaza. Slovo od vsega višjega, izbranega. »Vendar, mladost, po tvoji temni zarji...« — zbežala je pred samo seboj iz sobice na dvorišče. Tam pa spet tisto drevo. Doživetje — majhno doživetje in velika uganka. In je pobegnila spet pred tem in odšla na cesto pred šolo in naletela nanj... Kako bi se tedaj — tako razrvana — lahko pametno pogovorila z njim? Vrnila se je v sobo, zaprla okno, si izbrala Rahmaninova in vključila magnetofon. Vaška učiteljica, si je rekla, ki ne sedi križem rok, ki ne lovi moških in ki se tudi ne misli poročiti z nikakim zagovednežem. Vaška učiteljica, ki se ubija z delom in v nasladi nad lastnimi silami ne slutiti, da je življenje lahko blágo in da nosi med svojimi skrivnostnimi prsti čarno cvetlico — za koga?

Pretep sredi noči jo je prebudil. Klici in kletvice. Od plotu so trgali krepelca. Nekdo s piščalko, najbrž kak miličnik. In naslednjega jutra dež. Otroci premočeni in blatni v razredu. Vsa šola je puhtela v svoji stoletni zatohlosti. Razredi in hodniki so kislo dišali po kruhu in jabolkih. »Otroci, ure pravljic ne bo. Ko bo lepo, pojdemo na Andrašovo. In takrat — takrat bomo pripovedovali. O Rdečem maku in sinjeoki Plavici. Zdaj ni dan za pravljice. Vadili bomo pesmi za nastop.« Kako razočarani so bili! Kako mrtvi pri petju! Kdo je bil kriv? Vreme — ali pa ona s svojim odurnim vedenjem? Zdaj se je tako kesala, da se je obrnila k Vaneku in ga v temi pobožala po licu.

»Siromak! Čisto pozabljam, da ne moreš hoditi tako hitro!« Ali so otroci krivi, če se ne moremo obvladati in jih potegnemo v vrtince svojih šibkosti? »Saj bova vsak hip tam. Vsak hip.«

Ko sta prišla na dvorišče, je iz na stežaj odprtega gumna pravkar prikoračil Bogataj z ogromnim naročjem koruznega perja.

»Prav, da si prišla, Barica,« je zahohnjal nekje izza šelesteče gmote. »Nekaj bi se rad pomenil s tabo.«

»Prav. Bom kar počakala.«

»Ne, le vstopi, dela je še veliko. Zastonj te nočem imeti tu!« Zahahljal se je v poltemi dvorišča.

»Tovarišica, sèm k nam pridite!« je zavpilo več otroških glasov. V prvem trenutku ni razločila ničesar. Gumno je bilo videti natrpano šumota in smeha in ljudi.

Z vseh strani so jo vabili moški in ženski glasovi.

»Saj vas je več kot latí! Pa vendar niste še ničesar opravili!«

Proti njej je začelo leteti perje in storži, skupno z ugovarjajočimi vzkliki.

»Še najraje sedem k svojim šolarjem,« je dejala, ko se je spustila mednje. »Kajne, da ste najbolj pridni od vseh?«

Koruza je ležala v velikih grmadah ob obeh stenah. Na njih so sedeli kožuhači; sredi gumna, po vsej njegovi dolžini, pa so se razvrstili vezači. Ti so latí, na katerih so ostali puščali po nekaj listov, vezali v grozde po šest ali še več. In iznenada ga je zagledala med temi vezači. Neposredno pred sabo.

»No, ste se že naučili, kako to gre? Tam na vašem koncu takega dela ne boste poznali?«

»Sem se že privadil! Toda raje vežem, kot lupim.«

»Pa je prav lupljenje enostavnejše.«

»Že, ampak to manj škoduje mojim prstom. Violina zahteva prožne prste, saj veste.«

»Ah, prsti! Da —.«

»Hej, Barica!« je zavpil Bogataj z dvorišča. »Ali ti je že kdo kaj ponudil?«

»Ničesar mi ne dajo pri tej hiši!«

»Saj še ni začela delati!« se je oglasil nekdo.

»Ni res!« so zavpili šolarji okrog nje.

Bogataj je s svojo nizko zavaljeno postavo komaj prikobacal z ročko do nje.

»Zate iz boljšega soda,« je dejal.

»Me hočete podkupiti? — Kaj bi se radi pomenili z menoj?«

»Za to je še čas. Najprej pij.«

Za njo je prišel Brane na vrsto.

»Tako, da!« je priletela opazka iz gruče deklet. »Na muzikanta ne pozabite! Drugače ne bo godbe.«

Brane je smehoma ponesel kupico rdečega vina k ustom.

»Prsti, da,« je znova dejala pri sebi, ko se mu je rdeča svetloba razlila skozi kozarec po členkih. Naskrivoma je bila že vesela, da je še pred kratkim morala preživljati tako mučne dvome in tesnobe: sprostitev, ki je prišla že zgolj preko tega, da ga je lahko spet videla, se je navzela silovitosti prejšnjih občutkov, in kakor je ob močnejši temi močnejša tudi svetloba — njeno nasprotje, tako je zdaj kipela njena radost nad ponovnim srečanjem, nad tiho, varno toplino, ki jo je slutila okrog sebe in njega, toplino, ki ju je ločila od ostalega okolja ter ju povzdigovala nad vse. Kaj vsa vesela družčina! Kaj vse to za-

nosno petje! Kaj pijača in potice! Kaj burke! Nekoč ne bi ostala dolžna nikomur, ki bi vrgel storž vanjo ali ki bi jo pomazal s koruznim volkom. Zdaj se ne bi zmenila za to; pravzaprav se ji je zdelo, da je niso opazili, da so se je izogibali, — kakor da vedo, kaj se z njo dogaja.

Očiščene lati so nenehoma letele z vseh koncev k vezačem. Ti skoraj da si niso upali neprevidno segati v košare. Res ni bila šala cele ure izpostavljeni roke trdim udarcem. Že lep čas se ji je zdelo, da se prav Branetu najslabše godi. Ne, da bi bili ljudje zlobni, toda sumila je, da ni bilo vse res brez namere. S tujcem, ki ne pozna novega okolja, ki se še ni udomačil, si nerahlovestneži mimogrede privoščijo kako šalo. Ko mu je spet priletelo čez roko, da je potihoma siknil, je zbolelo njo še bolj. Počasi, neopazno se je podrsnila bliže. Lati so ji začele švigati tesno mimo ramen in glave. Pod pretvezo, da hoče odkopati perje, se je pomaknila še tesneje h košari.

»Barica!« je tedaj že zaslišala svarilen klic. »Najbolje, da glavo kar snameš.«

»Drugje ni več prostora,« je odvrnila.

Rahlo je drhtela. Morda zato, ker je zapustila toplo gnezdo in se zdaj utaborila na neprijetno hladnem listju.

Zdajci je začutila udarec na hrbtu.

»Kdo je bil to?« se je ozrla. Videti je bilo, da so vsi vneto zaposleni le s svojim delom. To je bil Feliks, je pomislila. Ker je v tistem hipu, ko se je ozrla, delal, ko da se hoče pretrgati. Toda on se že ne bo nikoli pretegnil. Še tisti neizbežni tranzistor ima pri sebi ter cvili in zavija z njim, namesto da bi pel kot drugi. Čudno, da stari Andraš lahko sedi poleg tega hreščččega nestvora. Ko bi se dekleta le spomnila in gizdalina pošteno naphala. Še sama bi pomagala, čeprav se sicer nemara nikoli ne bi spustila v tako reč.

Prav tedaj sta začela Bogataj in Vanek spet ponujati potice in pijačo. Ko se je deček prebil z ročko do nje, mu je pomignila.

»Nagovori dekleta, naj primejo Feliksa,« mu je zašepetala. »Pošteno naj ga! Toda ne izdaj nikomur, da sem ti to povedala jaz.«

Komaj je odšel dalje, ji je znova priletelo v hrbet. Tokrat je zbolelo, da je vzkliknila. Brane se je ozrl čez njo, in zaslutila je, da je videl storilca in da je bil tudi to pot Feliks. Nato je pogledal njo. Dolgo in ugibajoče, se ji je zazdelo. Vrtajoče, sprašujoče. Ali kaj sumi? Mrzlično je trgala perje. Ne sme opaziti ničesar! Pogreznila se bo, če bo uganil, zakaj se je pomaknila tik pred njega. Glej! saj je potrgala vse do zadnjega! Naglo je pritihotapila golo lat ob sebi v listje in se kradoma ozrla proti njemu. Ali se ne muza? Še za ušesi je začutila vročino. In po vratu. Brezmočno je gledala proti dvorišču: pot v prostost se je zdela neskončno daleč. Ali pa niti ne: Bogataj —

»Barica, ali hočeš zdaj z mano?« je dejal, ponujajoč ji potico.

Nemudoma se je dvignila ter se med kožuhači in petjem in šumenjem podvizala na plano.

Ko jo je dohitel Bogataj, so iz gumna že privreli klici.

»Kam jo pelješ v temo?«

»Kdo nam bo pa nosil pijačo?«

»Pazita, kaj bosta počela!«

V sprednji izbi jo je posadil k mizi.

»Mi boš nekaj pomagala? — Tistih nekaj lati bodo že sami olupili. — Ko bodo pa začeli plesati, bova že gotovo končala in ne boš zamudila ničesar.«

»Naplesala sem se pri vajah.«

»Toliko bolje! Toliko bolje!« si je pomel roke in ji natočil žganja. Potisnila je kozarec od sebe in se namuznila: ponuja mi žganje kot kakemu izsušenemu vozniku. »Raje začniva.«

»Oh, ti nesreča ti!« je zdaj dvignil kapo in se popraskal po glavi. »Govor bi naj imel v nedeljo!«

»Govor?«

»Da, da!« se je nakremžil in pognal svoj kozarček žganja po grlu. »Zakaj mora biti prav naša kmetijska zadruga pokrovitelj nove šole! Le kdo si je to izmislil? Zdaj pa je treba seveda javno pristati na to. Župnika ne moremo izbrati za pokrovitelja. Torej: naša zadruga. In majhen slavnostni govor. Se vam zahvaljujemo za zaupanje itd. In kdo bo govoril? Predsednik upravnega odbora, se razume! In ta nesrečni predsednik sem jaz!« Spet si je natočil. »Vse, vse drugo, le tega ne! Govornik! Jaz, Štef Bogataj!«

Toda po dolgem obupnem kriljenju je vendarle privlekel dva, tri popisane liste papirja na dan: »To je vse, kar sem zmogel! In zdaj bi te prosil, da mi tole malce pregledaš. Saj nočem zastonj. Sem videti tak?«

»Seveda ne, Bogataj!« se je zasmejala. Pogledala ga je čez list. Malo se ga je bil nalezal. Najbrž iz obupa nad veliko nalogo. Fant je drugače dober na svojem zahtevnem delovnem mestu, govornik pa res nikoli ne bo. Če je še tako trezen, se mu zapleta jezik.

Zunaj se je medtem že oglasila harmonika in po dolgem dvorišču so se podile dolge sence plesalcev. Skozi okno je lahko nekoliko videla tudi v gumno. Brane je sedel na sodu in igral, sklanjajoč glavo nad tipke.

»,Tovariši in tovarišice!« je začela potihoma brati. »,Naša novejša nacionalna zgodovina je zabeležila dalekosežne družbenopolitične premike. Marčna revolucija ni prinesla slovenskemu ljudstvu ničesar od tega, kar je začelo vse bolj osveščeno zahtevati. Oktobrska revolucija je močno odjeknila tudi pri nas. Iz ruševin in morij prve svetovne vojne se je dvignila nova balkanska država, Jugoslavija, in v njej združena ljudstva so že kmalu začutila hegemonistični pritisk velikosrbske buržoazije...« Bežno ga je pogledala. Dregal je s cigareto po pepelniku in najbrž motno čakal, da prebere. Znova je spustila pogled na papir. Skoraj bi mu rekla, da je vse prepisal, a se je o pravem času zadržala. Najprvo prebere, potem bo že videla, kaj je treba povedati. Res je bilo težko ugotoviti, kje je povedal kaj svojega. Nekje je omenil celo Hegla, nato zgodovinski materializem: omenil je Lenina in Stalinovo diktaturo; omenil je Mošo Pijada, KPJ v ilegali, Tita kot vrhovnega komandanta, polet mladinskih delovnih brigad ter nazadnje zaključil z nacionalizacijo in agrarno reformo.

Spet se je ozrla nanj in še zmeraj je strmel negibno predse. Saj te razumem. Zdaj je čez glavo dela z odkupom pridelkov. In oranje,

setev. Po službi pa najbrž delaš tudi na svoji kmetiji. Sam z ženo in nedoraslimi otroki. Kdo bi naj pri tem mislil na svečane govore? Gotovo je našel kak star koledar, časopis, priročnik in uporabil vso svojo sposobnost, da je lahko iz obširnega sestavka skrčeno in kolikor toliko smiselno prepisal. Kako se je pri nas razpaslo to prepisovanje in posnemanje! Ko da bi imeli vsi res prazne glave! Ali pa ko da o tem, kar nas iz dneva v dan obdaja, ni vredno govoriti. In to vendar najboljše poznajo, to, sredi česar žive! Najbrž ni nujno, da tudi uvidiš, če vidiš —.

»Veste, kako je, tovariš Bogataj,« je rekla nazadnje. »Zdi se mi, da vse to, kar ste napisali, drži. Toda najbolj mi je všeč ta kratki zadnji odstavek. Teh nekaj vrstic.« In začela je brati naglas:

»Drage vaščanke, dragi vaščani! V prvi vrsti s svojimi napori ste postavili to moderno šolo. Vaši otroci so dobili sončne, tople učne prostore in vse možnosti, da se bolje izobrazijo, kot smo se lahko izobrazili mi. Lahko ste ponosni nase! In naša socialistična skupnost je lahko ponosna na take delovne ljudi! Vaša kmetijska zadruga z veseljem pristaja na to, da bo pokrovitelj te pomembne ustanove.«

Majajoč z glavo jo je pogledal.

»Ali ni to najboljše?« se je začudila.

»Saj to vedo vsi,« je odvrnil nekam skrušeno, osramočeno. »Toda ono — o onem pa vemo tako malo!« In spet je zvrnil kozarec.

Barica se je zdaj glasno zasmejala: v kakšni dvojščini se je znašel ta človek! Naraven človek, ki hoče iznenada prek svoje narave, prek svoje pristnosti, prek svojih zmogljivosti.

»Veste, kaj bi na vašem mestu storila? Znova bi se lotila stvari in začela pisati natančno tam, kjer ste nehali. Na kratko. Eno stran. Za ostale govore bodo že poskrbeli tisti z okraja in s še višjih forumov. In potem mi prinesite spet pokazati, če hočete.«

»Kje pa naj vzamem čas? Že to sem komaj opravil! Tu, v tej sobi, sem se mučil s spancem, z utrujenostjo, ko se je vsa vas že skoraj naspala.«

»Vidite, to je pa pošten človek na odgovornem položaju! Zato vam bom pa pomagala, če ne bo šlo.«

»Oh, ti nesreča, ti!« je spet zastokal. »Pij! Pij, Barica.«

Ona pa se je že premaknila k oknu. Glasbe je bilo medtem že konec, namesto tega pa se je dvignil divji vrišč. Odgrnila je zaveso in pogledala skozi gosto steno muškatov. Dekleta so napadla Feliksa! V gruči, ki se je valila čez dvorišče proti kupu koruznega perja na prostem, ga skoraj ni bilo opaziti. Potegnila so ga na mehko listje. Okrog njih pa smeh drugih, kolikor jih še ni odšlo. Brane se je po vsem videzu tudi že odpravljal.

»Dajte ga! Dajte ga!« je zavpil Bogataj prek njenega ramena, nato pa se že pognal iz sobe. Za njim je stekla še sama.

Bogatajeva pomoč je bila seveda odveč. Živa gmota se je kmalu razpustila in iz teme se je izluščil Feliks kot piščica iz lupine — ves oskuben, ves razpet, in za srajco, za hlačami ves naphan.

»Maščeval se vam bom. Vsem po vrsti!« je grozeče odkoracal v gumno in se jel otresati.

Dekleta so se že začela porazgubljati, smejoč se še zmeraj.

»Plačale mi bodo to! Plačale!« je sikal Feliks in si česal smeti iz las.

»Kako pa, da so ga napadle?« se je Bogataj obrnil k Branetu.

»Med plesom je s privitim tranzistorjem stopal od dekleta do dekleta, kakor da ne ve, katera bi bila prav za njegovo veličanstvo.«

Barica je plosknila od zadovoljstva.

»Jutri že ne bo več vedel za to,« je rekla. »Poznamo ga, ali ne? — Lahko noč!«

»Počakaj vendar!« je zavpil Bogataj. »Hočeš iti kar sama, ali ne maraš muzikantove družbe?«

(Se bo nadaljevalo)

MIMO POČITNIC

Ana Belè

Zadnji košček jasnine so zakrili oblaki. Zdi se, da se je svet streznil. Slutnja neskončnosti je obstala na pragu zaliva kot ujeti ptič. Vse je sivo, nebo, voda, asfalt. Resničnost brez sonca je siva. Na edini klopi sredi pomola sede trije starci, kot trije ogorki. Ko hodi mimo njih, čuti sivo luč njihovih pogledov. Slede ji kot z drugega brega. Zanje je pisana muha, s slamnikom in temnimi očali. Muha, ki žaluje za soncem.

Hladno je. In venomer ji prihaja na misel ženska v temni kopalni obleki. Sedela je na kamnitem robniku kopaljšča in se ozirala k njej. Morda se je dolgočasila. Rada bi začela pogovor. Rekla bi: Voda je danes mrzla. Ali pa: Odkod ste? Kdaj pa kdaj je zajela prgišče vode in se polila po nogah. Tiščala jih je tesno skupaj, kot da jo zebe. Na stegnih so se ji risale drobne vejice vijoličastih žilic. Koža na njenem vratu je bila kot izvešena tkanina. Obraz je spominjal na novec, ki je dolgo krožil; podoba na njem je rahlo zabrisana. Borisa so tedaj premestili v veliko sobo v drugem nadstropju zdravilišča. Nekaj postelj je bilo praznih. V kotu pri vratih je ležal izsušen moški. Boris ga je kradoma pogledoval. Kaj je bilo tedaj v njegovih očeh? Sam bom kmalu tak, je dejal. Videl se je že takega. Zunaj je bilo poletje. Za odprtimi okni je bilo nebo kot ocean. Na spodnjem robu je kukalo vanj nekaj zelenja. Jeseni so Borisa pokopali. Rumeno listje na pokopaliških poteh je bilo razmočeno od dežja. Stali so ob grobu kot krivci. Ta, ki je odšel, je bil boljši od njih, ki so ostali. Je bilo Borisa tedaj strah? Torej je strah tudi njo. Ko je gledala žensko na robniku, si je rekla: Kmalu bom taka. Ona ni vedela za njene misli. Močila si je noge in se krotko ozirala k njej. Čutila se je kriva pred njo, zaradi gnusa. Toda ni ga mogla premagati. Ko je gledala njo, je že videla sebe...

So trenutki, ko ugledaš resničnost jutrišnjega dne. Tamle je. Čaka te. Ne boš ji ubežal. Usoda postavlja znamenja. Te ženske še nikoli ni videla v kopaljšču. Danes prvič. Ko da ji je bilo naročeno, naj sede

KONEC PRAVLJICE

(Nadaljevanje)

Drago Grah

IV

Nekoč je živel Rdeči mak ... Tisočkrat je že hotela v mislih sestaviti določnejše besedilo in tisočkrat je tudi ugotovila, da je pri improviziranju tolikšna natančnost odveč. Splošno zamisel o pravljici ima, kaj še bi bilo potlej treba vnaprej? Vsi skupaj jo bodo pripovedovali. Čemu naj bi otroci le sedeli okrog nje in se brezskrbno prepuščali njenim besedam? Naj snujejo, naj se uče snovati. Saj to so otroci, ki so res že skoraj od detinstva vajeni dela. Koliko večerov neki so presedeli ob pečeh, poslušajoč pravljice in bajke? Bore malo. Mnogo prej jim je kdo potisnil kako delo v roke. Delo, to jih spremlja od mladih nog. Ali ni potlej naravnejše, da tako sodelujejo pri urah pravljic? Tudi če le ponavljajo, kar so že nekje ali nekoč slišali, tudi če ostajajo pri večno istih kraljevičih, škrahtih in Sneguljčicah, tudi tedaj je to zanje izvirno delo: igra v njihovih letih ni nikoli neživo ponavljanje. V davnih davnih časih je živel ... Začela bo sama, potem pa se že najde pot k skupnemu pripovedovanju. V davnih davnih časih je živel Rdeči mak. Tak majhen, veder nagajivček je bil. In živel je na prelepem sončnem pobočju. Na spodnjem robu prostrane senožeti. Vse pobočje je bilo ena sama senožet. Pobočje, topló nasmejano pobočje. Pobočje senožeče ... Tak dan, tak dan na Andraševem! Tak iskrev, umit dan po včerajšnjem dežju. Saj mi otroci niti ne bodo hoteli domov, ko bo konec. Pregovarjali me bodo. — Tovarišica, samo malo še. Samo malo. Ne bomo se podili po travi, ne bomo kričali. Toda kdo ne bi »kričal«? — Marko skače, Marko skače, po zelenjo trati ... Da, kdo bi se obvladal? Rekla sem jim, naj gredo mirno in v vrsti med hišami. Šele za Ratnikovimi bi se lahko zapodili po mili volji. A še daleč je do svobodnega pobočja, pa so že pozabili na moja svarila. Toda sama sem kriva: pred njimi bi morala stopati, ne pa, da sem zaostala in zaupala reditelju. Brane, Brane, to je gotovo vse zaradi tebe. Zaradi najine nočne poti od Bogataja. »Hočeš iti kar sama, ali ne maraš muzikantove družbe?« Sprostile so se moje sebičnosti: zanemarjam svoje dolžnosti. Zaradi tebe. Kaj počenjaš zdaj? Gledaš morda kje skozi okno? Vidim le traktorista na verandi. Zvija si cigareto. Obraz mu je bolj rdeč kot pa vino v steklenici pred njim. Čaka, da zmečejo deske s prikolice. Deske za oder. V nedeljo. Oh! Vaditi mora z otroki! Še zmeraj niso pripravljene za nastop. Peli bomo, joj, kako bomo peli! Tam na pobočju. Na pobočju senožčem. Sama samcata igrivost ga je bila. Popsod ga je bilo videti. Popsod in nikjer. Poskakoval je z noge na nogo, se vrtel na peti. se klanjal v vetru zdaj sem, zdaj tja in veselo mahal s svojo rdečo čepico.

»Draš, Andraš,
brado maš!
Draš, Andraš,
brado maš!«

Ali to res vpijejo otroci, ali pa se ji le zdi? Kdo bi lahko presodil ob takem vrišču? Starec sicer stoji pred svojo bajto, toda otroci se pode naokrog, ko da ga sploh ne bi bilo. Ali pa so ji le v spominu zazvenele te nagajive besede, v prvem hipu, ko je prišla izza Ratnikovih hlevov in ga opazila? Morda, zlasti še, ko je otroke že tolikokrat opozarjala, naj ne ravnajo tako z Andrašem, ko ji je torej ta stvar tičala zmeraj nekje blizu v zavesti. Ali pa so utihnili, ko so jo zagledali? Kako naj ugotovi resnico — danes, po tem sanjskem srečanju? Danes bi skoraj verjela, da starec resnično nosi brado.

»No, moja hči —.«

Z obema rokama se je naslanjal na palico, ki jo je zabodel pred sabo v tla, ko da bi se sicer utegnil zakotaliti proti dolu.

»Greste spet po kostanj?«

»Po kostanj, da. Dokler je še lepo.« Ozrl se je po globoki sinjini neba.

»Dokler je še lepo...« Stopil je zamišljeno mimo nje. »Lepo...«

Nadložnih korakov se je začel oddaljevati med drevjem. Na hrbtu mu je plala prazna vreča.

Zrla je za njim. Spet je brez klobuka. Redki, dolgi srebrni lasje. Palica. Vreča na hrbtu. Morda ima zares še brado. Kot kak gozdni samotar. Brado — danes, ko je vse drugače...

Drugače je dišalo dozorevajoče grozdje med rumenečim listjem. Drugače se je belila stena za brajdami. Drugače so pri uri pravljic sodelovali otroci. Komaj je začela pripovedovati, že se je razživila mnogotera domišljija. Rdeči mak znenada ni več poskakoval le na svojem obrobju, ampak se je veseljaško podil po vsem pobočju. Povsod je bilo polno njegovih vriskov, njegovega smeha, njegove vedrosti. *In še Plavica, ki je zmeraj plaho in sramežljivo obračala nežni obrazek k tlom, še ta Plavica tam gori pod gozdom se je ozirala s svojim sinjim pogledom za njim.*

Sedeli so okrog nje in napenjali ušesa. Od časa do časa so vskočili vsevprek v pripoved in poskusili dodati drobec svoje domišljije. Pokazala jim je spodnji konec pobočja, kjer je živel Rdeči mak. Zgoraj nekje za bajto, ob gozdu je bila doma Plavica. In kakor je zdaj pripovedovala, kakor se je podil Rdeči mak po pobočju, tako so se obračali otroci na svojih mestih in se ozirali, ko da vidijo res vse to pred sabo. Nekateri niti sedeli niso, ampak so klečali ali čepeli, kakor da se hočejo zdaj zdaj pognati za Rdečim makom, če bi ušel predaleč. Ti so bili vselej tudi prvi na nogah, kadar je prišlo do splošnega izbruha razgrete domišljije in bi vsak rad pripomnil svoje k zgodbi. Drugače pa so tiho in mirno, čeprav notranje napeto, lovili njene besede, hlastali še z očmi po njih in jih shranjevali v kamre svojih vzkipelih src.

»Tak veseljak vam je bil Rdeči mak. Tak igriv brezskrbnež. Vsi so si želeli njegove družbe. Vsi so ga ljubili. Še jerebice, trebušaste sive jerebice, ki so se tolikanj obregovale ob vsakogar, ki ni znal zadržano in resnobno koracati med žiti, še te so se včasih ustavile kraj ogona, kakor da si hočejo odpočiti ob njegovi objestnosti, in se šele potem neodločno, nejevoljno, kot nekdo, ki le iz občutka dolžnosti opravlja kak posel, porazgubile na svoj običajni pohod med klasjem. In krhka Plavica, ki je vselej obžalovala, da se ni rodila kje na skritem sredi polja, se je na

tihem veselila, da ji je bil odmerjen odprti, vzvišeni prostor na robu. Včasih je bil Rdeči mak tako daleč, da je videla le še njegovo živo rdečo čepico, pa še to le tedaj, če je mahal z njo ali če jo je metal v zrak. Pogosto ga sploh ni bilo mogoče več opaziti in tedaj je zaprosila vetrič, naj zaveje proti njej in ji prinese vsaj njegovo pesem. In veste, katero pesem je najraje prepeval? Kdo ve?«

»Lepo je v naši domovini biti mlad!«

Ta predlog je nemudoma izginil v splošnem smehu.

»Na planincih sončece sije!«

Tudi to so zavrgli. Sploh je bilo videti, da ima vsak nekaj povedati, da pa so vselej vsi drugi brez pomisleka drugačnega mnenja.

»Jaz pa vem!« je nazadnje prevzela besedo Barica. »Veste, kaj je najraje prepeval? Ne bo mi več rasla!«

»Neee! To je žalostna pesem!«

»Ni. Na tem pobočju ni. Tu je vse lepo. Dajmo, zapojmo še mi.« Veselila se je spretnosti, s katero je prešla na vaje.

Naj jih je bilo včasih še tako težko razporediti v zbor, tokrat so se razvrstili kar sami. Zdelo se ji je, da so peli bolje ko kdajkoli dotlej. Toda to je bil izjemen dan. Lep, prelep dan, drugačen od vseh poprej. Zato mu ne smem povsem verjeti: v resnici je vse gotovo mnogo manjše, mnogo skromnejše. Ne smem zaupati.

»Stojte! Zakaj tako zavijate? Travica ni ,zeleeejna', ampak ,zeleeeena'. Znova! Od začetka!« Toda opazila je, da je otrokom že lezel na obličja običajni šolski izraz. Zato je dodala: »Pomislite, kako je pel Rdeči mak. Pogumno, čisto, ubrano. Tako morate peti tudi vi.«

»Ampak on je bil pravi muzikant!« se je oglašil Slavči. »On lahko!«

»Potem pa sè potrudite in pojte tako, da ne bo pobegnil, če vas zasliši.«

Pela je z njimi, vodila z roko takt in se ljubeče ozirala po njih. Zdaj vsi mislijo na muzikanta. Nekateri celo pogledujejo navzdol po pobočju, ko da iščejo odobravanja na njegovem obrazu. Muzikant. Muzikant — ti nesrečni zapeljivi muzikant!

In potem, ko je končala z vajami, so se znova strnili okrog nje.

»Ste prepričani, da je bil muzikant?« je vprašala.

Da, bil je! In celo tak potepuški muzikant! *Vse pobočje je odmevalo od njegove pesmi, vse pobočje senožeče. Vsa soseska se je ozirala po njem, si ga želela v svojo sredino. Vse se je podilo za njim, če je le še moglo na noge. Samo Plavica, krhka, tiha Plavica, je vztrajala na svojem mestu in le boječe vrgla kdaj pa kdaj pogled po pobočju senožečem. Pa se je znenada ustavil dobri gozdni samotar ob njej. Siv in sključen samotar, ki se je prikazoval le dobrim srcem. Vedno mu je visela vreča na hrbtu, v rokah je vedno stiskal grčavo palico. S to je pokazal navzdol in vprašal: »Plavica, mila, kaj tako samevaš, ko prekipeva od veselja vse pobočje?« Ona pa niti ni dvignila oči. Le stresnila je nalahno z glavó in se še bolj zastrmela v tla.*

Otroci, ko da so začutili zaplet, so preže onemeli.

Blagi, dobri stari Draš je molče božal Plavico po laseh. »Ne bodi žalostna... Saj tudi nisi žalostna, le zdi se ti tako. Iz dneva v dan temneje sinji postaja tvoj pogled, zakaj iz dneva v dan raste hrepenenje

v njem...« *A zaman si je prizadeval dobri Draš. Še šaliti se je poskusil, pa ji ni tudi s tem izvabil niti nasmeška. Odpravil se je počasi dalje — torba mu je spet začela plahetati na hrbtu — pa se znova ustavil in rekel nagajivo: »Ej, kraljična, lepa kraljična!« In se obrnil, ko da hoče naprej, a se nazadnje znova zaustavil in dodal: »Hočeš iti kar sama, ali pa ne maraš muzikantove družbe?« Pognala se je na noge, vsa začudena zaradi spoznanja, kako se ji začenja sprelevati lastno življenje v pravljico. Hkrati se ji je srce tako napolnilo z nemirom, da je odnehala s pripovedjo.*

Vse je planilo v zrak:

»Dalje! Tovarišica, pripovedujte dalje!«

»Drugič! Prihodnjič! Jutri! Jutri pojdemo spet sem, ko bomo imeli uro petja.«

Odmaknila se je prav na dvorišče bajte. Pod lipo se je zavihtela na spodnjo vejo in se nekajkrat zagugala. V sklepah ji je zaškrtało. Kako okorna sem že! In nekoč sem tekmovala celo na velikem zletu! Na bradlji. Spustila se je in sedla na trato. Na bradlji. Asistira — Borut! Borut — prvak! Aplavz. Booo-rut! Booo-rut! Booo-rut. In potem prvak njenega srca... Kje so zdaj tiste lažne kulise? SPQR. SPQR... Kako je rekel? Kaj je to? Senatus populusque Romanus? Odtlej pa že dolgo otroci, otroci in otroci in družbene organizacije na vasi in prostovoljno delo in veliko skrbi in malo hvale: prosvetar. Kot budist v nirvani, kjer ni treba denarja.

Čemu ta trpkost? Dvignila se je in stopila k brajdi ob steni. Tik ob okencu je visel velik, težak grozd. Skozi debele, skoraj črne jagode je rahlo pronikala sončna svetloba, da je bilo videti žile v kožici in semena v notranjosti. Roj čebel in os se je podil med listjem ter najedal dehteče sadeže, ki so pokali od nabreklosti. Naslonila se je na steno, z obrazom blizu grozda. Manjkali sta dve jagodi. Na kratkih pecljih sta kot povešena črna jezička visela ostanka kožice. Beli zid je žarel pod pripeko, da ji je začenjalo goreti v licih. Od grozda se je razširjal opojen, zasičen vonj. Vdihovala ga je priprtih oči, samo da bi ga lahko kar se da zbrano sprejela v prsi. Od kod ta trpkost? se je povrnila k vprašanju. Včeraj je še skoraj nisem poznala. Če pa sem jo že poznala, mi je živela preveč na robu zavesti, da bi bila res trpkost v pravem pomenu besede. Kaj se je tedaj spremenilo? To, česar včeraj še nisem vedela, vidim danes povsem očitno. In kar vidim danes, bi me prej, če bi vedela za to, bolelo, moralo bi me boleti, toda zdaj mi je le nezatna motnja, — kakršno človek brez tožba sprejme, ker vendar čuti, da nosi pesem v srcu. Rahlo je pobožala grozd s svojimi ustnicami. Razkrivaš mi trpkosti in mi hkrati daješ napoj, da jih več ne čutim. Odpiraš mi novo stran življenja in zdaj ne vem, ali je življenje kot pravljica ali pa je pravljica kot življenje. Še kak dan poprej sem bila nesebična, požrtvovalna učiteljica, večno v skrbeh za blagor male vaše skupnosti, zdaj pa že opeharjam svoje otroke za pravljico in — kar priznajmo — tudi mi ni več mnogo do tega, da bi šla to popoldne z drugimi v gozd pripravljat kres. Barica začenja misliti nase... Barica se odreka nesebičnosti, idealom razdajajočega se družbenega delavca. Da, da, Barica odkriva samo sebe. Ali me slišiš, Brane? Hm? Spet se je z ustnicami dotaknila jagode. Lahko

bi se kaj pokazal; saj veš, da sem z razredom tu. Na tem pobočju senožečem... Tu, kjer sva bila minulo noč. Tu, kjer zdaj stojim.

»Ga imaš rad tudi ti, to moje pobočje senožeče?«

Brane se je nagnil od stene, razgrnil listje na brajdi in pogledal skoz odprtino. Pesem čričkov je nežno pozvanjala nad pobočjem, kakor da čista mesečina s tisočerimi šapicami taplja po travi. Nebo je bilo tedaj že brez oblaka in sij z neba se je kot iskriv prhaj vsul skozi režo v brajdi na Branetov obraz.

»Rad ga imam,« je nazadnje šepetaje odgovoril.

Bila je srečna. Ljubi ga, kot ga ljubim jaz! Ljubi vse, kar ljubim tudi sama! Ali hočem še kaj več? Hočem še večjo srečo, kot je ta večer z njim? O, sladka sebičnost, ki me razvemaš! Kako hlasta srce po kapljah medu, kako poželjivo grize duša v zrele jagode življenja! Kdaj se je začela ta žeja in kdaj ugasne? Ali še ni dovolj za to noč? Saj so minili vekovi od trenutka, ko sva odšla ob Bogataja, pa do zdaj, ko sva si že rekla lahko noč. Koliko majhnih doživetij je neki v velikem doživetju te noči? Vsak korak do tod je pomenil nekaj. Vsak dih. Vsak bor kraj one steze. Vsak pogled, ki je bil neviden v temi, a viden razcvetelemu srcu. Vsaka beseda, ki sva jo izrekla, in še bolj vse, kar še ni prišlo prek ustnic. Konec koncev tudi tiste Bogatajeve besede, tedaj, ko sem odhajala: »Hočeš iti kar sama, ali —«

Kajti ko sta molče prehodila vse blatno pobočje, ko sta se znašla na vrhu med prvimi bori, ko se je ustavil on in je nekaj korakov za njim postala tudi ona, takrat je spregovoril prvič:

»Hočeš iti kar sama, ali ne maraš muzikanta?«

In s tem so dobile te besede svojo višjo, nepojmljivo višjo vsebino.

Polglasno se je zasmejala in stopila mimo njega. Sprejela jo je negibna gozdna tema in v tem nevidnem objemu se ji je zazdelo, da morajo v enaki brezizhodnosti tičati njegove predstave o njej. Kako more kaj vedeti o njeni radosti, ki jo je napolnila že tisti hip, ko je v Bogatajevem sadovnjaku zaslišala njegove korake za seboj! Kolikšen drobček njene hvaležnosti je lahko začutil, ko sta tipala v blatni hrib in jo je, stopajoč pred njo, pomagljivo opozarjal na zahrbtnosti razdrapano poti? In vzkliki, razvneti vzkliki srca, ki so jo kakor na perutih gnali v hrib —, kak odmev so lahko našli v njegovih nepoučenih prsih? Nešteto vprašanj, nešteto mešanih občutij se je podilo v njej, ko sta se tedaj ustavila in ko se je obrnil k njej ter ponovil Bogatajeve hudomušne besede. Ko bi smela verjeti, da kaj več slutiti, kako je z njo, in ko bi mu videla v srce, tedaj — tedaj — kako lahko bi bilo tedaj odgovoriti! Tako pa je morala stopiti mimo njega in si dati duška s pritajenim smehom. Božala je z dlanmi hrapava debla, ki jih je srečavala spotoma, in se tiho pogovarjala z njimi. Sklonite se, zadržite me, prisilite me, da spregovorim! Ogradite naju, zagrozite nama, zabučite nad nama, da naju strah in obup prežene k odkritosrčnim besedam! Povejte mu, razodenite mu, da je Barica omagala v boju s svojimi pomisleki, s svojim ponosom, s svojimi dvomi. Da pričakuje samo še majhno, majhno doživetje. Ne, — da želi le njemu tako doživetje, pristno, iskreno doživetje, brez laži in hlimbe. Saj bo potlej srečna tudi sama. Dvakrat srečna.

Teško ji je bilo sploh nekako zbrati misli, dokopala pa se je kljub temu do spoznanja, da z iskanjem po sebi, z notranjimi boji in z zatajevanjem navzven ne more več doseči ničesar. Ta stopnja je bila že mimo. Zdaj, ko je nekako razčistila sama s seboj ali pa ko se ji je vsaj zdelo, da je to storila, in zdaj, ko se je hote ali nehote odločila zanj, zdaj je bilo sleherno nadaljnje razčiščevanje brez njega za gotovo scela jalov posel. Toda vsaj malce pameti mora vendar obdržati! Se ji je res treba poditi med temi bori? Tudi na stezi nista več! In — ojoj! saj teče tudi on! Tudi on se podi med drevjem!

Ustavila se je ob deblu in pritisnila razgreto čelo na hladno skorjo. Bili sta pravzaprav dve debli s skupnimi koreninami; to je ugotovila, ko je opazila, da ji stoji nasproti in objema z vsako roko drugo deblo.

Tod na vrhu hriba je gospodarila mesečina. Krošnje visoko nad njima so se včasih zaspano zazibale in sence na tleh so se premaknile z enako utrujenostjo. Dehtelo je po mahu in zadehtelo je še ostreje, ko se je sklonila, da poboža svetlo liso mesečine na njem. Svetloba je bila tako prepričljivo močna, da ji je na roki vzbudilo celo občutek toplote. Na mahu je bilo malce rose; čutila je to na dlani. V tem hipu pa je na nasprotni strani pokleknil Brane. Zazdelo se ji je, da je njegova roka prav zasijala v toku čistega žarka. Natančno je razločila členke, žile, nemara še črne dlačice na hrbtni strani roke. Ali mu ne trepetajo prsti? se je vprašala. Moji gotovo bolj trepetajo, toda na moji vsakdanji roki tega ni videti. Tega ni videti, to le vem. Pri njem pa, nasprotno, vidim — in ne vem. Ali pa sploh le vidim, česar ni videti? In vem tisto, česar ni? Zdajci se je zavedela, da mu zre v obraz. Tudi ta je bil svetel, bolj kot kdajkoli, odkar sta bila v gozdu; bilo je, kakor da se svetloba odbija od njegove roke in se mu nežno razliva čez obličje. Gledal jo je in se smehljaj. Kam naj grem z bogastvom življenja, če bodo trenutki z njim zmeraj tako čudoviti? Spustila je pogled k rokam kakor iz bojazni, da ji razbere misli s svojimi iskrivimi očmi.

»Kdo ga prvi ujame, ta žarek?« je šepnil Brane.

»Jaz!« je vzkliknila, vsa vesela, da je mimo trenutek negotovosti.

»Jaz!« Brezglavo se je sklonila in svetla lisa je izginila. Razočarano se je spet vzravnala. Brane se je smejal.

»Poglej zdaj mene,« je rekel. Roka, ki je počivala na tleh, se je najprej obrnila z dlanjo navzgor. Potem se je počasi začela dvigati, poševno proti Barici, varno noseč žarek v svoji mehki skledčki. Nekje med njunimi očmi se je ustavila.

»Ujel sem jo!«

Negibno je strmela v njegovo dlan.

»Ali jo — hočeš?« je zašepetal. »Srebrno mesečino?«

»Oh, preveč je je zame!« Kakor da omaguje, se je naslonila na deblo.

»Poglej, čisti napoj! Vzemi!«

Spet se je vzravnala na kolenih.

»Preveč, preveč je zame,« je ponovila.

»Pomagaj ti bom!« Rekel je tako sunkovito, da se je stresnila dlan in da je Barica nagonsko z obema rokama segla po njej, kakor da bi se svetloba res lahko razlila na tla. »Izpijva!«

Držeč še zmeraj njegovo dlan, se je začela previdno in predano z ustnicami približevati. S svoje strani se je nagibal tudi on.

Ko je začutila dotik, je drobec svetlobe že izginil. Tudi z njegovega konca je začela naraščati podobna senca. Drhte je vse bolj sklanjala glavo. Trepetaje je umirala mesečina na njegovi dlani, in ko se je njegovo čelo rahlo dotaknilo njenega, sta izpila do dna. Vzdrgetala je, ko da je videla nekoga umreti, skoraj solze je začutila v očeh; stisnila je njegovo roko in prižela obraz k njegovemu. Tedaj pa je proniknil konec toplote z njegovega lica na njeno, vzdrhtela je znova in hkrati se ji je zazdelo, da se je spet rodila svetloba. Le da je bilo tokrat vse polno, le da je bilo tokrat vse teme hriba kot ogromna čaša napoja! Kolikor bolj je čutila, kako njegovo lice počasi in previdno drsi po njenem obrazu, se pri tem obrača v nedoločeno smer, toliko očitnejše je bilo obilje sijaja v tej novi posodi rojevajočega se doživetja. Ko so ji njegove ustnice drsele po licu in ko je trepet njenih brezmočno in vroče in krčevito izdajal nepotešljivo hrepenenje, tedaj je bila že spet sama svetloba okrog nje. Morje svetlobe — in ves gozd le kot pritlikavo grmičje na žarečih obalah.

Ko je zdajci začutila dotik na zgornji ustnici, se je že vrgla ogromna senca čez vse prostranstvo svetlobe in že se je Barica pognala na noge ter se obrnila k drevesu: Borut, ki je izginil že davno, vendar še ni izginil! Iz srca že, toda ne iz podzavesti. Kako živo in svareče ji je poblisnil tisti SPQR skozi prsi!

Slišala je, da si je Brane spet oprtal harmoniko in obstal za njenim hrbtom.

Stopila je dalje in on se je napotil za njo.

Ko se je odtrgala od njega, je za hip pričakovala, da jo zadrži, da jo potegne k sebi. Ko se to ni zgodilo, je bila razočarana. Zdaj je uvidela, da bi v tistih trenutkih njeni razburkani duši sicer najbolj prijalo enako razburkano dejanje, da pa bi potem prav gotovo za vselej ali pa za lep čas izginilo njeno morje svetlobe. Tako se je zdaj pomirjala od hipa do hipa bolj in čutila hkrati naraščajočo hvaležnost. Senca s svetlobne ravní je izginjala z veliko naglico. In v Barico se je vse odločneje naseljevala brezskrbna, samozavestna prešernost.

Obrnila se je in počakala, da pride do nje.

Pa se je spet nasmejana napotila dalje, pohitela dalje, stekla dalje, skakajoč igrivo po lisah svetlobe. Prišla sta mimo velike jase in tedaj mu je zavpila:

»Tam bo naš kres.«

Oprijemala se je dreves, se vrtela okrog njih, pazila, da je stopala samo po svetlih krpah na tleh, in čutila, kako ga ima vseskozi za sabo, in pred sabo, in še v sebi.

Približala sta se gozdnemu obronku. Tod pa je bilo gosto grmovje in začelo je primanjkovati svetlih lis.

»Zdaj me boš pa moral nesti!«

Počakala je, da jo je res vzal v naročje in jo odnesel na plano. Tam jo je spustil na tla in obrnila se je od njega, ne da bi rekla besedo. Čutila je, da jo je nekam nerad spustil iz rok, in podvzivala se je od njega, dopovedujoč si, da je bilo že preveč lepot dotlej.

»To je moje pobočje,« je dejal polglasno. »Pobočje senožeče... Ali čutiš, kako toplo je? Ali slišiš, kako poje? In kako dehti! Tole je pa Andraševa bajta.«

Prijela ga je za roko in tekla z njim proti dvorišču.

»Kadar cvete lipa, hodim vsako noč popivat pod njene veje. Ali veš, da te lahko upijani lipov vonj? Da te lahko upijani vse to moje pobočje, pobočje senožeče?«

Potegnila ga je za brajdo, na podoknje. Mesečina se je odbijala od stene, da jo je skoraj sčemelo.

»In tod prestražim vse noči, ko grozdje dozoreva in se plazijo tatovi okrog vinogradov. Ker ni nikogar v hiši, odkar je staremu Andrašu umrla žena. Sam zdaj živi pri zetu Bogataju in tako skrbim jaz za njegovo trto. In on niti ne ve za to. Če bi vedel, bi mu morala povedati, kako ljubim vse to pobočje senožeče, in morda bi mi tedaj začel zavidati ter bi me še zapodil od tod. Naj ne ve nihče za moje ljubezni! Naj ne ve nihče, koliko poljubov je dobil vsak list, vsaka jagoda na tej brajdi.«

»Tudi ta grozd?«

»Tudi ta! Še več kot drugi. Ker me zmeraj poljubi na oči, kadar stopam tu med brajdo in steno.«

Tedaj se je Brane prerinil mimo nje in z ustnicami odtrgal jagodo.

»Kaj počneš!?«

»Kradem tvoje poljube.« In odtrgal je še drugič.

Pograbila ga je spet za roko in ga potegnila proč za korak ali dva. »Da ne boš več kradel! Nihče ne sme krasti na mojih tleh. Na tem lepem pobočju senožečem.«

Naslanjal se je na zid in jo nepremično gledal.

In tedaj je prišel trenutek, ko mu je postavila tisto vprašanje:

»Ga imaš rad tudi ti, to moje pobočje senožeče?«

Ko je odgovoril, mu je vroče stisnila roko in stekla po pobočju.

Sloneč brez spanca ob oknu svoje sobe je čutila, da bo naslednjega dne otrokom lahko pripovedovala čudovito pravljico. In zdaj, ko je bil del pripovedi že mimo, zdaj, ko so se vrišče podili po pobočju, zdaj, ko je v zavetju brajde poljubljala grozd — zdaj je šepetaje pripovedovalo pravljice še listje.

V

»Čemu se naprezaš, moja hči? Poglej, vsi drugi poležavajo po mahu ali pa počenjajo norčije. Moraš res sama zvleči vse vejevje na kup?«

»Kdo pa bi ga sicer?«

»Bodo pa vendar tudi drugi malce prispevali za otvoritev! Célo četo jih imaš tukaj!«

»Toda od vseh, ki so tu, sem le jaz v pripravljanem odboru. Le mene veže dolžnost in odgovornost.«

»Prava reč! Kres bo šele v petek, čez tri dni. Ni vrag, da ga dotlej ne bi nekdo postavil!«

»Kako pa naj to vem!« Čutila je, s kolikšnim odporom spravlja besede čez ustnice. O pravem času je prišel starec!

»Se pravi, če ne bo šlo drugače, boš pa vse opravila sama!«

»Tudi to se lahko zgodi.«

»Ampak — moja hči! Na zadružnem posestvu lani niti vse zemlje niso obdelali, ker so bili prepričani, da imajo njihove osebne sposobnosti in požrtvovalnost določene meje!«

Odsekano je prišla za košato borovo vejo ter jo začela vleči.

»Barical« je zavpil starec za njo.

Obstala je, ne da bi se obrnila.

»Barical«

Ni se premaknila in tudi on je pomolčal za nekaj trenutkov. Nato pa se ji je približal.

»Moja hči, sama ne veš, kako dobra si... In še manj vedo to vsi drugi — Res.«

Brez besed je odšumela z zeleno butaro. Dobra! Ali si že dober, če le izpolnjuješ svojo dolžnost? Dobra! Vse prej kot to!

Čutila je, da je bila robata do starca. Toda tega popoldneva je bila tako nerazpoložena, tako nejevoljna, da ni bilo prostora za kesanje v njenih prsih. Koliko vzrokov za njena čemerna občutja! Začetek vsega je bilo najbrž dejstvo, da Braneta še zmeraj ni bilo na spregled. To so bila tla, ki se je na njih lahko razbohotil plevel vseh ostalih čustev. Od pripravljalnega odbora ni mogla dobiti nikogar, da bi pomagal pri nabiranju suhljadi. Tudi druge ljudi je morala zbrati sama. In kakšna skupina je bila to! Sami otroci in mladoletniki! Bogataj je zatrdil, da bo zadruga še tega dne poslala obljubljeno količino vejevja, zdaj se je sonce že močno nagnilo, dračja pa od nikoder. Saj, nekje je bilo razumljivo, da se nazadnje nikomur ni več ljubilo stikati po gozdu. Lahko so se zanašali, da bo dovolj tudi podarjena količina vejevja; kaj bi se tedaj mučili? In iz mesta je prispel dopis, da so nastale težave z izposajo ljudskih noš in da jih morda ne bo dobiti za nedeljsko prireditve. Ljudski plesi brez noš! Ko je prebrala pismo, bi najraje nemudoma odbrzela tjakaj. Razsodnost jo je sicer zadržala, skrb pa je ostala slej ko prej.

Toda vse to so bile zunanje težave, objektivne težave, ki v njih še nikakor ni bilo razloga, da bi se človeku morala prebuditi vest. Tega se je Barica zavedala. Resnica pa je bila, da je imela vendarle hudo opraviti z vestjo.

Že ves dan si je želela, da bi bila prosta, da bi ne imela nobenih obveznosti in da bi lahko mislila zgolj na Braneta. Prav ta želja pa se ji je prva dotaknila vesti. Zakaj to ni bila več nedolžna želja, ampak že pravo hotenje. Ali ji ni nekaj prišepetavalo v zavesti — takrat, ko je bila podoba, da ne bo mogoče dobiti nikogar, ki bi šel pripravljat kres — ali ji ni prišepetaval neviden strupen jezik, naj odneha, naj se potuhne in tako izkoristi priložnost? Ali ji ni bilo skoraj očitno žal, da je vendarle vztrajala in zbornala to čudno četico?

Ko so prispeli sem v gozd in začeli nabirati dračje, si je bila že z marsičem na jasnem. Oddaljevala se je od drugih, samo da bi v samoti laže raziskovala svojo notranjost. Nekaj novega se je rodilo v njej, neka samoživa kal, s katero se je morala zdaj že krčevito bojevati. Ali ni znenada vsa sebična? Na kar je danes, med uro pravljic, le še bežno pomislila, to je videla zdaj že kot popolno dejstvo. Prišel je neki Brane, v njej so se prebudila nova čustva, nova hrepenenja, nova pričakovanja.

upi... in to vse se ji je zdelo tako neprecenljivo, da bi zanj žrtvovala vse drugo. Kakor da je nekje v silni dalji, a vendarle dražljivo blizu. zagledala grudo zlata ter se pognala za njo, brezobzirno gazeč spotoma vse živo in neživo. Spomnila se je na trpkosti, ki je o njih razmišljala to predpoldne med uro pravljic. Trpkosti, neznane še včeraj, zdaj prav zaradi močnega novega doživljanja niso bile več nikake trpkosti, zaradi katerih bi bilo treba tožiti, to je vedela; zdelo pa se ji je, da preže nanjo in da jo bodo za gotovo pričakale, če opeša na poti do tiste grude zlata.

Ko so drugi že leno odnehali, je še zmeraj iskala po gozdu, spopadajoč se jezno z upornim grmovjem in s samo seboj. Videla jih je, vsa prepotena od dvojnega napora, kako brezdelno poležavajo v senci, in zagrenjeno čutila, da so jo nekje izdali, da so jo — ti tukaj in vsi drugi — že neštetokrat izdali. Ali ne smem tedaj vsaj za hip pomisliti nase? Ali pa sem res človek, od katerega pričakujejo vse, ne dovolijo mu pa niti najnedolžnejše in povsem upravičene sebičnosti? Ali je taka njena narava, da je pač ni mogoče videti drugače, ali pa jo je tako ustvarilo le to nedarežljivo okolje, ta trda resničnost? Še kak dan poprej se je čutila tako samozavestno, tako zvesto sami sebi, — zdaj pa glej, kakšna razklanost, kakšna zev počez po vsej njeni biti! Še kak dan poprej je vriskala nad »ekstazo ustvarjanja«, nad razdajanjem lastnega srca, danes pa vlada v njej le še komaj ukrotljiva sebičnost!

Kolikokrat jo je kot topel val preplaval občutek, da dela za ljudi in da jo to delo notranje bogati! Zdaj pa je z bridkostjo ugibala, če to ni bila le nehotena hinavščina. Kar ji je pravkar pomenilo vse, je bilo zdaj le še začetek duševne potešenosti. Če je prej z vso prepričanostjo verjela, da zavestna, predana služba za skupnost napravi iz človeka šele pravega človeka in mu podari največji srčni mir, je danes z enako gorečnostjo, z enako neutoljivostjo vpila njena duša, da je človek grdo opeharjen, če se s tem zaslepi. Vedela je, da obe skrajnosti nista boljši že zato, ker sta pač skrajnosti. Toda če se je tega zavedala, še ni pomenilo, da ve, kaj storiti, da bi se ji v prsi povrnil mir. Kompromis? Tajna pogodba med posameznikom in skupnostjo? Ne, tudi tako ne smem gledati na življenje, tudi to je neumnost! Vendar pa to, kar me grize, ne more biti naravno; vsiljeno je, tuje. Je to zgolj občutek, močan le zategadelj, ker se je vse tako naglo in nepričakovano obrnilo, da sem zmedena in še ne morem preudariti?

Naj se je še toliko podila po temnih, neraziskanih hodnikih svoje duše, je vendarle znova in znova butala ob očiitek, da vseh teh dvojščin ne bi bilo, če je ne bi srce tolikanj gnalo k Branetu, k tistim majhnim, k tistim velikim majhnim doživetjem, minulim in prihajajočim. Zaradi tega, da, bi najraje zanemarila druge dolžnosti in obveznosti! Zaradi takih želja, hotenj, nagonov! Cisto navaden pritalni zemljan si. Pritalnež, ki se je vse do včeraj bahal z vznesenostjo svojih višin.

Stari Andraš, ki se je tako ali tako pojavil zmeraj, ko se ga je človek najmanj nadejal, torej res ni mogel priti ob bolj nepravem času. Ne samo zato, ker je tokrat hotela biti sama s svojimi tegobami, ampak še zategadelj, ker je načel pogovor, ki se je preveč neposredno dotaknil njenih vročičnih razmišljanj. In tako sem krivična še do nedolžnih ljudi! se je ozrla za njim, ko je že davno izginil. Nov dokaz, koliko člo-

večnosti ostane v nas, kadar se začnemo zagrizeno bítí za nekaj, o čemer mislimo, da je samo naše ali da se lahko samo mi potegujemo zanj. In on govori o neki dobroti! Dobroto do drugih imamo le tedaj, če verjamemo, da sami ne potrebujemo več ničesar. Kdaj in kako pogosto pa nosimo v sebi tako vero?

In ko je končno vendarle prihrpel traktor z grmado vejevja, si je, upehana in pobita, dejala, da je morda najbolje, če se danes sploh ne dobi z Branetom. Ko je lovila prostovoljce to popoldne, se je prikazal na Ratnikovi verandi; toliko da ga je lahko povabila. Rekel je, da mora vaditi violino; res je ležala za njim na mizi. Obljubil pa je, da se bo prikazal. Zdaj se ji je zdelo že prepozno, da bi prišel. Lahko, da ga bo videla, ko se bodo zbirali k vajam folkloristov. Do tedaj si utegne dovolj opomoči, da se ne bo nazadnje obregovala še obenj.

Prav tedaj se je zakrohotala vsa družčina. Ko je pripeljal traktor, je na visoko naloženi prikolici sedel Feliks. »Fantje! Fantje, koruzo bomo pekli!« Začel je metati na tla zelene lati. V drugi roki pa je držal tranzistor. »Koruzo bomo pekli! Koruzo!« In postavil se je na noge, mahajoč z latjo nad glavo. Zdajci pa je traktor nepričakovano potegnul in Feliks se je z vzkrikom zakotalil po vejevju na tla, stiskajoč še zmeraj tranzistor in koruzno lat v rokah.

Zasmejala se je tudi Barica, vendar jo je takoj minil smeh, ko se je zavedela, da je to storila iz čiste škodoželjnosti. Káko nevšečnost mu je sicer zmeraj privoščila, toda nikoli s tako naslado kot zdaj. Če se je v prvem hipu spogledala z zariplim traktoristom in po njegovih očeh z zadovoljstvom ugotovila, da je namenoma pognal motor, se je zdaj že sramovala sama sebe. Vrgla se je hlastno na delo.

In potem se je kmalu prepričala, da se bo s kresom vse mnogo bolje končalo, kot pa si je malo prej upala pomisliti. Traktorist, ki je o njem vedela, da goji tiho in globoko spoštovanje do nje, se ji je prvi pridružil. Priskočili so vsi drugi, razen dveh ali treh pobalinov, ki so raje pristopili k Feliksu. Ti so morali nemudoma pripraviti ogenjček, medtem ko je sam sedel v mah in začel kožuhati koruzo. Poleg sebe je imel tranzistor in se sede zvijal v ritmu neke hreščeče tuje popevke.

Začeli so zlagati vejevje v obliki stožca. Barici se je od trenutka do trenutka bolj vedril obraz. Morda niti ne zaradi prijetnega preobrata, ki je obetal, da bodo vendarle opravili v gozdu vse, kar je treba, ampak zaradi ljudi, ki so se ji zdeli kot prerojeni, očiščeni. In z vsako vejo, ki se je naslonila na grmado, je rasel v njej občutek, da si le prizadevajo popraviti, kar so prej zagrešili. Ni imela dokazov, da je res tako z njimi, toda vnema, s katero so raztovarjali prikolico, vlečili vejevje na sredo jase, skrbno sestavljali grmado in pri vsem tem še kipeli od objestnosti, — to ji je vendarle vse prehitro razblinjalo črnogledost. Povrh še ta blagi večer, rdeče žareči oblaki, svetloba zahajajočega sonca, ki je mehko pronikala med redkimi bori in nežno zbirala vse razgibane prizorišče v svoj objem... ta blagi večer, da —

Postala je in se ozrla proti Feliksu. Žvižgajoč je stopical okrog ognja, izogibajoč se dimu, in vrtel palico z nabodeno latjo v ognju. Nekaj pečenih lati je že ležalo na tleh, zrak je bil poln zapeljivega vonja, njegova pomagáča pa sta se vrišcé pulila za osmojeno lat. Feliksa je spet

videla z nepristranskimi očmi in to jo je utrjevalo v prepričanju, da se je vsaj začasno rešila notranje stiske.

»Dobimo tudi mi delavci kaj?« je zaklicala proti njemu.

»Vsi dobite! Vsi!«

»Ali tudi jaz?«

Sunkoma se je zaobrnila. Brane je stal na robu jase, ves oblit s poslednjimi žarki, in se mežikaje smehljal. Zdelo se ji je, da zre naravnost proti njej, da se smeji samo zaradi nje, da je sploh prišel samo samo zato, ker je bila ona tu in ker ga je kljub vsem popoldanskim tegobam čakala s tolikšno nestrpnostjo.

»Samo delavci zaslužijo plačilo!« je tedaj rekla, da prikrije trenutno zmedenost.

»Tako je! Samo delavci!« je dodal Feliks.

Zdaj ji je že bilo žal lastnih besed, zakaj spoznala je, da jih je Feliks vzel resno in da bi jih tudi Brane utegnil napačno razumeti.

Feliks je začel razdeljevati pečeno koruzo in bila je res sreča, da so medtem s kresom opravili. Kajti sicer bi vsi pozabili na delo. Stali so okrog ognja in glodali lati. Potem pa je zabrněl traktor in že so se spet vsi pognali, da zlezejo na prikolico in se odpeljelo v vas. Feliksu bi se tokrat zdelo najbrž malce ponižujoče, če bi se jim pridružil. Zato se je spravil k traktoristu in sedel na blatnik.

»Ogenj morata pogasiti!« jima je zavpil, ko je traktor zapuščal jaso.

V gozdu je zavladala že popolna tišina, ko še zmeraj nista spregovorila besede. Brane je medtem že sedel k ognju. Zdaj se je na drugi strani tudi ona spustila na tla. Mrakovi so se že z vseh smeri plazili na jaso in segli skoraj vse do brlečega ognja.

Tedaj pa je izza hrbta privlekla še nedotaknjeno lat.

»Ali tebi niso dali ničesar?«

Pogledala je čez ogenj in videla, kako je odkimal.

»Dobro, da sem prihranila svoj delež. Hočeš polovico?«

Nekam nezaupljivo si jo je ogledoval.

»Tega pri vas spet ne poznate!« se je zasmejala.

»Ne preveč.«

»Kar pokusi. Zdaj, ko je že precèj dorasla, jo lahko luščiš. Kadar je mlečna, pa se da le z zobmi trgati z lati.«

Potem sta spet molčala, dokler nista pojedla.

»Hm!« je končno zamomljal odobravajoče.

Prazen storž je držal v roki in zamišljeno opazoval Barico.

»Cela, zrela lat mora biti težka —.«

»Da, precej.«

»In če ti jo nekdo vrže v hrbet?«

»Tokrat je običajno še pretežka!« se je zasmejala in ga hkrati vprašujoče pogledala.

S palčico je začel grebsti po žerjavici.

»Zakaj si se sinoči, ko smo ličkali koruzo, presedla prav tjakaj, kamor so vsi metali?«

Dvignil je žarečo konico palice in jo začel razpihovati. Obraz mu je rdeče zasijal.

»Zakaj?« je vprašal bolj s plamenčkoma v očeh kot z besedo.

»Tako. Hotela sem vezati tudi sama.«

»Res?« Bežno se je zasmeljal in svetlo komico je takoj zalila temno rdeča barva, da je v nevidnost skoraj povsem utonil tudi njegov obraz.

Čakala je, da znova zapiha in da se znova razžari konica. Toda ni se zganil in v tej negibnosti se ji je toliko jasneje oglasilo v zavesti vprašanje: ali jo je tedaj spregledal? Če je tako, potem ga je podcenjevala. Vseskozi je mislila, da bo treba spregovoriti, da se bo treba razodeti, zdaj pa se je pokazalo, da jo dohaja, da je z njo vštric! Razkošju besed, ki so le odmev tega, kar se v prsih dogaja — temu se raje odpove. Ni tisočkrat lepša neslišna govorica src? Telo ji je spreletela mršavica: kaj vse sva si tedaj že povedala, kaj vse že veva? Ne vidim njegovega obraza, pa vendarle razločujem sleherno potezo na njem! Tako malo sva si povedala doslej, pa vzlic temu veva toliko reči! In zato tudi vem, ne da bi mi sploh kaj omenil, zakaj je prišel semkaj prav z nasprotni strani, kakor pa bi bilo pričakovati. Poti naravnost na to jaso ne pozna. Pozna pa najino pot: preko Andraševega, nato tam mimo, kjer me je prinesel iz gozda, nato med bori, kjer sem skakala od lise do lise, nato —

»Si bil pri onem drevesu...? Kjer sva lovila mesečino?«

Ni odgovoril ničesar.

»Prišel si po najini včerajšnji sledi, kajne?«

Spet molk. Strmela je proti njemu, toda razločiti ni bilo ničesar. Ogenjček je povsem zamrl, nebo pa se je že scela zaoblačilo. Gozd je ždel nepremično in le vonj po smoli je razodeval njegovo prisotnost. Ko da te ni, Brane. Ko da te ni, je rekla v mislih. Toda si, ker si tudi v meni. Za hip se je prestrašila: tako si tuj, tako tuj! Razgrebla je žerjavico in vrgla nanjo prgišče listja. Lahno je zaprasketalo.

»Nikar!« je vzkliknil.

»Zakaj?«

»Lepše je tako.«

»Zakaj?« In spet je nagajivo vrgla na ogenj. Začelo se je kaditi, da jo je zapeklo v očeh.

»Jaz vidim več v temi kot pa sicer.«

»Morda. Toda jaz hočem videti oboje: kar nudi tema in kar nudi svetloba.« In znova je vrgla na ogenj.

Slišala je, da je skočil na njeno stran. Zasmejala se je in se izmaknila. In spet vrgla na ogenj. In spet je skočil. In spet se je izmaknila. Spet smeh. Spet listje na ogenj. Spet Brane. Spet ona. Spet smeh. Spet listje na ogenj. In Brane. In ona. In smeh. In listje — listje — Zgrabil jo je za pest in si jo že prižel na prsi. Krčevito je stisnila prgišče z listjem. In ga objela. Ga poljubila. Ali pa jo je on? Dvignil jo je v zrak in jo tako obdržal, vse dokler se niso ločile njune ustnice. In se mu je spet iztrgala. Vrgla listje na ogenj. In ples se je ponovil, tokrat s še večjo silovitostjo.

»Barical!«

»Branel!«

Toda zaman je klical in ona je zaman odgovarjala. Čutila je, da se mora izmakniti, da mora teči, da mora raztegniti ta trenutek zanosnosti v neskončnost. Dobro, da se ne spomni, skoči čez ogenj in jo dohiti. Tedaj bi bilo konec, zakaj edino, kar je zmogla, je bil beg. Nesmiselni beg v

krogu, toda vendarle beg. Skočila je za bližnje drevo. Pognal se je za njo. Ona pa spet k ognju. Tokrat pa jo je ujel za rokav.

»Ne boš mi več —« Besede so mu zamrle na njenih ustnicah. In na očeh. Na licih. Na vratu.

Prijela ga je z obema rokama za glavo, trdno, ko da ga hoče pomiriti, ga zadržati — zadržati njega in zadržati čas. Objela ga je in ga stisnila k sebi, da je za hip otrpnil. Nato pa jo je znova dvignil v zrak, in tokrat mu je voljno ohlapnila v naročje.

»Počasi, Brane, počasi,« je šepetala. »Ne kradi trenutkov z naglico.« Čutila je, da jo spušča na tla. »Ne kradi trenutkov. Naj bo vse le en sam večni trenutek —« In ob koncu tega trenutka, tega samega trenutka, je opazila, da ima že razpeto bluzo in da njegova dlan žari na njenih prsih. Pritisnila je svojo roko na njegovo in jo tako zadržala kak hip.

»Počakaj, Brane! Oh! Počakaj — en sam samcat dolg trenutek! Naj živi ta trenutek do kraja — naj —« Ponesla si je njegovo roko k ustnicam. »A veš, zakaj sem pri Bogatajevih sedla tako blizu k tebi? Veš? Nič ne odgovarjaj — vem vse, slutim vse. Oh, Brane!« Dvignila se je, da je obsedela poleg njega. »Ali ni to čudovito? Brez besed si poveva vse! Glej, ogenj!«

Listje se je z bliskom vžgalo. Pod pljuskom svetlobe so ji zakipele bele prsi, da je še sama zaslutila njihovo goloto in si zgrnila bluzo z roko.

Obrnil se je od ognja in se zazrl proti njej. Roke so mu ležale na mahu, kakor da so osupnile od brezposelnosti.

Spet je začela metati listje na ogenj, tokrat brez sleherne nagajivosti, temveč zamišljeno, pobožno, počasi, list za listom. Če je švignila iskra, se je pognala s pogledom za njo proti nebu. Spodnje veje bora so se rahlo svetlikale.

»Rada imam svetlobo,« je dahnila.

»Jaz pa temo —.«

»Vsak hip ugasne ogenj. Povrne se tvoja tema.«

Pritipal je po bluzi do njene roke, si jo ponesel k ustnicam, nato pa se sklonil in jo poljubil na prsi.

Pogladila ga je po laseh in že začutila solze v očeh.

»Pojdiva, Barica.«

Ko je vstala, jo je znova poljubil na prsi. Nato pa je s čevlji po-teptal ogenj, da ni ostalo niti iskrice.

Noč se je z debli strnila v gluho steno. En sam samcat čriček se je nekje oglašal, tožno in krhko, kakor da poje že napol v snu. Včasih se je zdelo, da se je med bori s kake osamljene bukve ali hrasta utrnil list in se zamišljeno odpravil na stopničasto pot proti tlom.

»Kakšna tema!« jo je prijel za roko. »Kod pojdeva?«

»Po najini stezi. Po mesečevi stezi.«

Rahlo jo je potegnil za sabo. Vodil jo je previdno in varno, da jo je spet začelo stiskati v grlu od nekakšne ginjenosti. Potegnila ga je k sebi.

»Saj trenutka še ni konec! Še zmeraj ne!«

Stopil je dalje.

Saj ga sploh ne bo, kajne? Ozrla se je okrog sebe, ko da vidi bore in ko da bi ji ti lahko odgovorili.

KONEC PRAVJICE

Drago Grah

(Nadaljevanje)

VI

S slamnate strehe je enakomerno kapljalo, in tla so šepetaje, nekam hlepeče odgovarjala, kakor da si še zmeraj niso potešila žejnih ustnic. Deževalo je ves dan, in še zdaj, pozno ponoči, ni bogve kako kazalo na boljše. Stala je na pragu ob durih in strahoma ugibala, če Brane morda ni pomislil, da si ob takem vremenu in ob tako pozni uri ne bo upala k bajti. Vaje s folkloristi so se tako zavlekle, da ni utegnila niti povečerjati. Stekla je nemudoma na pobočje, nato pa z naraščajočim razočaranjem ugotovila, da bi se bila lahko brez sleherne naglice vsaj pošteno oblekla.

Ko je čez kako minuto vendarle zaslišala lahen korak na trdih ilovnatih tleh ob steni, je bila preveč razdvojena, da bi mogla sploh kaj reči v pozdrav.

Molčal je tudi on, molčal še tedaj, ko je sedel na prag in se je spustila k njemu še ona.

Tiho je pošumevala brajda, tiše mogočna lipa, komaj spoznavno drevje v ogradu pod hišo. Uspavajoče tapljanje dežja je včasih pretrgal razločnejši šum, kakor da se je otresla vznejevoljena krošnja. Barica je zaslutila, da je prišla prava jesen, da se je trumoma začelo poslavljeni listje.

Ob ramenu, kjer se je dotikal s svojim, je vse bolj čutila prijetno toploto. Napol nagonsko se je stisnila k njemu. On pa ji je tedaj položil roko okrog vratu in jo pogladil po licu.

»Si jezna, da si me morala čakati?«

»Nisem. Bilo bi tudi krivično. Po vsej sili hočem, da bi bilo vse točno tako, kakor si zamišlja moja glava. To pa pomeni, da ne morem biti razsodna in da tudi razumeti ne morem ničesar. — Ali se ne obnašam malce preveč neumno? Ali nisem neznosno vihrava?«

»Ali je treba govoriti o tem?«

»Ko pa si tako obziren, tako nevsiljiv!« Naslonila mu je glavo na rame. »Majhno priznanje si zaslužiš.«

»Se ga drugače ne da izraziti?« se je nasmehnil.

»O! Da se!« Poljubila ga je na lice. »Tako.« Poljubila ga je na ustnice. »In tako.«

Ostal je miren, le roko ji je stisnil in storil s tem prav toliko, da se ni mogla razvneti in da je vendarle lahko ostala še naprej ob njem.

Kljub hladu se je je začela polasčati čudna mrtvična dremavost. Taka težka, deževna jesenska noč ni za burno ljubezen, je pomislila. Ljubezen v taki noči je kot talna voda: mrzla je, mirna, nevidna. Nemogoče se ji je zdelo, da bi se lahko tako razživila, da bi se ji lahko tolikanj vzburkala notranjost, kot minulo noč na jasi, kot obe minuli noči. Kakor da ji je narava sama ponudila predih za premislek, za

ubran pomenek z lastno dušo — ali pa za tiho pripravo na obetajoče čase.

Bila je skoraj prepričana, da ni dosti drugače razpoložen tudi on. Zatopljen v misli je sedel poleg nje in nekam odsotno pohajal z dlanjo po njenem licu in ušesu. Zazdelo se ji je, kakor že prejšnjega dne, da ima tujca ob sebi, pravega tujca, o katerem ve prav tako malo, ki ga pozna prav tako nepopolno, kakor so ji bile zdaj nejasne poteze njegovega obraza v temi. Nekje je čutila, nekje je kdaj pa kdaj zaslutila nekakšno šibkost v njem. Nekakšno omahljivost, brezmočnost, — vse odtenke, ki kakor da so govorili o človeku, ki nima poguma ali ki je pogum izgubil, o človeku, ki se obotavlja ali ki od samih dvomov v odločilnem trenutku vselej omahne. Takrat, v televizijski sobi, in naslednjega dne pod hruško — kakšno moč je bilo čutiti v njegovi postavi! Potem je odkrila tisto cvetlico med njegovimi prsti, pa se še ni zavedala, da je v njegovi nežno-krhki roki odkrila še drugačno cvetlico. To, zadnjo, pa je zavestno opazila šele danes. Bilo je, kakor da sta ji cvetlica — vidna in nevidna cvetlica — in roka povedali veliko o njegovi naravi sami. Zbala se je, da je osamljen pojav zamenjala z nekim bistvom, toda sumnja, slutnja je bila vse premočna, da bi lahko kratko malo preskočila vso stvar. Spomnila se je mesečne noči, spomnila se je, kako je vzplamtelo v njem, kako osvajalno so se mu napele kite — in kako je tedaj popustil vse preveč brez upora. Ko je pozneje razmišljala o vsem, si je očitala, da je pohotna, namesto da bi mu bila hvaležna za potrpežljivost, s katero je prenašal njene muhe. Zdaj je lahko že toliko razčistila s stvarjo, da je rahlo izluščila vprašanje: je taka njegova narava ali pa le trenutni nagibi? Naslednjo noč, ob tistem ogenjčku, se je vse spet zgodilo tako, da je morala ponoviti vprašanje. Če je bil tedaj res take narave, če je bil nekje res taka krhka cvetlica, tedaj — tedaj, oh, s kolikšno rahločutnostjo se naj tedaj približuje temu človeku? Vse je kazalo, da je tak; vse: molčečnost, ljubezen do glasbe, do teme, tisti njegov otožni nasmeh... Le kako ga je v začetku, ob prvih dveh srečanjih, lahko videla povsem drugačnega?! Mar zato, ker ga ni še nič poznala? Torej novo potrdilo, kako varljiv je prvi vtis! Ali pa je pod vplivom nadaljnje njegove razvoja in zapleta izgubila vso nezgrešljivost opazovanja?

Drugi možnosti — da so za njegovim obnašanjem stali določeni začasni, iz posebnih okoliščin izvirajoči razlogi — sicer ni odrekala sleherne verjetnosti, toda puščala jo je vnmear že zato, ker je pač vse preveč verjela v prvo. Ta se ji je zdela toliko jasna, toliko utemeljena, toliko varna, da se je odločila zanjo tudi podzavestno, po zakonitostih, ki so učinkovale povsem brez njene soudeležbe, — kakor se obrača cvetlica za soncem, kakor težijo vode proti nižjim legam. Povrh vsega je v zvezi s to njegovo nedosledno napadalno moškostjo, s to premalo napadalno moškostjo začela odkrivati posebno prvino, ki se je živo dotikala njenih občutij in njene občutljivosti. Njegova ranljivost, njegova umaknjenost, njegova šibkost, vse to je — v njenih očeh — tiho iskalo in prosilo sočutnega razumevanja, celo dejanske pomoči. Srce ji je vzrepetalo že ob preblisku, kako šele ob misli, da mu pomeni nemara marsikaj še v nekem neobičajnem smislu, da mu nudi pokroviteljstvo, ki si ga sicer želi ljubeča ženska narava. To je bilo za Barico odkritje

neprecenljive vrednosti. Spet se je čutila popolno in smiselno zaposlena njena poglavitna bit: dajati se, dajati se nekemu ali za nekaj, in z naslodo opazovati, kako pod šumečim škropivom lastne srčne krvi od klic nabrekajo tla. Morda je poznala slednji kotichek svoje nravi bolje kot prav to lastnost in morda je v vsakem drugem primeru razločevala širino in meje svojih radosti kot prav v tem. Drugič pa je z olajšanjem spoznala, da je nekako rešena čast njegove moškosti.

Že od nekdanj je sanjala o zdravi, krepki in nesebični moškosti, ne o moškosti nagonov, ampak o tisti, ki se morda le začenja pri nagonih, nato pa se prek človekove zavesti povzpne do tiste notranje oplajajoče moškosti. Borut s svojo atletsko pojavo je v njenem naglo vzplamtelcem srcu prepričevalno pričaral dosegljivo, zanj o dosegljivo podobo višjega doživetja moškega. Na tistem mrtvem rimskem forumu, med korintskimi stebrišči, pa se je podoba začela naglo krhati, dokler ni ostala od nje le zagrizena nezaupljivost, pogum boleče samoodpovedi, ki je veselo zavriskala, ko jo je usoda naplavila na puste obale pregnanstva v tej zakotni vasici. Nebogljeno, pomoči pričakujoče podeželsko okolje je nemudoma vpreglo njeno delavoljnost, da so v njej zlahka zamrle vse druge težnje. Koliko in kako je ta dolgi samotni čas vplival nanjo, bi si bilo nemogoče predstavljati. Pronikle vode še zmeraj iščejo poti in izlizujejo kanale: nekje in v nekaki obliki nazadnje le privro na dan, prinašajoč morda kake nove vsebine, ki so se jih navzele na neudobnih, napornih pohodih. Če je kdaj verjela, da se je nečemu odrekla za vse večne čase, ali — skromneje — če je verjela, da se je prek nove preizkušnje dokopala mnogo bliže k treznejšemu gledanju, k dozorelosti, se je zdaj, ko je prišel Brane, lahko le zavedela, da so privrele na dan izginate vode. To seveda ni pomenilo, da se je zgodba spet nadaljevala, kjer se je bila nehala, ali da se je kvečjemu pokazala v drugačni obliki. Vedela pa je, da še zmeraj vse pričakuje in da njene najgloblje, najskrivnejše zahteve še vedno živijo v njej.

Spočetka jo je neljubo presenečalo, kako je butnilo iz nje tako rekoč v prvem hipu, ko je zagledala Braneta pred televizijskim sprejemnikom. Ko da je res tolikšna pohotnost v njej ali kakor da so se ji resnično prebudili le nagoni samice! Strah pred tem jo je kmalu minil; prevladala je nato nezaupljivost do same sebe, zavladali so dvomi. In da je na prve, zastrašujoče vzgibe zlahka pozabila, je pričalo samo po sebi o neutemeljenosti njene bojazni in seveda tudi o njenem notranjem vrednostnem premiku. Branetova slabokrvna moškost — kakor jo je videla ona — še zdaleč ni preživljala tolikšne preizkušnje kot nekoč Borutova, kajti Barica ni več poskušala najti točno tega in samo tega, kar se ji je izkristaliziralo v domišljiji, ampak je prek najdenega, stvarnega iskala sprejemljivo podobnost, morda celo skladnost med danim in iskanim. Če je bila tedaj nekoč svojevrstno izbirčna, je od tega ostala samo opravičena in nujna izbirljivost. Razen te spremembe v načelih pa je Branetu v prid govorilo še marsikaj, predvsem pa najbrž tista njegova občutljiva obzirnost, njegova tankočutnost, ki — kakor se ji je zdelo — prav v razburljivih trenutkih ni pozabila na svoje poslanstvo. Kolikokrat že — po teh dveh nočeh, ko je to sama doživela — kolikokrat že ji je prekipevajoče vzplamtela duša v zavestni predaji, v zavestni samožrtvi,

da bi le dostojno poplačala njegovo plemenitost. In prav kjer se je končavala njena hvaležnost, se je pričenjalo sporno vprašanje Branetove moškosti, moškosti, kakršne si je želela ona — zdaj, po vseh vmesnih preobrazbah njene duše. Še zdaj, v tej mrzli, hladnokrvni noči je čutila, da bi v obeh primerih — v mesečni noči in pri ognju na jasi — smel biti nekoliko nasilnejši, toliko še, da bi se morala braniti, če bi se ji to zdelo potrebno. Preveč je ljubila učinkovitost in moč, da ne bi bila sposobna zaslutiti, kdaj je te prehitro zmanjkalo. Ali je bila to le težnja njene narave, da dá, da podari kar le moč veliko, ali je ta narava slutila, da je njeno darilo toliko vrednejše, kolikor teže si ga nekdo pribori, in da je tedaj hkrati z Branetovim prezgodnjim umikom upadala tudi ta vrednost, — o vsem tem Barica ni razmišljala. Sploh največjih vrlin se je najmanj zavedala. Želela si je pač, da se združi s človekom enakih udarnih sposobnosti, kakršne je prisojala tudi sebi. Teh pa pri njem ni mogla najti dovolj, in to prav v odločilnih trenutkih, ko človek najgloblje, najodprteje doživlja in nemara tudi spoznava. Kako nedopovedljivo dragoceno je bilo tedaj njeno prepričanje, da mu pomeni del hrbtenice. Poleg tega, da je prinašalo zadoščenje njeni naravi, ki bi se vselej rada le razdajala, ji je razlagalo še njegovo notranjo držo. Zdelo se ji je, da ga razume, da ga vidi takega, kot je. Zdelo se ji je, da je obračunala z nestvarnostjo svojih pričakovanj, da je torej spet manj krivična do njega, do drugih nasploh in končno tudi do sebe. In zdelo se ji je še, da ne bi smela tako hitro posploševati, pa če bi jo določene stvari res še tako razočarale, posploševati in skoraj že obsojati zdaj, ko je bilo za vse tako še prezgodaj.

Kdo pa pravi, se je zdajci vprašala, kdo pa pravi, da ga smem tako pretehtavati? Kdo pravi, da pričakujem od njega, kar lahko pričakujem? Kdo pravi, da sem sama popolna, on pa da se mora prilagoditi? Ta preobrat ji je na mah sprožil v prsih toliko samoočitkov, toliko obtožujočih slutenj, da se je, vsa polna nejasne krivde, sunkovito obrnila k njemu in ga krčevito objela.

»Tako strašno sebična sem!«

»Si o tem razmišljala ves čas?«

»Ne o tem, toda na takih tleh so se gibale vse moje misli.«

»Kakšna je torej ta tvoja sebičnost?«

»Hočem po vsej sili, da bi bil tak, kakršnega si te želijo moje predstave.«

»To mi še zmeraj premalo pove.«

»Vse ti mora povedati.«

»Morda le to, da nisem zate...«

Spet popušča! Spet se umika! Začela ga je obsipati s poljubi, prepričana, da mu s tem utegne viliti moči.

»Nikar tako, fant moj! Nikar! Vsemu je kriva moja sebičnost. To noč se nisi hotel dobiti z mano, povej, če ni res! Pa sem ti izsilila oblubo.«

»Če ne bi hotel, bi pač ostal doma. Zakaj pa sem prišel pred začetkom vaših vaj v šolo, kaj misliš? Mar ne zato, da te še vidim?«

»Toda ne, da bi hotel tudi na zmenek v tej neprijazni noči.«

»Ni res,« se je šibko upiral.

»Je, je! In delal si trdo ves popoldan, ne, ves dan si delal — vadil violino!« Prijela ga je za roko in si jo ponesla k ustnicam. »Te tvoje uboge roke! Počitka potrebujejo. Jaz sebičnej pa —«

Potegnil jo je k sebi, da mu je zdrsnila v naročje.

»Neumnica! Neumnica!«

Začutila je njegove ustnice na očeh, zdaj na licu, zdaj na vratu.

»Kakšen dan pa imaš ti za sabo!« ji je šepetal ob ušesu. »Kakšne dneve! Pouk! Folklor! Še nekaka športna tekmovanja pripravljaj! Včeraj si vlačila veje kot kak težak! Danes si bila že v mestu. Potem te je nadlegoval Bogataj s tistim svojim govorom, pa spet vaje — in po vsem tem naj bi se kdo oziral name!«

»Tvojega dela na zunaj morda ni tako opaziti, toda koliko težje je! — In koliko lepše!«

»Da, kadar se ti ni treba pripravljati na izpit iz kontrapunkta ali česa podobnega. Ali kadar ti ni treba igrati v kakem baru za turiste in v kaki gostilni na veselici. Kadar ti ne bi bilo treba igrati zato, da se preživiš —.«

»Še dve leti, pa bo šola mimo. To boš vendarle vzdržal.«

»A misliš, da bo potem kaj boljše?«

»Delal boš samostojno.«

»Samostojno! Delaš ti kot učiteljica samostojno?«

»Še preveč samostojno!«

»Kaj pa učni načrti? Ali te ne vežejo?«

»Brane, Brane, ne poznaš pedagoškega dela! Če bi se držal samo učnega načrta, bi bilo boljše, da ne delaš z otroki.«

»Jaz se v nobeni stvari ne počutim domače. Še glasba se mi zdi včasih tuja.«

»Nikar ne bodi tak črnogled! Spet izgubljaš pogum?«

»Kako —? Spet —?«

To je bilo malce preveč! se je prestrašila. Še sama ga opozarjam na njegove šibkosti!

»Saj si že pravil, da ne boš zmogel izpita.«

»To je nebitveno. Jaz le čutim, da me ne zadovolji nobena reč!«

»Molčiva o tem! Sploh molčiva! Tako je lepše. Brez besed ...«

Toda on jo je spustil iz naročja in vstal.

»Tudi to — tudi to ti moram povedati: spal sem nocoj.«

Naglo se je dvignila in obstala pred njim.

»Da, spal! In samo slučaj je nanesel, da sem se prebudil in prišel. Tak sem, vidiš. Nič prida pri nobeni stvari.«

Kaj me tako malo ljubi? To je bilo prvo, na kar je pomislila. In to je bilo tudi edino, na kar je lahko pomislila. Potem so jo v očeh začele skeleti solze.

Stal je negibno kraj nje in po vsem videzu zrl nekam proti pobočju. Skrušen, pobit, si je dejala. Seveda! Omahljiv! Čutila je rahlo zaničevanje. Zdaj ponižno čaka, kaj se bo zgodilo. Čaka na sapo, ki ga bo, listič brezmočni, obrnila na drugo stran in ga morda potisnila še dalje:

»Mislila sem, da me imaš vsaj malo bolj rad. Oh, taka piškavost čustev! Zame bi zdaj dnevi morali imeti dvojni obseg, pa še zmeraj ne bi mogla storiti vsega — toliko mislim na naju, na to čudežno jesen,

na to svojo pomlad! Nekdo pa odide spat, ker nima niti za dve uri potrpežljivosti!«

»Toda saj te imam rad!«

»S čim mi to dokazuješ?«

»Morda tudi prav s tem, da nisem hotel priti semkaj to noč.«

»Res?« se je kratko zasmejala.

»Nisem človek za tebe.«

»Bi naj bil to dokaz?«

»Počakaj, da ti razložim! Vse dni, kar sem tu, živim ko na gostiji. Malce včasih pomuziciram in si domišljam, da se pripravljam na izpit. Potem spet poležavam. Potem spet spim... In vmes čakam nate, čakam na večere, ko le ujameš kaj prostega časa in se dobiš z mano. Tako vse dni lenarim in čakam nate, da ti prikratim še slednje proste ure. — Nikar mi ne segaj v besedo! — Saj vem: nisem sam kriv, da sem brezposeln; nisem sam kriv, da sva se navezala drug na drugega in da imaš zato še manj miru. To so okoliščine. Toda jaz tudi sicer ne pomenim nič! Nikjer ne uspem, nikjer ne dosežem ničesar. Tako se vlečem skozi to polovičarsko življenje. Že ves dan razmišljam o vsem tem, že ves dan si dopovedujem, da bi moral oditi od tod; kolikor prej, toliko bolje. Toliko bolje... zate. Zvečer sem bil preveč razdvojen, da bi hotel na sestanek s tabo. Poniglavo sem odšel spat, razočaran nad sabo še zaradi te zadnje vdaje, tega zadnjega pobega... Ali zdaj razumeš? Res sem mislil, res še zmeraj mislim, da nisem človek zate in da moram izginiti iz tvojega življenja. Ta večer sem že izvedel neke vrste beg. Toda — čisto meni podobno! — beg napol, beg do postelje in v pozabo sna. Kaj tedaj lahko počneš z mano?«

Lahno se je privila k njemu in mu položila glavo na rame.

»Ali te... hudo boli?« je vprašal obotavljaje.

»Boli? Kaj?«

»Ta moj beg.«

»Tisočkrat manjša je ta bolečina od veselja nad tvojo odkritosrčnostjo.« Poljubila ga je. »Rada te imam, od tega hipa spet drugače kot doslej.«

»Poslušaj! Še nekaj ti moram povedati.«

»Kaj? Spet kako mrko zgodbo?«

»Nekaj... še hujše od prejšnjega...«

»Nobenih 'hujših' reči nočem slišati! Dovolj mi je razodela tvoja izpoved. Dovolj vsaj za tokrat. Ne muči se še dalje! Ne grebi po lastnih ranah! Na, zdaj vzemi to!« Poljubila ga je na ustnice. »In to! To! To! Vzemi mojo moč! Vzemi jo vso!«

Res si jo je prižel na prsi, ko da si poleg njene moči hoče vzeti še njo. Toda to je bila vendarle krhka, za najneznatnejši vzgib, za trzljaj občutljiva ljubezen. Zavedala se je tega tako natančno, kot je verjela, da za zdaj njegova ljubezen živi od njene moči. Čutila je, kako se napaja ob njenem dajanju, čutila je rastočo silo v njem, od hipa do hipa, od poljuba do poljuba. Čutila je to v boječem trepetu njegovih rok, ko se ji je poskušal prikrasti z njimi do živih prsi. Čutila je to v krčevitosti njegovega telesa, ki se je hlepeče privijalo k njenemu. Vse, vse to je čutila, drhteč od dvojnega doživljanja, od dvojne sreče — od

njegove ljubezni, od njegove nemoči in, na drugi strani, od njegovega iskanja po njej, od njegove sle, ki se je zdela tako silovita, pa si je je vendarle morala želeti še več... Voljno se mu je vsa prepustila, hoteč mu še tako vlti poguma. Za trenutek je osuplo zastal, nato pa jo dvignil in skočil z njo izpod strehe.

»Kam hočeš zbežati?«

»Na dež, da se zavem, da se prepričam, ali te imam res pri sebi.«

»Zakaj potlej neseš namakat še mene? Povrh pa že dolgo več ne dežuje!«

Zasmejala sta se oba. Spustil jo je na tla in stekla sta spet pred duri.

»Tiše! Tiše!«

»Saj si rekla, da ne živi nihče v tej hiši.«

»Kljub temu. Mir vlada vselej na mojem pobočju senožčem.«

»Vseliva se midva v to bajto.« Začel je tipati po vratih. »Ni kljuko.«

»Tudi ključa ne. Sicer pa niti ne zaklepajo. Preprosto snameš kljuko, kadar odideš, in že ne more vdreti vlomilec, kot si ti.«

»Pa skozi okno.«

»Tam so rešetke.« Stopila je ob zid proti vogalu. »Pojdiva raje domov.«

»Ne šel!« jo je prijel za roko in jo potegnil k sebi. »Ostaniva! Počakajva!« Umolknil je, kakor da hoče povedati nekaj posebnega. »Počakajva: vsak čas nama odpre Plavica... Plavica, ki si mi pripovedovala o njej.«

Že se je hotela zasmejati, ko je vendar osupnila in se naslonila na steno.

»Ah,« je nato vzdihnila, »Plavica nama ne more odpreti. Saj ne živi v tej hišici...«

Brane pa jo je prijel za roko:

»Jaz pa vem, da živi tod!« Vrnil se je k vratom in nagajivo potrkal.

»Usmilite se —«

»Ni mogoče! Pravljničnega sveta se ne moreš dotakniti z roko. Te duri, ta stena, okna — to vse je otipljivo.« Stopila je dalje, ko se je spet ustavil ob njej. Zadržala je korak, ko je začutila, da jo je moker grozd lahko udaril ob lice. Ali pa je vendarle mogoče? Morda vendarle živi tod in se tožno ozira za Rdečim makom. *Iz dneva v dan je segala Plavica skoz okno in se pogovarjala s samotnim grozdom. Ah, ne, to ne gre! Tisto je bilo spomladi. Pozno spomladi, ko trs šele prav odcvete. Iz dneva v dan se je ozirala Plavica skoz okno in za rešetom trsovega listja iskala s pogledi rdečo čepico. In iz dneva v dan globlja ji je postajala v oči sinjina, ta otožni odsev njenih hrepenenj...*

VII

»Pa je prišel nekega dne vse do njenega doma. Morda mu je dobri Draš povedal kako besedo, kajti že od daleč je bilo videti, da je s svojim veselim spremstvom namenjen prav k njeni hišici. Sédel je pod brajdo in si obrisal potno čelo.

„Kakšna čudovita senca!“ je vzkliknil in se ozrl po gostem zelenem zaslonu.

Nenadoma pa se je zdrznil in skočil na noge.

„Kaj? Tod že zori grozdje?“

Vsa družba se je zasmejala.

„Mar mislite, da imam privide? Mar mislite, da ne poznam temno modre barve zorečega grozdja?“

Spet se je zasmejala družba.

„Naš kraljevič še ne ve! Naš kraljevič še ne ve, kdo prebiva v hišici! Naš kraljevič še ne ve, da so bile to oči sinjeoke Plavice!“

In kaj se je zgodilo zatem?«

Morda je bila zgodba pretežka za otroško domišljijo. Morda so preveč zavzeto poslušali, da bi lahko karkoli pripomnili. Nemo so sedeli okrog nje in čakali. S pogledom je zajela ta venec široko razprtih oči, ki so zrle ali proti njej ali proti brajdi. Ta zaverovanost! Ta žejna radovednost! Ta predanost! Začutila je isto presunljivo zadoščenje, kakršno lahko prevzame človeka le tedaj, kadar je ustvaril nekaj res iz vseh svojih sposobnosti, iz vsega svojega bistva. To, to je bila tista neomejena samostojnost njenega dela. Kljub učenim načrtom, kljub programom. To je bil tisti odločilni trenutek, ko je verjela z vso dušo, da ji ne bi nikoli moglo biti žal niti enega samega dneva, ki ga je preživela in doživela tod na vasi. Saj to je dajalo popolnost njenemu življenju, saj to jo je prepričevalo, da njeno življenje ni le goli obstoj, da njeno življenje ni le n j e n o življenje, ampak, recimo, tudi del teh tridesetero življenj, ki so se iz dneva v dan zbirala okrog nje. Seveda, se je ozrla proti koči in proti durim, lahko je reči zdaj, — zdaj, ko mi poje srce, da ne vem, kdaj se začena noč in kdaj prihaja dan...

Vstala je in za njo so se molče vzdignili tudi otroci.

»Razgrnil je kraljevič zeleno listje brajde in zagledal dvoje čudovitih, prečudovitih oči.« Počasi je začela stopati proti brajdi. »Osuplo je vzkliknil, da je nehote zadržala sapo tudi vsa njegova družčina. In od tega hipa naprej se tudi več ni mogla razživeti. Od tega hipa naprej je kraljevič vse bolj pozabljal na svoje dotlej nepogrešljivo spremstvo.« Prispela je z otroki pod brajdo in posedli so spet tod. *Še njegovi najzvestejši spremljevalci so se brez hrupa umaknili, z vzdihom, ko da so že v tem prvem trenutku zaslutili, kako jih je usoda pregnala iz neposredne bližine njegovega srca. Kot silovit izbruh, ki pomete z vsem živim in neživim daleč okrog sebe, je pognala iz tal njegovih razgretih prsi bujna roža, da se je omotično sklonil nad čašo njenega opoja in v vsem svojem kipečem nežnem občutju tudi že zaslutil pravkar rojeno slo, da sam in edini in za vselej ostane ob vrelcu te naslade. Kakor da je zagledal kepo zlata v dosegljivi dalji ... in je bil zaradi nje pripravljen pogaziti vse, kar bi mu prišlo na pot ...*

»In dalje?« je nazadnje vzkliknilo dvoje, troje glasov hkrati.

»Dalje? Da! — Kraljevič se je hlastno prerinil med trtami in listjem pod njeno okence.

„Kako lahko bi bil zamenjal te oči še s samo največjo globino neba!“ je zašepetal, ko je zagledal njen obraz za rešetko.

Povesila je glavo, kakor je bila zmeraj njena navada.

„Zakaj te še ni bilo na moj dvor? Vsi, prav vsi so me že kdaj obiskali. Mnogi so čakali dneve, da se jim odpro vrata. Drugi spet bi prelili lastno kri za to prednost.“

„A je to res prednost, če ti nekdo lahko poljubi rob oblačila?“
Kraljevič se je zmedel.

„Tebi bi stekel naproti, ti ponudil vse, te postavil na svojo desno —“

„Na desno stran svojega prestola ali svojega srca?“

„Zlata duša, ki podarja cekine prek tvojih ustnic! Ni le sinjina neba v tvojih očeh, v njih je nebo z vsemi nevidnimi škrjanci resnice! — Kaj ti tedaj lahko dam, kraljična, kaj z vso ponižnostjo svoje vdanosti? Te naj povedem iz tvoje osamljenosti?“

„Nisem osamljena. Živim zvesta sama sebi. Nisem tedaj osamljena.“

„Rešetke v oknih govore o osamljenosti.“

„Te imam, da ne vdoro v moj dom osamljenosti neiskrenega sveta.“

„Kaj bi ponujal nekomu, ki ima vse!“ je potrto vzdihnil kraljevič.

„Nekoč sem res verjela, da imam vse. Nekoč —.“

„Naj potlej vendar upam? Kaj ti lahko dam?“ Pri tem je razprl dlani, kakor da ponuja na njih vse, kar ima.

„Daj mi svojo pesem, kraljevič!“

„Pesem?! Katero?“ Pognal se je kvišku in se oprijel rešetke. „Katero?“

„Tisto, ki je najljubša tudi tebi.“

Toda kraljevič je zdaj ugotovil, da prav te pesmi — „Ne bo mi več rasla“ — sploh ne mara več.

„Raje kako drugo. Kakršnokoli, le te ne!“ jo je prosil. „Ta je preveč žalostna.“

„Ni žalostna — tu, na mojem pobočju senožečem. Ni žalostna, če jo poješ ti. Daj, kraljevič, podari mi to pesem!“

„Pa naj bo,“ je končno popustil. „Naj bo — čeprav z bolečino. Morda pa bolečina, podarjena v ljubezni, ni več bolečina...“

In tako ji je obljubil, ves razposajen in vesel, da pride „ta večer ali oni večer“ k njej na obisk.

Komaj je odšel, se je pojoč zavrtela po sobici. „Obisk!“ je vriskalo v njej. „Obisk! Obisk! Poskrbeti bo treba za sprejem.“ In pri tem se je zaustavila. „Je to sploh prostor za tak obisk? Primeren, da vstopi kraljevič?“ Sedla je spet k oknu in se zamislila.

Tako majhen, tako skromen je bil njen dom! Streha slamnata in vsa črna od starosti. Skoraj vso jo je pokrivala rumenkasto zelena plast mahu. Na slemenu se je bohotalo več košatih netreskov. Nizka stena je bila lepo pobeljena z apnom, da se je svetila še ob mesečini, kaj šele, kadar je sijalo sonce! Ob tleh pa se je vsenaokrog vlekel črn pas, črn zares kot saje, kajti bila je to domača barva iz saj. Tako majhna, tako skromna domačija! Ni čuda, da je kraljevič ni nikoli opazil. Posebno še, ker se je skrivala za brajdami, pod mogočno lipo in še sredi sadovnjaka.◀

Ta pravljčna hišica je stala čisto zares poleg njih, toda po vsem videzu se otroci tega sploh niso zavedali. Z Barico druge krati morda ne bi bilo drugače, toda zdaj se je s precejšnjim občutkom sramu zavedala, da za vso njeno današnjo pripovedjo tiči preračunljivost. Ko je

tako opazovala, kako željno vsrkavajo nedolžne oči njene besede in podobe, jo je nekaj sililo, da kratko malo vpraša Vaneka, kje je kljuka od duri, ter se s tem poslovi od svoje zahrbtnne namere, da bi premišljeno izkoristila otroško zaverovanost. Kljub temu da se je tako pozno in vsa premrla od nočnega, vlažnega hladu vrnila s sestanka z Branetom, vendarle še dolgo ni mogla zaspati. Mrzlično je iskala dokončni način, da bi neprisiljeno in nesumljivo zvedela od otroka, kako priti v bajto. Že s tistimi Branetovimi besedami o Plavici, že s tistim njegovim namigom, da bo ona odprla, se je v njej začel oblikovati načrt, ki ga je zdaj že močno uresničila. Ta jo je minulo noč tako razvnel, da sta se morala z Branetom kmalu odpraviti domov in da potem ni mogla zaspati; že zato bi se zdaj težko odločila, da popusti pred očitki — zaradi vse doslejšnje, prežive zavzetosti. Če pa si je še predočila razkošne sanje o morebitnem snidenju v bajti, o skupni noči v njej, ne, o njeni, samo o njeni noči, o njeni veliki noči v njej, je bila vse prerada nared izdati samo sebe in nič hudega slutče otroke. Vse, vse zaradi tiste kepe zlata, jo je spreletela nebogljena misel.

Človek, ki hoče biti pošten do skrajnosti, mora tudi računati s tem, da mu ob njegovih odločitvah do skrajnosti bdi lastna vest. Odkar je Barica pristala na ta prestopek, na to nasilje nad samo seboj, je na mah začela drugače gledati na uro pravljic. Ko se je odpravila z otroki na Andrašovo, je še vse gorelo v njej od neučakanosti, pa zato še ni bilo sledu o kakih mrkih občutkih. A že je bilo drugače, ko je prehitro končala z vajami: otroci še niso peli, kakor bi bilo treba, toda vsilila si je prepričanje, da znajo dovolj, samo da se lahko hitreje loti svoje namere. Poleg tega si ji je rodil občutek, da zavestno sili na krivo pot, in ko je prišla s pravljico do odločilnega preobrata, ji je bilo že čisto jasno, kakšno poniglavo vlogo igra in da jo mora tudi odigrati do kraja.

Iz otrok je v okviru teh ur pravljic ustvarila tako ubrano in vestno delovno skupino, da se je zdaj skoraj zgrozila ob misli, kako tepta vso prelepo zgradbo, ki so jo postavili v skupnem prizadevanju. Prejšnjo zimo je za ves razred pripravila nekakšno čajanko v svoji sobi. Ker je bilo otrok za eno samo prireditev preveč, jih je sprejela v treh skupinah. Tega dne se ji je zdela še misel na kako ponovitev te vrste hinavska. Pravljica ji več ni dajala notranjega poleta, kakršnega je čutila dotlej. Vse se ji je zdelo golo dolžnostno opravilo. Res, togo kot po učnem načrtu, si je rekla. Kot uslužbenec, ki točno prihaja na posel in se ves delovni čas natančno drži urnika —, kar je tudi edina vsebina njegovega dela... Brane, Brane, zato pa se morava nadvse ljubiti! To krivo pot morda lahko opraviči le resnično resnično resnično resnična ljubezen...

Samo da pomislim nate, na naju, samo da pomislim na najine noči — ki so že prišle in ki še prispó —, pa že začutim košček vedrine v svojih zatemnjenih prsih. Tisoč poljubov, tisoč resnično resnično resnično resničnih poljubov nemara prikljče spet sonce vame...

Kot v poživljenem navdihu je znova povzela besedo.

»Tako majhen domek, pa tako velike skrbi! Najprej je odšla na pobočje, na to svoje pobočje senožeče, da natrga najlepših cvetic in

okrasi svojo sobico. — Kdove, če ni še zdaj tam zunaj. Zato, otroci, tiho tiho, da nas ne sliši, da je ne prestrašimo. Čeprav jo ljubijo vsi, ima vendar nadvse zlobnega sovražnika. Hudopisk je ime temu zlikovcu in s sabo nosi zmeraj škatlenco, v kateri so zaprti najstrahtnejši glasovi, ki jih je le mogoče slišati. Če le malo odpre svojo škatlenco, nastane trušč, ki lahko pobije sleherno živo bitje ali ki zavrta kot z iglami v ušesa, da za vselej odpove sluh. Zato, otroci, tiho tiho, da se ne zboji Plavica. O! Spomnila sem se še nečesa! Dajmo, poskočimo ji na pomoč! Tako je sama in tako slabotna! Pometimo in počistimo hišico, da bo pomirjena in vesela čakala na obisk!»

Otroci so se res pognali na noge; nekaj jih je radostno zaploskalo.

»Ne tako na glas!« jih je mirila. »Kaj smo rekli? Lahko je kje blizu naša Plavica in nas utegne slišati. Le mir, le mir! Počakajte, da se domenimo! Nekaj vas bo odšlo po cvetlice. Prinesite lep pisan šopek, da bo še bolj duhtela vsa sobica. Druga skupinica bo pometla, pobrisala prah in vse uredila. Drugi pa ostanejo kar tu na preži. Kdove, lahko se priklati zlohotni Hudopisk, lahko se vrne Plavica —. Ali ji bomo pomogli?«

»O! Bomo! Bomo!«

»Se spominjate Sneguljčice? Ona je vse lepo pospravila, ko so bili palčki na delu. Tu pa mi vse uredimo. To bo vesela! To bo srečna!«

»Gremo! Gremo!« so vzklikali otroci pritajeno.

»Stojte!« je zaklicala Barica. »Kako pa naj pridemo v hišico? Brez ključa? Kdo nam bo odprl?«

Za hip je vse obstalo. Na to ni nihče pomislil! Preveč so bili zaverovani v zgodbo, da bi njihova domišljija lahko poznala kake nepremagljive ovire. V bojazni, da se prebude, da ji uidejo na stvarna tla, je veselo poskočila:

»Že vem! Že vem! Za Plavico skrbi majhen, čisto majhen priden palček. Vsa pota opravlja zanj, jo opozarja na vse nevarnosti ter jo uči, kako se je treba prebijati skozi hudobni svet. Kadar odideta, vselej skrbno zakleneta duri in varno skrijeta ključ, da le ne bi mogel nihče vdreti v njeno tiho bivališče. Midva z Vanekom bova zdaj odšla poiskat palčka. Pregovorila ga bova, da nama odpre in da ničesar ne pove svoji gospodarici.«

Otroci so onemeli. V tako improvizirano pravljico se zlahka vrine kaka nedoslednost. Tokrat se je zavedala, da s pripovedjo ravna malce nasilno, in hkrati čutila, da jim zveni vse že preveč skrivnostno. Znova se je bala, da ji uidejo iz domišljajskega sveta, da, recimo, opazijo, kako je Plavica zdaj ubogo dekletce, zdaj ponosna kraljična, zato jim je seveda morala razpršiti dvome:

»Kajne, Vanek, da bova prišla do ključa? Kajne, da veš, kako lahko prideva v hišico? Toda ne povej nikomur! Sama pojdiva!«

Stopil je iz gruče k njej. Obrnila se je k drugim.

»Vi pa tu mirno počakajte. In naj se nihče ne ozira za nama! Ko vas pokličeva, takrat lahko pridete.«

Z Vanekom sta odšla s podokenjske strani na dvorišče.

»A veš, kje je kljuka?« je hlastnila. »Tvoj dedek marsikdaj pride semkaj, pa je gotovo ne nosi s seboj.«

Deček je samo pokimal in tedaj se je sklonila k njemu ter ga burno objela. On pa se je tiho izvil in stopil k durim.

Pred pragom je bila lesena stopnica. Ob strani, kjer je bila že toliko trhla, da je zevala v njej luknja, je Vanek segel v notranjost in privlekel kljuko na dan. Narahlo jo je potisnil v duri.

Stopila sta v ozko priklet. Na desni je bil vhod v zadnjo sobo. Pred njima je bila tesna kuhinja; ker ni bilo vrat, sta lahko videla, da je polna, skoraj do stropa polna debelih šop. Na levo je pot vodila v prednjo izbo. Obrnila sta se v to smer. Vrat se ni dalo docela odpreti, kajti šope so napolnjevale tudi ta prostor. Najbrž so mislili na novo pokriti bajto. Barica se je zdaj spomnila, da se je stari Andraš za žetve cele dneve sklanjal nad brano, ki je ležala na hrbtu, in čelil dolgo rženo slamo. Šope so potem, ko so se na dvorišču dobro osušile, stlačili najbrž vse v zapuščeno bajto. Ob edinem okencu, ki ni bilo založeno s šopami, ob tistem, ki je ob njem na zunanji strani visel tisti težki grozd, je stala postelja. Včasih je vendarle moral kdo tod prenočiti, kajti na njej so ležale skrbno zložene rjuhe in odeja. Pred njo je stala mizica z nizkim stolčkom. Skoz brajdo in skoz okence je prihajala zelenkasta svetloba. Šope so se temno zlato lesketale. Ves prostor je ostro dišal po zorečem žitnem polju. V kotu pod stropom, desno od okenca, je bilo nerazločno opaziti nekako počrnelo fotografijo zakonskega para. Na drugi strani, v enaki višini, je viselo razpelo. Pod njim na polički je bilo nekaj kipcev, skoraj povsem zapredenih s pajčevino. Ob njih je stal vegast podstavek s svečo.

Barica je stopila k postelji, pokleknila nanjo in se ozrla skozi okence. Otroci so še zmeraj čakali pod brajdo, pričakujoče in zasanjano, da jo je ganilo. Prijela je Vaneka za roko in odšla z njim pred duri.

»Zapri in kljuko skrij!«

Nato sta stekla na podoknje.

Otroci so se nagnetli okrog njiju.

»Tiho! Otroci, tiho! Ne bomo nič pospravljali! Plavica ima pravo žitno polje v sobici, tako da se res mora počutiti kot doma. Kaj vemo, kako si hoče urediti vse to! Bolje, da se ne dotaknemo ničesar.«

Videla je same razočarane poglede okrog sebe.

»Kaj pa cvetlice?« se je oglasilo neko dekletce. »Ali Plavica ne potrebuje niti teh?«

»O, da! Lep šopek ji lahko nabereмо. Pojdimo, pojdimo vsi po cvetlice! Toda ne potrgajte vsega, kar vam le pride pod roke! Samo toliko, da bo za šopek. Pojdimo!«

Zadovoljni z novo zaposlitvijo so se razpršili po pobočju. Otavo so že davno pokosili, tako so se lahko gibali, kot se jim je zljubilo. Kakor so se oddaljevali od nje, jo je zapuščala tudi tesnoba. Toda prav oddahniti si vzlic temu ni mogla. Vse preveč so jo dosegali njihovi klici, njihovi vedri, razposajeni glasovi, njihovi nedolžni glasovi, da se ne bi spominjala, kako jih je izigrala. Kdove, je tožno pomislila, kdove, kako bi se končala pravljica, če se ne bi izneverila sama sebi. Morda čisto drugače, morda mnogo lepše, — kot zares v pravljici. Tako pa —. Kakšen bo konec? Danes ne bom več pripovedovala. Moram prej razmisliti o koncu. In še o marsičem. Najprej pa o tem, kako sem izko-

ristila njihovo zaupljivost. Gledala je kak čas, kako se pode po pobočju, se kotalijo po travi, se premetavajo, prekipevajoč od prostosti. Potem pa se je obrnila, kakor da se hoče izmakniti nečemu neprijetnemu.

O Brane, Brane, kam sva zašla? Še malo, pa se znajdeva v družini takih zlobnih Hudopiskov! Še malo, pa midva ne bova več midva! Samo ljubezen, prava ljubezen naju lahko reši. Iskrena ljubezen očičuje. Od tega trenutka naprej ne bom več nikoli opeharila otrok. Od tega trenutka bodo pravljice spet pravljice tudi zame, ne le za njih! Ozrla se je po pobočju proti njim. Potem spet proti bajti. Kako z lahkoto prisegam zdaj, ko se je potešila moja sebičnost! Kako lahko je prisegati zdaj, ko so mi odprte duri v bajto! Kdove, če se nisem že preveč spremenila, da bi smela tako prisegati. Morda sem se usmerila že vse preveč vase, da bi lahko držala besedo —. Objela je s pogledom hišico, kakor da so v njej shranjene vse skrivnosti in vsa razodetja njenega življenja. Brane, Brane, ima najina ljubezen globine, da popotim vanje brez sledu in za vse večne čase gibčne plovce svoje prebujene samopašnosti?

Sedla je pod lipo, k deblu, zamišljeno zroč še zmeraj proti bajti. Opazila je stopnico pred durmi. Luknje, kjer je tičala kljuka, ni bilo videti od tod. Čudno, kako čudno, je zmajala z glavo. Vrata so mi odprta; kadarkoli ga zdaj lahko povabim k sebi, mimo so vse težave, — pa vendar se počutim tako klavrno. Kako nevesela je krivična zmaga! Kakšno, kako silovito bo moralo biti doživetje, da jo bo odtehtalo.

Kaj me čaka za temi belimi, prebelimi stenami? Kaj na tem mojem pobočju senožečem?

Spreletel jo je srh, pa ni vedela, ali od popolne nedoločnosti ali od neskončnih pričakovanj. Naslonila se je na deblo in priprla oči. Kaj me čaka? Kaj, kaj me čaka? Kako strašno je, če človeka gloda krivda! Same črne misli zaradi tega! Strah pred kaznijo, ki kakor da bi morala priti. Črne misli — in črni spomini v družbi z njimi... Zapuščeni forum. Korintski stebri. SPQR... Stisnilo jo je pri srcu. Kaj, če imam spet sovražnika v svojem lastnem telesu? Kot takrat. Sovražnika, ki je prikimal namesto mene na Borutovo povabilo. Ki je šel namesto mene z njim iz mesta med polja, v gozd, k reki... Ki je namesto mene položil mojo roko v njegovo. Ki je namesto mene vzneseno vzklikal nad mesečino. Ki je namesto mene zavrnil takrat, ko se je sredi same samote vzdignil tisti privid: »Oh, Borut, ponesi me, ponesi me skozi ta vrata! Stražarji me ne bodo pustili v mesto, če ne bom na rokah svojega odličnega prvaka, svojega zmagovalca arene.« Pred njima je bilo visoko obzidje rimskega mesteca. Ozka ulica, polna čudnih, slikovitih vhodov v bele hiše na obeh straneh, polna čudnih verand in vodnjakov. In dalje spredaj tak pravi, resnični forum. Ves bel v mesečini. Ves vzvišeno svečan v kristalnem sijju. Sama stebrišča in stopnišča. Visoko nad kapiteli so se bleščale mogočne črke SPQR. Bleščale so se še tedaj, ko ga je začutila nad sabo in ko jo je stresel hlad trdih tal. Bleščale so se — vse do tega hipa. Zakaj potem nasilni dotik njegovih ustnic na njenih. Potem njegova sapa. Njegovo telo, same kite, same mišice. Bolečina. Bolest. Nič več bleščečih črk... S foruma je več ni nesel.

S foruma je šla peš. Za njim. Skozi nekake odprtine, med samimi navzkriž razpostavljenimi oporniki. Hip nato, kot bi odsekal, konec pločnika, zgolj le še travnata in razrita zemlja. Še kak hip pozneje, ko se je ozrla — same same same kulise! Prestrašeno ga je prijela za roko. Povedal ji je, da so lažno mestece zgradili zaradi nekega koprodukcijskega filma.

Otroci so stali prepadeno in tiho okrog nje in gledali, kako se ji sipljejo solze po licu. Taka jih ni mogla videti; začutila pa je velik hladen šopek v naročju. Tedaj se je zdrznila in planila na noge.

»Kdaj nam poveste konec pravljice, tovarišica?« si je le upal nekdo vprašati, ko je odhajala z njimi s pobočja.

»Prihodnji teden. Takrat. Takrat vam povem konec pravljice. Zdaj bo veliko dela. Zdaj bo otvoritev nove šole. Potem. Potem —.«

In se je ozrla vnovič proti hišici za brajdami.

(Se bo nadaljevalo)

KONEC PRAVLJICE

Drago Grah

(Nadaljevanje)

VIII

Strmela je vsa zamaknjena proti nebu. Iskre so pršele iz kresa, kakor da sikajoči zublji švigajo z nevidnimi biči po njih ter jih pode v temino višav. Zasedovala je s pogledi te razigrane roje, vse dokler se niso zadušili v lastnem pepelu, vse dokler jih niso zvezde sprejele medse. Grmada se je že tolikanj razplamtela, da je pogorelo že vse igličje; zato skoraj ni bilo več dima, zato so njene oči lahko svobodno spremljale iskriki metež vse do kraja njegove poti. Ta se je morala končavati nekje na samem nebesnem svodu. Toliko bolj je verjela v to, kolikor pogosteje se ji je zazdelo, da se posamezni žareči blodneži love prav med ozvezdji.

Gorelo je s tolikšno silo, da so se ljudje v prostranem krogu umaknili že vse do prvih dreves na robu jase. Le pogumnejša otročad se je zaganjala bliže in metala vejevje na ogenj, da se je znova in znova razvnel prasket, da so se znova in znova vsipali roji isker pod srebrno zasejani obok neba. Vendar so odjenjali tudi ti, da je ostal le še Slavči. Videla je, kako namenoma meče vejevje v velikem loku, da bi z višine padalo v plamene in sprožalo kar se da mnogo isker. Nekdo ga je že opozarjal, naj vendarle odneha, ona pa je vedela, da ga tako hitro od tega dela ne bi spravila nobena beseda. Ganjeno je opazovala sloko otroško postavo, ki se je krivenčila pred ognjem, in čutila, kako se spleta nova vez med njima.

Posmehnila se je nad spremenljivostjo lastnih čustev do njega. V bistvu ji je bil seveda bolj pri srcu kot kateri koli drug otrok v šoli, toda zdaj je ugotovila, da to ni izključevalo nihanja v njenem notranjem odnosu do dečka. Najprej — tega popoldneva, ko je zmagal na pionirskem namiznoteniškem turnirju — ga je objela od zanosnega veselja, da je skoraj še sama osupnila nad lastno vznesečnostjo. Ploskajoč je poskakovala okrog zardevajočega, tihega fantiča in navdušeno vzklikala. Kljub vsej svoji razgretosti ni prezrla, da Slavčija ves ta hrup niti najmanj ne veseli. Da bi mu pomogla iz zadrege, da bi tudi popravila lastno napako, mu je napovedala dvoboj in ga izzvala s pretnjo, da je to pot ne bo premagal niti v enem samem setu. S športnimi srečanji in tekmovanji se je začel krajevni praznik, zato ni manjkalo gledalcev, ki zdaj kljub vsem opravičilo niso več mogli vzdržati doma, ampak so se potikali okrog zadružnega doma in po vasi ter poskušali tešiti svojo radovednost. Praznično razpoloženje se je vse bolj lotevalo tudi Barice, pa čeprav sicer ni imela upanja, da bi se lahko kdaj vsaj za hip brezskrbno ozrla po dogajanju okrog sebe. Morala bi v mesto po spominski bilten, ki so ga dali natisniti ob tej priložnosti, pa je ta opravek preložila na Feliksa, samo da bi ujela kak trenutek zase — in za Braneta. Zaradi kresa ta večer tudi ni name-

ravala vaditi s folkloristi; upala je, da bo šlo, če se le še dobro potrudijo na generalki. Se pravi, zdaj ko je bil turnir pri kraju, je za ta dan ni vezala več nobena stvar. Kres seveda ni bil več nikaka obveznost, temveč le še slastni žar v njenih pričakujočih prsih: zdaj zdaj se bo prikazal Brane — škoda, da sem začela igrati s Slavčijem! — zdaj zdaj bo prišel..., in tedaj — tedaj med hišami na polja, čez pašnike, in ko prideva do gozda, bo sonce že zahajalo... O, ne, udeležba pri kresu res ni bila nobena obveznost več! Igrala je s tolikšno vnemo, da je Slavčiju kazalo vse slabše. Kdove, če ne bi bil izgubil, da ni zagledala Braneta med vrati zadružnega doma. S tem pa je začela poganjati žogico v mrežo ali na tla, prizadevajoč si le še toliko, da Slavči ne bi opazil, kako spet namerno popušča. Ko se je Brane potem približal krogu gledalcev in ko sta s Slavčijem naglo prišla do sredine tretjega seta, je razgreta vrgla loparček na mizo.

»Tako boš izgubila vso avtoriteto,« ji je dejal, ko jo stopila k njemu.

»Vsakdo lahko izgubi proti mojemu prvaku.«

»Poglej, kako mrko ta fant gleda.«

Barica je res opazila, da Slavči nekaj sumniči. Skočila je k njemu.

»Ali nisi vesel zmage?«

Izvil se ji je, in vedela je, da bo najbolje, če se ga ne dotakne več.

»Pojdi z nami, da si ogledamo, kako postavljajo oder,« mu je zaklicala, ko sta z Branetom stopila proti vasi. Res se je pomaknil za njima, in začutila ga je kot vznemirjajočo senco za sabo. Prav rahlo jo je začela gristi vest in ji očitati, da ni ravnala čisto prav z dečkom. In s tem se je rodilo — še mnogo prej, kot se je tega sama zavedela — novo čustvo v njej, ki je dobilo določnejše oblike, ko sta z Branetom odšla od odra in ju je Slavči spet začel spremljati. Če je dotlej videla le sebe kot edinega krivca in edini izvor lastnega nemira, potem zdaj v njenih očeh tudi Slavči ni bil več nedolžen: kako se je veselila sprehoda z Branetom po tihih jesenskih samotah gozda, kako se je veselila te urice do kresa, zdaj pa je kazalo, da se je hotel tudi deček napotiti z njima na vrh hriba! Ko se je zavedela, da mu tudi na najbolj obziren in zvit način ne more dopovedati, naj ju pusti sama, ker bi s tem le podkrepila njegov sum, je že razočarana zaslutila konec vseh bujnih pričakovanj in začetek žive jeze.

Za človeka njene občutljive narave je lahko bil ta sam po sebi neznaten zapletljaj poln daljnosežnih posledic. Tod, koder je nekoč tako rada pohajala z otroki, koder so jo ti spremljali s kipečo radostjo, tako da je morala samo stopiti na vrt, pa so jo že spraševali, ali ne misli morda na sprehod in ali jih tedaj ne bi spet vzela s sabo, koder so se torej spletale neštete vezi med njo in njenimi ljubljenci in oboževalci, tod je znenada hotela biti sama, sama in samo z njim, samo s svojim ljubeznijo, s svojimi hrepenenji — s svojim, res svojim življenjem in z življenjem, ki je verjela, da ni podobno nobenemu drugemu življenju na zemlji. Izrula bi rada zadnjo trpko koreniko obsojenih časov iz svojih prsi. Vsa ta čudovita rast, vsa ta bohotna cvetava je obrobljala mehke poti njenih želja; vse loke in dobrave, vsa pobočja in nižine so se ji zdele polne samih slavloukov, ki so jo

vriskaje spremljali ob teh prvih korakih k popolni sprostitvi njene biti, k popolnemu razcvetu srca.

Na tej strani je bil hrib zaraščen in strm. Tod je vabila topla samota, tod je vabila praprot, tod je vabilo košnato vresje. In vabili so visoki zamišljeni bori, vabile so žolte jesenske travé. Podvizala se je navkreber, ko da hoče pobegniti pred vsem, kar od Branetovega prihoda sèm ni bilo več to, kar je bilo dotlej, in ko da se hoče pognati v naročje skrivnostni, toda rožnato bleščeči prihodnosti. A Slavči je vneto sledil, vzklikajoč od časa do časa in poganjajoč se s poti od objesnosti. Po vsem videzu je pozabil na vse in se le veselil sprehoda po tej sončni rebri, koder je bil z Barico že tolikokrat in od koder je bržčas hranil že toliko doživetij. Nekoč je natančno čutila razpoloženje svojih malih spremljevalcev, to pot pa je živela v njej edino vrtajoča jeza in jo s tolikšno silo potiskala v hrib. Zdaj so prihajali res le še zadnji sončni žarki, toda od tal je soparno vroče puhtelo, da bi se človek najraje spustil na zemljo in zadremal v omotični tihoti večera.

Nazadnje je sedla na trhel hrastov parobek in se ozrla za njima.

»Bomo spet počakali na sončni zahod?« je vprašal Slavči.

Zgolj pokimala je lahko, tako mu je zavidala vso njegovo sproščenost in vedrino. Jezna je bila na vse, — nase, da je sprejela organizacijo in izvedbo športnih prireditev, jezna na otroško zaupljivost in vdano slepoto, jezna na strmino, ker ni bila tolikšna, da bi bila prestrašila dečka in ga pognala nazaj v vas. Jezna je bila še na Braneta, na njegovo zasoplost, ki jo je bilo slišati že od daleč. Ko se je vrgel ob njej na tla, si ni mogla kaj, da se ne bi posmehnila.

Saj nisem dobra, nisem dobra, jo je stisnilo v prsih. Zrli so prek dola, proti sosednjemu slemenu, kjer se je sonce že dotikalo drevesnih krošenj. Vesela je bila, da ni nihče rekel ničesar, ker se ji je zdelo, da ni bila sposobna spraviti iz sebe poštene človeške besede. Nisem dobra, res. Sama grda samopašnost me napolnjuje, da sem krivična do vseh in do vsega okrog sebe. Najhuje pa je, da se zavedam svoje zlobnosti, pa se vzlic temu nočem poboljšati. Pobegniti bi morala od njiju, se skriti v najtemnejši kot in počakati, da tista nesrečna kepa zlata vsaj malce izgubi oblast nad menoj. Krošnje oddaljenih borov so žarele, ko se je rdečkasta obla pogrezala mednje. Bila je podoba, da velika krožna žaga nasladno grize v sočni les, da brizga žaganje kot sikajoče iskre. Kolikokrat že smo od tod opazovali sončni zahod! Koli-kokrat so vzklikali otroci poleg mene, ne zaradi čudovite slike, ampak zato, ker so jo lahko uživali skupaj z mano! Zdaj pa je opeharjeno, izdano vse. Čista sebičnost je zadušila vso krhko rast nekdanje dobrote in skladnosti. Nemogoče bi bilo prenašati vse te muke v prsih, če ga ne bi ljubila, če ne bi tako ljubila življenja, ker ljubi njega.

Spustila mu je roko same hlepeče prošnje in spravljene v prsi. Takoj je začutila, kako ji je stisnil dlan in si jo pritisnil na ustne. Kradoma se je ozrla na otroka, ki je sedel na drugi strani in najbrž ni mogel tako zlahka česa opaziti. Neki bolesten sunek v srcu ji je vzdignil roko, da bi ga pobožala po licu, ki je rdelo pod trepetajočimi poljubi poslednjega žarka. A znova je začutila dotik Branetovih ustnic.

Po dolu se je že razpredala bela meglica in se kot pajčevina pripenjala na gozdove po pobočjih. Tišina, ki kakor da se je rojevala v navidezni negibnosti te tančice, je skupno z mrakovi lezla iz nižine in se prelivala v utrujene jesenske snove. Še najlahnejši list se ni zganil okrog njih, nobena ptica, nobena žuželka. Barica je sedela negibno in čutila, da so v taki tihoti trenutki, ko se človek najtesneje zbliža s samim seboj v odkritosrčnem samopomenku, da so v taki tihoti trenutki najglobljih izpovedi, največjih priznanj. Njeno roko si je toplo prižemal k licu, toplo in drhteče, in v tem je čutila vso neposredno vdanost, vso prvinskost občutja in vso skrivnostnost sil, ki so v nekaj dneh začrtale takó razločno mejico v njenem življenju. Šla mu je z roko čez obraz, prisluškujoč glasovom v sebi, ki so trepetaje in razdvojeno naznanjali, da so njene prejšnje moči zamenjale nove, mogočnejše in vrednejše, ter da je bila edino v tem presežku vrednot rešitev in opravičilo za njeno preobrazbo. Streslo jo je ob zavesti, kaj vse bi bila pripravljena storiti, samo da ne zajezi tokav svoje ljubezni.

Kot v nekakem strahu pred še neraziskanim se je vzdignila in se spet pognala navkreber. Slavči je bil hip nato že za njo in jo je s tem opozoril nase in na njena občutja do njega. Ošinila ga je s pogledom, v odgovor se ji je nasmehnil, in njegova prisrčnost jo je le še bolj izzvala. Tod se je gozd razredčil, zato se je bobotilo najrazličnejših trav. Ozirala se je po teh rumenih blazinah, ki so se zdele v mraku le še privlačnejše, in se spraševala, ali bi bilo res tako tvegano, če otroku dopove, da bi bila zelo srečna, če bi se lahko z Branetom na samem in nemoteno o nečem pogovorila. Ko Slavčija ne bi bilo... Hitela bi proti vrhu kot zdaj, hitela, se smejala in klicala Braneta, ki je kajpak ne bi mogel dohajati. Lovila bi se za šope trav, za praprot, božala vso to vabečo rast in prežala na trenutek, ko bi jo napadel črni panter, jo stisnil, da bi ji v trenutku pošla sapa, se zakotalil z njo v travo, zdrsnil z njo pod praprot, utonil z njo pod praprot, utonil in izginil, izginil ves v njenem zmagoslavnem porazu.

Na perutih sanj, ki so se ponovile že kdove kolikič, je kot blisk švignila na vrh. Nemudoma se je vrgla na tla in zarila obraz v duhtečo travo. Komaj je poležala kak hip, je že začutila, da ji v sencih ne razbija zgolj upehanost. Preveč živo se ji je dozdevalo, da jo Brane res drži v naročju, da jo res poljublja in osvaja. Da, prebujena strast ji je plala v žilah, težka gmota ji je zamolklo butala po telesu kakor v vročinem iskanju svobode. Krčevito se je oprijela trav in se s prsmi stisnila k zemlji. Dve, tri suhe bilke so jo zbodle prav do kože. Kot tisti ježek, se je spomnila. Kdaj že je bilo to? O, kdaj že je bilo to! Od takrat pa do danes sem preživela že tisočero mladosti, tisočero vdaj v pričakovanju ene same, ki bo šele prišla... Ki mora priti! Kot riba se je vrgla na hrbet. Ki mora mora mora priti! Ki me bo ubila! Me rodila! Drug človek! Drugačen človek! Sam — in vendar s kanci vsega človeštva v sebi!

Prav toliko — ko se je prikazal Brane — prav toliko, da ga ni vriskoma pograbila in ga potegnila k sebi v travo. Ko je bila že napol na nogah, se je ovedela. Potem pa — ko da sprožene sile ni bilo več moč zadržati — se je obrnila k Slavčiju in mu prijela lica v dlani.

»Ali kaj težko čakate na konec pravlјice? Joj, ko bi vedeli, kako je lep, bi ne vzdržali do ponedeljka! Sem hudobna, ko vas tako mučim?« Potegniti ga je hotela k sebi, on pa se ji je izmuznil in se obrnil od nje, ko da noče več slišati besede.

»Slavči, ti si moj najboljši deček! Najmarljivejši! Najpametnejši! In kak športnik!« Znova se je pognala k njemu, toda tokrat je bil očitno pripravljen in je odskočil. Ona pa za njim — in s tem se je začela gonja med bori in smeh in klici in šumot.

In ko se je nazadnje zasopla vrnila k Branetu in se mu v razigranosti vrgla okrog vratu, se je zavedela, kako neznatno oviro predstavljala iznenada deček. O njeni nejevolji in jezi ni bilo več sledu. Nepoklicana prisotnost se je sprevrгла v zaželeno. Morda je k preobratu pripomogla tema: zdaj se ni več zlahka videlo, ali ga drži za roko, zdaj se je že dalo naskrivoma ujeti kak poljub in tako vsaj malo pomiriti hrepenenje. Čustvo pričakovanja, ki se zaradi Slavčija ni moglo izpolniti, se je samo stopnjevalo. Kakor se deček prej ni zavedal, kako se je v njej zaradi njega skoraj dvignil vihar, tako tudi zdaj ni slutil, koliko zanosa se ji je razcvetelo v prsih zgolj zato, ker ji je, zvest svoji naklonjenosti do nje, sledil po poteh, kjer je že tolikokrat pohajala z njim in z ostalo družčino.

Slavči je bil bos, zato se je kljub vsej opreznosti moralo zgoditi, da je na nekaj stopil.

»Bodeča neža!« je siknil in sedel na tla, da pobere iz podplata bodice. Barica mu je tolažeče priskočila na pomoč. Brane pa je medtem izpulil ogromno bodljikavo cvetlico.

»Lepo vreme bo,« je dejal, ko ji jo je izročil.

Stopili so spet dalje, deček prvi, onadva pa z bokom ob boku za njim.

»Ali ni lep ta cvet?« jo je vprašal in podrsnil z roko previdno po trdih belih listih.

»Lep,« je odvrnila zamišljeno. »Zdaj ko smo jo iztrgali, se ne sme zapreti, če bo še tako deževalo. Zdaj bo zmeraj razprta. Zdaj bo zmeraj lepo.« Pri tem se mu je privila k laktu. »Kajne, da bo zmeraj lepo? Kajne, da se bo cvet le tedaj zaprl, ko me boš zapustil, ko boš pozabil name?«

»Nikoli, nikoli te ne bom pozabil!«

»Potem bo večno cvetela, bodeča neža.«

Zdajci so med vejevjem zagledali ogromno rdečo ploskev vzhajajoče polne lune. To jih je spomnilo na kres. Barica je stekla prva, iztegujoč roko nazaj proti Branetu. Tla so bila polna kotanj in jam, ker so tod nekoč kopali gramoz, zato ga je nenehno opozarjala na vse nevarnosti. Slavči se je podil med drevjem in okrog njiju kot razposajeno žrebe, da je morala včasih opozoriti še njega. Zdaj je spet čutila le še toplo ljubezen do tega otroka, in globlje kot kdajkoli dotlej — ne zgolj zategadelj, ker je navadno tako po preizkušnji, kakršno je preživela ona, ampak še zato, ker je čutila, kako neprecenljivo ji je s svojo prisotnostjo obogatil večer.

Na robu jase so upehano obstali. Kres je bil že ves v mogočnih zublјih.

»Iskre! Morje isker!« je plosknila Barica in se pognala bliže.

Ljudje so jo zagledali in jo začeli vsevprek pozdravljati.

»Smo te vendarle dočakali!« je zaslišala starega Andraša.

»Samo da si prišla!« se je oglasil na to Feliks. »Andraša smo pol ure prepričevali, da lahko tudi brez tebe prižgemo. On je vztrajno zahteval, da to storiš ti. Zaradi tvojih zaslug.«

»Kres ni zaradi mene,« je naglo odvrnila in stopila med ostale, ki so se postopoma umikali, kakor je naraščal ogenj.

»Iskre! Iskre! Kako se podijo proti zvezdam! Ali vidiš, Slavči! Ali vidiš, Brane?«

Zamaknjenost, s katero je prišla s sprehoda, se je dvigala v njej naglo kot iskri roji nad kresom. Spet je obžalovala, da nista z Branetom sama, hkrati pa — kot že poprej — tudi čutila, kako jo vse te ovire podžigajo v njeni neudržljivosti. Kakor iskre nad plameni so kipela čustva v njej, kakor vročina po jasi se ji je po žilah razširjal žar pričakovanja. In ko je potem opazila, da je blizu ognja ostal le še Slavči, in spoznala, da sproža plazove isker le zato, ker je malo prej najbrž slišal, s kolikšno radostjo jih spremlja v višave — da ji tedaj hoče pripraviti veselje, je začutila spet tisto posebno razpoloženje, ko je je bila sama moč in dejavnost, sama vnema in zagon, sama predanost in širina srca. Da, nova vez tudi med dečkom in menoj, si je vzneseno dejala. Nova vez med mano in vsemi drugimi. Kje je stari Andraš? Zdaj bi pofilozofirala še z njim. Celo o dobroti, kakršno lahko vidi le njegov blodni razum. In o vezeh, ki se ne spletajo med vsemi enako in ki jih vidijo in čutijo zato le tisti, katere te vezi sprepletajo. O sreči! O veselju! O trenutkih, ki so tako lepi, da so bežni kot en sam trenutek! Ki so nepovrnjivi. Ki ostanejo le dotlej, dokler jih držiš s popolno odprtostjo lastne duše.

Če že nikomur sicer, pa se je zdelo njej, da je kres pogorel z bliškovito naglico. Saj se je komaj pošteno zavedela, pa so gorela le še debela krepelca. Vmes se je vsa družba tudi že razigrala. Smeh, šale in petje. Dva črnska študenta, ki sta prišla k nekemu na obisk, sta se sproščeno krohotala v neznansko globokem basu. Miličniki, ki so prišli vsi razen službujočega, so si razpeli uniforme in si potisnili kape v zatilja. Ko je potem njihov komandir v svoji polomljeni slovenščini zavpil, naj zapplešejo kolo, in hkrati že ponudil roke bližnjima dvema, se je vrišče pognalo v vrsto skoraj vse, kar je ostalo in sedelo okrog ognja. Kačasto so se zvijali po jasi in ponavljali besedilo za komandirjem, ki je pel. Brane je bil na njeni desni, zato njegovih rok ni mogla držati, pač pa je čutila ob prsih njegovih laket, ki ga je iztegoval proti črnskemu študentu na njeni levi.

Kozaračko kolo bi človek lahko plesal vso noč. Kadar zmanjka ustaljenega besedila, si lahko prvi pevec izmišlja poljubne kitice. Ko je res prišlo tako daleč, ko so nekateri že mislili odnehati, pa je spet povzdignil glas komandir:

»Smo zgradili,
joj, smo zgradili
lijepu, novu šolu...«

Odgovorili so odobravojoči vzkliki, smeh in spet okrepljeno petje. Barica je pela, da jo je že začelo boleti grlo. Črnc, ki ni mogel nikoli ujeti besedila, je le brundal poleg nje, da se je morala smejati. Na koncu zvite vrste so se razporedili otroci ter se bolj premetavali in režali, kakor pa sodelovali. Čutila je Branetov laket ob prsih in včasih, ko je bolj trdno podrnila s prsmi po njem, jo je spreletela iskra, da je vsa trznila. Zbala se je, da ne bi kaj opazil, zato se je z vso silo obvladovala. Na drugi strani pa jo je spet gnalo, da se mu stisne ob laket, da se zvije okrog njega, da ga pograbi z obema rokama, da ga poljubi, da ugrizne vanj... Če se je ozrla proti ognju — so plesale iskre; če se je ozrla v nebo — so plesale zvezde; če se je ozrla po drevju — si je očitno še to podalo roke in zaplesalo okrog jase. Povsod ena sama pesem in ples, nazadnje vse ena sama razburkana gruča ljudi v nedoločnosti polteme.

Zgrabila je Braneta za roke in ga potegnila med drevje.

»Pobegniva!«

Stekla je dalje — daleč daleč v gozd in spet obstala. Klice od ognja je bilo še slišati, toda tod je odločno vladala mesečina.

»Pobegniva! Po mesečevi poti!«

»Barica, da si počakala samo še trenutek, pa bi te jaz potegnil iz te množice! Kako sem si že ves večer želel samote s teboj! Zakaj si vabila dečka s sabo? Le za zagotovilo svoje varnosti? Skoraj sem te začel sumiti. In hkrati še bolj hrepeneti po tebi! Kako sem upal, da se ne spomniš na kres! Toda ti si prevestna, da bi se lahko zgodilo kaj takega. Ves čas ob ognju sem le čakal na čudež, ki bi naju v trenutku premestil v najoddaljenejša samotja. O, da si se spomnila hip pozneje, pa bi te potegnil jaz! Ponesel bi te — — vidiš, tako — — Res jo je vzdignil in poljubil na vrat, da je vzdrhtela.

Potem pa se mu je iztrgala in stekla — po mesečevi poti, proč od ognja, ki ga je začutila v njem. Ko je planila iz gozda na plano, na Andraševo, in se znašla v ščemeči mesečini, se je sunkoma obrnila, ko da se je prestrašila tolikšne svetlobe, in ga razširjenih rok pričakala v objem.

»Večno me moraš ljubiti! Večno moraš goreti zame! Večno hlepiti po meni! Ali me slišiš, ti moj plahi dvomljivec? Večno? Poglej!« Iztegnila je roko z razcvetelo bodečo nežo. »Ali jo vidiš? Vedno jo bom imela pri sebi in povedala mi bo takoj, ko me boš nehal ljubiti, ko ne boš več moj.«

Resnobno se je zazrl v lesketajoče se listje. Videla je, kako hoče spregovoriti. Videla je, kako mu otrplo trepetajo ustnice, kakor da se branijo spraviti kakršnokoli besedo čez sebe.

»Nikar, fant moj! Nikar se ne boj te šale!«

Toda Brane je le iztisnil:

»Pa bi ti vendarle moral še nekaj povedati —.«

»Nočem te poslušati! Nočem neveselih vsakdanjosti — vsaj danes ne, vsaj te dni ne! Le kako sem te privedla na ta razgovor! Ko da te sploh ne bi poznala! Gotovo si spet kaj izbrodil v svojih mrkih mislih!« Prijela ga je za laket in spustila sta se po pobočju.

Toda strahoma je opazila, da ga je začela minevati lahkotnost in da njegov notranji preobrat prevzema še njo. Morda pa ima res še kaj važnega povedati, si je dejala. To je že drugič, da je začel z istim. Toda ali ne more počakati še kak dan? Morava tvegati, da se nama razblini tudi čarobnost te noči? Predvčeraj sem vse razbila jaz s svojo sanjo o Plavici. Tokrat začenja on spet po svoje razdirati. Ali ni škoda te noči? Ali ni škoda slehernega trenutka, ki ga izgubiš na tem po-bočju senožečem?

»Ali ni škoda te opojne mesečine, da mozgava o nepomembnih rečeh? Ali ni škoda slehernega kanca tega zraka, ki se priliva iz gozda in ki tako duhti po smoli? Ali ni škoda, da ne počiva moja dlan na tvojem licu ali tvoje ustne na mojih? Povej, Brane, povej! Ali pa naj vprašam ta cvet? Me še ljubi ta čemerni fant?« Podržala je bodečo nežo proti mesecu in zanihala z njo, da se je zalesketala cela čaša. »O! Hvala! Hvala! Še me ljubi! Še me ljubi moj molčečnej!«

Medtem sta prispela na dvorišče pred bajto. Skočila je k oknu in nanj položila cvetlico. »Tod naj ostane.« Vrnila se je k Branetu. »Tam naj ostane in priča vsem o moji ljubezni. Poglej, kako se razcveta v mesečini!«

In zdaj spet nepričakovana silovitost z njegove strani.

»Oh, Barica! Ali se smem sploh dotakniti dragotine, kot si ti? Se smem sploh ozreti na človeka, kot si ti?«

»Tiho! Tiho, da se ne prestraši Plavica!«

Brez besede jo je pograbil, jo dvignil in stopil k durim. Temen, raskav les se je v svetil v mesečini, da je Barica osupnila. Zdelo se ji je, da so se vrata nasmejala in se odprla nastežaj sama od sebe.

»Se bo zgodilo vsaj enkrat v mojem življenju tako, kakor si želim jaz?«

Skočila mu je iz rok. Spet omahuje! Spet malodušnost! Spet bolestni dvomi!

»Obrni se, pa bo uslišana tvoja želja!«

Komaj se je okrenil — že je zaškrtalo v durih.

Stopila je spet k njemu in zdaj sta se oba nemo zazrla v temno odprtino, ki je zabolščala iz sijoče bele stene. Barico je streslo. Kaj še tli v meni? Kaj razen navadnega poželenja? Kam so izginila vsa kipeča čustva? In zakaj?

Obotavlja se je iztegnila roko in tiho zaprla. Kljuko je potisnila v njeno skrivališče in se vrnila k Branetu. Nežno je vzela njegovo glavo med svoje dlani in ga poljubila.

»Preveč sem si te želela, da bi smela stopiti čez prag.«

(Konec prihodnjič)

KONEC PRAVLJICE

Drago Grah

(Konec)

IX

Mesec je priveslal že visoko na pobočje senožeče. Svetil ji je skozi okence naravnost na obraz. Valovi zraka, ki so bili zdaj sveži, zdaj spet mlačno vlažni, so ji od brajde prinašali opojni vonj po grozdju. Včasih je zašelestel kak list: ko da je zastokala trta pod dozorelim bremenom. Čričkov polna se je zdela sleherna ped zemlje; njihovo petje jo je spominjalo na curljanje sladkega mošta iz stiskalnice. Če bi stopila na dvorišče, bi lepo videla daleč po dolu. Prej, ko je pritekla v hrib in za trenutek obstala pred hišo, da bi prisluhnila, če ne prihaja tudi že Brane, je z bežnim pogledom ujela srebrno obliti svet pod seboj. S tem vtisom pred očmi je zdaj slonela na okenski polici in v duhu skozi blestečo ploskev ščipa zrla v otroke okrog sebe. Mesec je priveslal že visoko visoko nad pobočje senožeče. Plavica je videla, kako široko se smeji in mežikaje oznanja, da se približuje kraljevič. Včasih je zašumotnilo v ogradu, včasih se je zganilo med trsjem, včasih je trznila še lipa. Vse to so bili sami običajni glasovi, toda v tej noči pričakovanja so ji pomenili le šumot njegovih korakov. Ničkolikokrat je opazila, da so za hip potihnili še črni godci pred svojimi špiljicami v tleh in napeli ušesa: veliki dogodki prinašajo velika doživetja mnogim. Ah, najlepših stvari se ne da povedati, se ne da izraziti! Klečala je že tako dolgo na postelji, da so jo začela peči kolena, zato je sedla in se naslonila na stranico ob vzglavju.

Zarki so se ji vsuli na bleščeče belo perilo, da se je nekoliko svetlobe razpršilo še po sobici. Za generalko so se vsi oblekli v narodne noše. Med slučajne gledalce se je prirnil tudi Brane in ji ob priložnosti šepnil, naj v svoji belokranjski noši pride na domenjeni sestanek. Tega ji ni bilo treba dvakrat reči, zakaj obleka, vsa bela, prebela, se ji je zdela tako čudovita, da je že sama ugibala, kako bi se v njej lahko pokazala še njemu. Kar taka je potlej stekla v pobočje, polna bojazni, da je sijoča belina že od daleč ne izda v mesečini. V bajto se je prikradla neslišno, malce v upanju, da Braneta preseneti, če je prišel tudi sam pred napovedanim časom. Ni ga bilo. Zato je potem hotela na hitrico obrisati prah, pa je ugotovila, da je skozi edino nezatrpano okence vendarle prihajalo premalo svetlobe. Spomnila se je sveče, segla ponjo na poličko s kipci, pa spet ugotovila, da nima vžigalic. Upam, da jih ne pozabi še on. Oh, ko bi le prinesel violino! Ko bi mi le zaigral eno samo samcato melodijo! Tiho, občuteno, božajoče... Da ne bo zaman čakala in hrepnela Plavica. Da bo srečna. *Visoko visoko že je priveslal mesec nad pobočje senožeče. Ne pridem niti za korak dalje od te podobe! Kaj bodo rekli otroci, ko bom začela jecljati? Kako izpovedati vso tesnobo, vso nasilno pridržanost pričakovanja, če pa še sama ne vem, kako mogočno se me je polastilo?*

Zdajci je škrtnilo pod oknom in prek krila se ji je iztegnila senca. Naslednji hip je že bila z obrazom ob rešetki.

»Dober večer, kraljična moja!«

»Dober večer, kraljevič mili!«

»Prečudovit je tvoj dvorec, da bi se mu upala brez pomislekov približati moja noga.«

»Prečudovit bo dvorec le tedaj, če bodo okrog njega odmevali samo koraki dobrih ljudi.«

»Mesec je strnil vse svoje žarke in se naslonil z njimi na to okence.«

»Tudi on bi rad slišal nežno pesem tvojih prstov in strun.«

»Ali še kaj hrepeni kraljična po tožni melodiji?«

»Bolj kot le kdaj drhti srce v pričakovanju.«

»Dovolj plačila za pesem mojih strun! Dovolj že iskrenost tega pričakovanja!«

»To ni več dragocenost: že vekove pričakujem na tem pobočju senožečem. Mi pa cenimo le redkosti.«

»Obdári me tedaj le z drobci mesečine, ki se razbija ob moči tvojih oči.«

»Bogastva, ki ga vidiš ti, ne morem poznati: zato je brez vrednosti zame. Jaz pa bi te rada nagradila z zakladi, ki se od njih le težka loči še najdarežljivejše srce.«

»O, tedaj ti lahko s svojo senco preženem krhke prste mesečine iz oči! Tedaj lahko bežno, bežno, skoraj neopazno, zadržte moje ustnice ob tvojem licu!«

Segla mu je z roko naproti. Privil se ji je z obrazom obnjo, nato pa s poljubi odtrepetal po njenem golem nadlaktu in se ustavil s čelom ob železni prečki. Mehko ga je poljubila zdaj ona ter mu hkrati z dlanjo zdrsnila na topli tilnik, od tam pa pod ovratnik na hrbet.

»Obdržala te bom tako pred okencem, da te lahko vsak hip objame moj pogled kot tale grozd ob steni.«

»Pa se je nadejalo moje srce, da bom stopil k tebi vsaj čez prag in ti prinesel pesem s podokenj v kamrico!«

»Oh! Čudno: na to sem pozabila! Ali pa je to znamenje, da naj ničesar več ne pričakujem, ker si mi toliko lepote podaril že doslej?« Zazrla se je proti mesecu. »A zdaj se je prebudil nov nemir, novo hrepenenje. In rešitev ni v nasilni zadušitvi, ampak v naravnem izteku stvari.«

Počasi ga je izpustila in zdelo se ji je, da je šepnila, naj pride. Kakor hitro se je odmaknil, je skočila s postelje in pohitela k durim. Komaj je odprl, se mu je že pognala v objem.

»Stopi, stopi čez prag moje odločitve!«

»Kaj te ni več strah?«

»Kakšen strah pred človekom, ki prihaja s pesmijo?«

»Ž a l o s t n a pesem!«

»V mojih prsih danes ni sten za tak odmev.«

Odpeljala ga je na sredo sobice.

»Poglej ta moj svet,« je pokazala na nakopičene šope. »Célo prostrano žitno polje okrog mene! Ali čutiš, kako diši po njem? In murni pojo, ne slišiš? Murni zrelega poletja.«

Z roko v roki sta nemo obstala nekaj trenutkov. Nato ga je povedla dalje, in komaj se je je dotaknila mesečina, komaj je prostor spreletel rahel soj, je Brane vzkliknil:

»Kaj! Si vendarle prišla v tej obleki?«

Odmaknil se je za korak, nato pa skočil mimo nje in jo potegnil na posteljo.

»Sèm, da te vidim!« Odrinil je mizo, da je obstala pred njim vsa gibčna in vitka kot breza.

Občudujoče ji je spustil obe roki čez prsi, boke in stegna. Čutila je, kako se ji šibijo kolena od razburjenja. Njegova vznesenost, njegovo navdušenje jo je upijanalo. Vedela je, da ga je lepota vsega večera, vsega dotlejšnjega zapleta tako prevzela kot njo samo; vedela je, da se je skupno z njo razgibal v tistem prekipevajočem vzdušju, ki človeku odpre prsi in mu položi najbolj občutene besede na ustne. To, to si je želela sinoči, to je pogrešala prav tedaj, ko bi ga moralo biti največ: tisti hip, ko so se odprla vrata in bi temno odprtino moralo obsijati le iskreno, globoko, plamteče razpoloženje. Zdaj se je natanko zavedala, kako revna bi se sinoči vrnila domov.

Tega dne pa je slavila že vsa vas, po drevju razobešeni zvočniki so peli nenehoma, povsod se je kopičilo cvetje in zelenje, z Branetom sta se dobila ničkolikokrat, se nasmejala na zabavišču, kjer je z zračno puško zapravila vseh deset strelav, — in vse to vedro okolje ji je pomoglo pretolči se skozi sinočnji poraz in zbrati razkropljeno prvotnost občutij. Po generalki je poletela v pobočje, po generalki je z vriskom stopila skoz ista vrata, po generalki je zatrepetala od ubranosti čutov in čustev.

Upoštevajoč vrsto zgovornih malenkosti se je dokopala do prepričanja, da podoben občutek neskajnosti in skladnosti prevzema zdaj tudi Braneta. To ji ni samo podžigalo notranjega doživljanja, to ji je tudi znova potrjevalo, da ga vse bolj prepoznava. Tega popoldneva se je tudi prvič zgodilo, da sta sicer bežno, vendar pa brez ovinkov spregovorila o njegovi naravi, in zdaj, ko je čutila, kako polje njegova kri, kako ga osvaja čarobnost celotnega srečanja, zdaj so se ji zdeli povsem nepomembni njeni dvomi, njena sumničenja v njegovo »moškost«. Če je nekoč ni videla, je bila to njena krivda. Kajti Braneta je bilo treba odkriti. Dolgo je bilo treba tipati po skrivnih preduhih njegove naravi, preden je lahko ugotovila, da si nobena resnična ženska ne more želeti drugačnega človeka, kot je bil on s to preobčutljivo mešanico krhkosti in divje sle. Kdor ga ne pozna, si je dejala, ta zagreši ob njem napako za napako; kdor nima posluha za njegove odtenke, ta tudi ne sme pričakovati, da se bo on poskusil uskladiti z njim. In s tem je znova prispela do spoznanja, da je ona neke vrste zavesten oblikovalec njunih odnosov. To je lahko le še bolj razplamtelo njene radosti, njene najbolj prvinske radosti tiste, ki niso sledile nikaki osebni sli, nikaki samopašnosti, ampak zgolj nagnjenju, da sočloveku nekaj pomeni.

Kako voljno se mu je tedaj — iz te predanosti — spustila v naročje, ko jo je potegnil k sebi! Kako previdno je ždela pod išočimi poljubi in rokami, samo da ne bi s kakim nepremišljenim vzgibom zadušila njegovega ognja! Upala je celo, da ga opogumlja s tem, da ga razvnama.

Spočetka se je odločno zavedala te svoje vloge. Toda kdaj so prišli trenutki, ko je ležala ob njem in je videla mesečino še zaprtih oči? Kdaj so prišli trenutki, ko se je prižemala k njemu, ko mu je brodira po laseh in mu pritiskala lica na prsi? Kdaj se je končala samovlada in kdaj se je osamosvojila strast?

Še nikoli ni doživela takih rok, še nikoli tako nežnega trepeta: po prsih ko da so jo božale cvetlice, najbolj žametne izmed njih; okrog bokov tenke vitice razpredajočega se bršljana; čez stegna šelesteči gibi zamišljenega klasja. Včasih ga je prijela za roko, mu jo obsula s poljubi, pa jo spet, s pravo pravcato samoodpovedjo, izpustila, samo da ne bi sama sebi prikratila njene nežnosti.

Včasih je ponehal z objemi, včasih ko da so mu omagale roke, in je s tem prišel kak hip, ko bi si lahko postavila kako bežno vprašanje, ko bi se ji lahko prebudila kaka misel. Toda ti premori so bili še opojnejši. Trta je morala prepletati vso sobico, grozdje je moralo dišati s stropa in z vseh sten, mesec se je gotovo spustil s srebrnih višin in se naslonil na okence — moralo je biti tako, preveč zmedeni pa njeni čuti vendarle niso bili! Saj ko se je potem malce ovedela, se ozrla okrog sebe in po sebi, je videla na lastne oči, kako sije vse njeno golo telo! Da, mesec se je za gotovo preselil na njeno pobočje senožeče...!

In tako je počasi začutila, da se je spet približal tisti dolgi, neskončno dolgi trenutek nezaznavnosti in nedojemljivosti. Ni bilo več mesečine, ne glasov s podokenj, ne vonjav. Še če je kdaj odprla oči in razklenila roke, samo da ga lahko le še bolj objame, še tedaj je bil poblsik belih laktov v jasnem soju brez vsebine. Šepetal ji je ob ušesu, vroče šepetal skupno z nemo govorico svojih rok, toda že tik za njenim sluhom se je dvigala nepredirna stena, ki so obnjo zaman butale besede, išoč odgovora. »Ali si moja, samo moja?« je spraševal, in ona je menda postavljala isto vprašanje, ne zato, ker bi bilo nemara treba nujno nekaj reči, ampak le zategadelj, ker je bil to sestavni del tega dolgega, večnega trenutka. Če je začutila njegovo razbeljeno, drgetajočo težo na sebi, si je morda v podzavesti dejala, da je samo po tem hlepela njena nepotešljiva krčevitost. Najbrž je celo vpila, mu zasajala nohte v mišice, ga grizla... kdo bi se tega zavedal v tem trenutku brezmejnosti? Ako se ji je vendarle zdelo tako, tedaj je le še bolj verjela, da je to samo razbesnelost njene duše, ki vriska iz zmagoslavja nad smrtjo pregnanstva, ki kot nepremagljivi orel trga žrtev svojega maščevanja in kali zobe nenadne sproščenosti.

Še tedaj, ko so ji po prsih že dolgo tapljali volhki prsti njegove hvaležnosti in ko se je pepel njunih teles začel ponovno prebujati pod odejo, — še tedaj se ni hotela premakniti iz dremavosti: zanj tisti veliki trenutek še ni pošel. Verjela je celo, da ne mine nikoli. Šele potem, ko se ji je vgnezdilo njegovo lice med grudi in ko ji je ohlapno zdrsnila njegova roka čez bok, je odprla oči. Sobica je bila mnogo temnejša: mesec se je medtem očitno pomaknil daleč čez nébes, da je brajda prestrezala vse njegove smehljaje. Skoz okence je prihajalo samo še popevanje čričkov in zrela vonjava trt.

Pomanjkanje svetlobe jo je spomnilo na svečko. Previdno in počasi se je izmuznila izpod njega ter vstala. Pritipala je okrog mize in jo

vzela s poličke. Nato je stresla njegovo suknjo, ki je ležala čez mizo. Res so zašklepetale vžigalice. Tisti hip, ko se je zasvetilo, je opazila, da jo gleda.

»Ali sem te prebudila?«

»Saj nisem spal.«

Svečka je krmežljivo zagorela.

»Toda ti ne maraš svetlobe, kajne?«

»O, pa še kako!« Oprl se je na komolec.

»Od kdaj pa?«

»Odkar te lahko vidim —.«

Le prvi trenutek se je hotela skriti s svojo goloto. Potem pa je le zaslonila z dlanimi plamenček, da je ostala v poltemi.

»Saj te ne gledam kot moški —.«

»Potem pa naj kar sveti,« je stopila k postelji.

»Zdaj še ne —« je tedaj v smehu dodal.

»Ti!« ga je zgrabila za ušesa, ga potisnila na posteljo in se zleknila nanj. »Glej me zdaj, glej, če moreš!«

Toda hitro se je izvilo njegovo gibčno telo, in še preden se je ovedela, je klečal ob njej in ji pritiskal roke na posteljo. Že se je vzvila v obrambi, ko jo je osupila njegova nagla zmaga. Ta jo je na tihem tolikanj razveselila, da se je darežljivo izročila njegovim očem. Z vdajo je splahnela tudi njegova bojevitost. Ko se je zleknil, da se je senca umaknila z nje, se je zasvetila njena koža. Spet se je zravnal:

»Svetloba naju bo izdala!«

»Ob tej uri?«

Postavil je svečko na stolček ob vznožju postelje. Tod so se šope nagibale prav čez stranico, tako da je plamenček trepetil že skoraj kot v tesni duplinici.

»Ali se ne igrava z ognjem?«

»Da, res,« je odvrnil in potegnil stolček bliže k mizi. »Sicer pa morava paziti tudi zdaj. Tla so nasuta s slamo.«

»Končno jo lahko tudi ugasneva.«

»Ah, naj bo!« jo je pogladil po grudih. »Naj te malo boža še ona.«

»Preračunljivec! Za njeno nedolžnost skrivaš sebične namene!«

Potegnila je odejo čez sebe.

»Tako, da!« se je zavihtel k oknu. »Da te nihče ne bo videl. Kdove, če se ne plazi kaka tercijska okrog voglov...«

»Pohujšanje v dolini šentflorjanski!« je šepnila s ponarejenim zgražanjem in sedla tudi sama k okencu.

»Kaj neki bi rekli ljudje, če bi videli —?«

»Da sva bila naga. In to bi njihovim bistrim glavam in njihovim čistim, prečistim dušam povedalo vse.«

»Kako se boš cvrla v peklu!«

»In kako bodo kurili pod tvojim kotlom!«

»Zato pa si privoščiva kaj, dokler sva še na tem svetu.«

Segel je nato skozi rešetko in potegnil trto z grozdom k sebi. Dolga šibika se je dala spraviti vsa nad posteljo. Na nabreklih jagodah se je zaiskrila rosa. Barica je težki naborek nežno sprejela v dlani, kakor da je živo bitje.

»Ne bova ga pojedla, Brane. Kaj bo potem poljubljala sinjeoka Plavica, kadar ne bo kraljeviča pri njej? Naj živi še dalje.«

Izpustila ga je in vejica je pod bremenom zanihnila k njenim prsim ter obstala.

Pod hladnim dotikom se ji je naježila koža, toda ni se premaknila, ker jo je prikoval nase Branetov strmeči pogled.

»Ali si zaslužiš vso to lepoto?« je dahnil in segel k njenim prsim. Kot bi jemal krhkega mladiča iz toplega gnezda, je vzel grozd z obema rokama in ga ponesel spet na prosto. Potem ji je vrgel odejo čez ramena ter ponovil: »Ali si zaslužiš vso to lepoto?«

»Ne, ne zaslužiš si je.«

»Saj vem sam —.«

Zgrabila ga je za roko. Spet se hoče umakniti! Le zakaj ne morem biti previdnejša!

»Ne, ne veš!«

»Zakaj?«

»Ko ti povem, boš vedel, da si jo lahko zaslužiš takoj, še to noč.«

»Res?« je razdvojeno zategnil.

Naglo ga je objela in zašepetala:

»Plavica čaka na najljubšo melodijo. — Zaigraj! Zaigraj!«

Kakor podžgan je skočil s postelje.

»Samo po violino še moram!«

Spomnila se je, da je ni imel, ko ga je pričakala pri vratih.

»Hitro se vrni! Hitro!«

»Le trenutek, pa sem spet tu! Zunaj pred oknom sem jo pustil.«

Zdaj se je pognala tudi ona na noge.

»Si jo vendarle prinesel? Ti moj zlati fant!« Poljubila ga je, medtem ko se je oblačil.

»Počakaj! Sama pojdem ponjo!«

Pobrala je odejo, ki ji je padla na tla, in stopila mimo njega. On pa jo je prijel za roko.

»Prehladila se boš!«

Iztrgala se mu je in šele pri vratih jo je lahko spet ujel.

»Vrni se vendar! Ali pa se vsaj obleci!«

»Oh, pusti me, da vidim še enkrat svoje pobočje senožeče v mesečini! Ali še nisi opazil, da se že spet nabirajo oblaki? Pusti me, za en sam hip! Do podokenj in nazaj.«

»Potem pa vsaj počakaj, da ugasnem svečo.«

Ko se je vrnil, je bila že zunaj.

»Zakaj si jo ugasnil? Saj se takoj vrneva.« Stala je pred oknom in držala bodečo nežo v rokah.

»Lahko se kaj pripeti. Podstavek je ves majav, in vosek, ki se odceja, se nabira v vse večji, vse težji gomolj na eni strani, da svečka nazadnje še izgubi ravnotežje in se prevrne. Hiša pa polna slame. In podstrešje natrpano s senom.«

»Ah, kaj! Kres smo imeli včeraj! — Ali vidiš?« Pokazala mu je cvetlico. »Začela se je zapirati. Zakaj me ne ljubiš več?«

»Vprašaj oblake.« — Hip nato se je že vrnil s podokenj. Barica je stopala čez dvorišče. Stekel je za njo.

»Bosa po tej mrzli, mokri travi!« Potegnil jo je za roko, da ji je spet zdrknila odeja z ramen. In obstala je pred njo, vsa oblita z mesečino, kakor bela meglica.

»Ostani! Ostani! Ostani kljub vsemu, — samo še trenutek! Pa če takoj umreš potem! Prevzamem vso krivdo nase, vso krivdo za en sam pogled še!«

Nato sta naglo stekla v hišo. Zarila se je pod odejo, in napol jo je pokril še on s svojim telesom. Gladil jo je po laseh, jo poljubljal na čelo in razburjeno šepetal. Bolj kot vsa postelja jo je segreval občutek, da so jo gledale oči pravega moškega. Ko je potisnil roke pod odejo, je že, prebujena, vztrepetala. Toda on kakor da je le hotel nabrati moči in mehko za svoje prste. Kajti hitro je sedel na rob postelje. Zaslišala je zvenk strun, ko se jih je preizkušajoče dotaknil.

Skoraj bi ga potegnila k sebi, skoraj bi se najraje skrila z njim pod odejo, se ga je oklenila, ga sprejela vase, se upijanila z njim — skoraj skoraj bi se pognala v globočine tistega neskončnega trenutka, da se ni zbala njegove predanosti, s katero se je sklanjal k violini. Njena vznemirjenost se ji je zato nabrala v ušesih, da jo nekoliko potešé vsaj strune.

»Ampak tiho moraš igrati!«

»Saj sem že nastavlil dušilec.«

Morda bi bilo z njo res vse drugače, če bi jo bil najprej vsaj objel, vsaj poljubil. Tako pa jo je le še bolj razvnela pesem. Vse pobožje se ji je razkrilo pred očmi, posejano z neštetimi cvetovi njenih hrepenenj. Da, morda bi ga bila mirno poslušala. Zdaj pa se je počutila vse preveč, ko da ji ni dal ničesar in ko da je spoznala, da mora še dolgo dolgo čakati. Ni mogla več ležati, zato je sedla in potisnila kolena pod brado. Tako tudi ni šlo, in je vstala ter se začela oblačiti. Zdelo se ji je, da je sleherni kos obleke kos nekakega boleznega, nedoumljivega slovesa. In to le zato, ker si zanetil toliko ognja v meni, je očitajoče-ljubkujoče zrla v njegovo roko, ki je kot bel listič trepetala nad strunami. Da, pogasila me ne bodo vsa deževja jeseni. Samo ta roka, ta krhka roka s cvetlico med prsti. Kakor metulj trepeli ob vratu violine. Bega po njem. Se kreči, se sproža in se spet prilega.

Znova je bila v beli, prebeli noši in videla, kako občudujoče slonijo na njej Branetovi pogledi.

Pritajeno je igral še naprej:

»Ne bo mi več rasla
travica zelena,
gde se mi je šetala,
lúbica lúbena...«

»Oh, kaj si storil z mano!«

Sklonila se je nad njegovo roko in jo začela poljubljati. Vsule so se ji solze, in kakor je begala z ustnicami po njegovi trepetajoči roki, tako se je dotikala sledov lastnih solza.

»Zakaj si mi dal več lepote, kot je morem prenesti? Zakaj več lepote, kot pa je lahko poplačam z vsem svojim srcem?«

In potem jo je kraljevič odpeljal na Bajno, v svoje kraljestvo miru in ljubezni. Njegov kristalni gradič je stal daleč vrhu hriba, nad prostranim prostranim sončnim pobočjem in na robu neskončnih borovih gozdov. Na tabli skoraj ni bilo več prostora za vso to okolico pravljíčnega prebivališča. Že zastavic na najvišjih stolpičih s pozlačenimi kupolami ni mogla narisati. Odšla je na nasprotni konec razreda in ocenjujoče vrgla pogled na podobo. To bodo presenečeni, ko pridejo zjutraj v razred! Predstavljala si je osuplost svojih otrok. Potem bo vstopila, in kakor hitro se bodo pomirili, bo začela: »Otroci, včeraj ste doživeli otvoritev nove šole. Čez nekaj dni se bomo preselili, zato se bomo danes poslovili od tega starega poslopja in od naše učilnice.« Zadrževali bodo dih, pričakujoč pojasnilnih besed. »Da, čisto tiho, čisto skromno bomo opravili to slovesnost. Najprej vam povem še konec pravljíce.« Zdaj bodo zaploskali. »Ampak kaj sem rekla? Tiho se mora to zgoditi!« Siloma se bodo pomirili. »Ali vidite gradič?« Vrnila se je k tabli, vzela rdečkasto kredo in v desnem kotu narisala velik vzhajajoč mesec. Nato se je spet oddaljila in sedla v zadnjo klopo.

Kako strašno utrujeno se je čutila! Ko se je proti jutru poslovila od Braneta, bi najraje legla kar v svoji belokranjski noši. Toda kdo bi lahko zaspal po pijanostih ljubezenske noči? Ko se je začelo daniti, jo je vendarle premagal spanec, a prav tedaj je godba na pihala zaigrala hrupno budnico skozi vas. S tem se je začel praznik, s tem so se vrnilе vse skrbi. Vstala je, se umila v mrzli vodi in se osvežena začela pripravljati na zadnjo preizkušnjo. Že navsezgodaj se je prikazal Bogataj in jo zaprosil, naj znova pregleda njegov govor. Nekoč bi mu za gotovo temeljito ustregla, pa če bi bila v še tolikšni stiski; zdaj je površno preletela tisti dve natipkani strani in ga odpravila s pretirano pohvalnimi besedami. Čez pol ure je potrkal Vanek ter prinesel par domačih klobas in stekleničko žganja. Zdaj jo je bilo sram, da je tako neodgovorno odločila Bogataja. Žganje je z nasmeškom postavila na omaro.

In potem se je kolo začelo vrteti vse hitreje in hitreje, da nazadnje že ni več vedela, česa naj se loti prej. Če bi bila še tako izčrpana, ne bi kazalo drugače, kakor da se pretolče do kraja. Prihajali so gostje — drug za drugim z vse višjih forumov. Filmska reporterja sta se priklatila s pokvečenim avtomobilom že prejšnjega dne. Nato je bilo treba paziti, da se ji zbor ne razbeži, da se plesalci o pravem času in pravilno oblečejo, da se ji muzikantje ne zapijejo, preden ne odigrajo folkloristom — o, prav s temi je prišel vrhunec! Violinist je minulo noč, po generalki, igral na nekem godovanju in potrgal kar dve struni! Nadomestila seveda ni imel, in zdaj ga tudi ona ni mogla iztakniti nikjer. Polotil se je je tak strah, da se je morala umakniti v svojo sobico in si na samem opomoči. Ko si je še vsa omotična vendarle upala spet na plano, je zagledala Braneta na vrhu stopnic pred krčmo. Zapodila se je k njemu in ga napol prisilila, da zamenja violinista.

Ta srečni preobrat je pomenil začetek samih veselih dogodkov. Kako ji je vriskala duša že ob zavesti, da skupno z Branetom nastopa in nekaj ustvarja! Bogataju so močno ploskali, pa čeprav se je nekje

na sredini zmedel in govoril potem do konca kar v narečju. Otroci so zapeli kot slavčki! Folkloristi so morali ponoviti skoraj vse ples! In čeprav je bilo močno zoblačeno, ni deževalo, pa naj je to zjutraj še tako pričakovala. Vse, vse se je zanjo čudovito končalo. Ko je bil tudi ogled nove šole pri kraju in so jo povabili — v znamenje priznanja — na častno kosilo med druge ugledne goste, ko je bila torej na vsem lepem docela prosta, se je je naglo jela lotevati prejšnja, če ne še hujša utrujenost. Komaj da je lahko kaj pojedla. Družba se je začela vse bolj razživljati, njo pa je skupno z vročino in dimom vse močneje prevzemala omotica, da se je ob ugodni priložnosti izmuznila in odšla brez slovesa. Ni še prav legla, ko je tudi že zaspala.

Morda se ne bi prebudila vse do naslednjega jutra, da se niso začela silovito stresati vrata.

»Ali si ti?« je nehote pomislila na Braneta in skočila iz postelje.

»Jaz sem, jaz!« se je nekdo zakrohotal.

Spoznala je Feliksov glas. Razočarano je zlezla spet pod odejo.

S Slavčijem je igral namizni tenis in pri tem jima je žogica ušla skozi okno v njeno sobo. Slišala je, kako se je vrnil na dvorišče in se smejal:

»Lahko bi ji razbil vse šipe, pa se še zmeraj ne bi prebudila.«

Utrujenosti ni čutila nič manj kot prej, toda sen se ji je razpršil. Poležala je še toliko, da se je v mislih pomudila pri pravkaršnjem dogodku. Toliko da ni vrgel vrat s tečajev, se je posmehnila. Jaz pa sem vendarle pomislila, da je prišel Brane! Še najnespretnější ljubimec ne bi prihajal s tolikšnim truščem. Zvila se je pod odejo kakor v toplem gnezdecu in si poskusila predstavljati, kako bi bilo, če bi res prišel Brane. S tem se je spomnila vseh tisočernih doživetij minule noči, in kolikor bolj se je vživljala v bleščečo polpreteklost, toliko bolj živo si je predstavljala njegov prihod, vse dokler ni skoraj v resnici začutila njegove roke na sebi. Tedaj se je pognala iz postelje.

Onadva sta še vedno igrala. Opazovala je Feliksa, ki je veliko mahal in kričal, pa le bolj poredkoma dobival. Še hvaležna mu moram biti, da me je vrgel iz praznega sna k tem lepim sanjam —.

Začela se je urejati. Z Ratnikovega je prihajala glasba in hrup. Ubogi Brane! Ubogi moj fant! Spet mora igrati. Seveda! Še najbližji sorodnik mora kaj storiti v povračilo za gostoljubje. Toda ko bi bil zdajle pri meni...

Sedla je na posteljo ter si šla počasi in zamišljeno z rokami čez golo telo. Že je hotela znova smukniti pod odejo, samo za hipec, samo za res kratek hipec, da še malce posanja. Pa se je zbala, da se potem vsa izgubi v prazni vročičnosti, zato je samoodpovedujoče vstala ter se začela oblačiti. Vzela bom najlepše perilo. Najlepšo obleko. Ali naj izberem spet ta nesrečni nedrček? Že ga je hotela odložiti, ko se je spomnila, da mu dela krivico. Nesrečni nedrček? Nasprotno! S tem se je začel odločilni zaplet! S tem se je začelo drugo dejanje... Prvo dejanje: polna požrtvovalnosti in nesebičnosti gori vaška učiteljica za šolo, za skupnost. Drugo dejanje: vse silnice so se razporedile samo med dvema srcema; vse drugo predstavlja le tla, po katerih drviš proti kepi zlata.

In kakšno bo tretje dejanje? Odkritje odrešilnega smisla? Da, ta nedrček vzamem. Zasluži si priznanje. In kakšno obleko? Ah, najrajši bi spet imela to čudovito belokranjsko nošo! Dala si jo je k prsim in stopila k zrcalu. Spomnila se je Župančičeve »kraljične zaklete« in se zastrmela v ogledalo, kakor da res vidi podobo breze v mesečini. *Tolstolici oblački so ji stkali najčudovitejšo tenčico. In škrjanci so vpletli vanjo zlato neštetih poletnih dni, slavčki pa vso srebrnino polnočnih hrepenenj. V tej opravi je stala na podoknjih in čakala na kraljeviča, da jo odpelje v kristalni gradič.*

V takem razpoloženju se je končno oblekla in v takem razpoloženju je stopila tudi na hodnik, ko ji je znenada zastala noga. Kam hoče pravzaprav? Na veselico? Da bom sedela ob malinovcu in skozi dim opazovala svojega muzikanta ter čakala, da med vsakim odmorom sede k meni?

Neodločno se je zazibala na eni nogi, nato pa se obrnila proti razredu. Od tod se je videlo na ulično stran. Pri Ratnikovih je bilo očitno spet polno do zadnjega kotička. Po odru pred novo šolo so se podili otroci. Povsod so veselo plapolale zastave. Morda bo veter razpodil oblake, je pomislila. Morda bo spet mesečna noč. Morda se bova celo znova dobila tam zgoraj... *Ni čakala dolgo, pa se ji je vendarle zdelo vse predolgo, preden je prišel...* Zasanjano je stopila po razredu. Oh, kako čudovite so lahko pravljice! Ljudje, ki so jih ustvarili, so morali veliko veliko doživeti. Največjo lepoto in največje bolečine so morali doživeti... *Zdaj ni več popeval in vriskal po pobočju senožečem. Nič več se niso zgrinjali veseljaški spremljevalci okrog njega. Sam on in sama ona, združena in začetek in konec življenja drug drugemu.* Je to tisti odrešilni višji smisel? Skupno proti istemu cilju in prek tega cilja tudi proti vsej skupnosti, proti vsemu človeštvu?

Če je bila to rešitev, se ji je zdela tako enostavna, da ni mogla verjeti v njo. O tej misli je že toliko brala in slišala! Je najti kar tako dragocene stvari? Ali pa je videti vse tako preprosto le zdaj, ko je prehojena pot do spoznanja?

Kljub vsej nezaupljivosti in dvomom se je počutila kakor po velikem, uspešnem obračunu. Gradič je začela risati, da se ni zavedela, kdaj. Ko pa ji je to početje prodrlo do zavesti, je vpregla še vsega duha, snujoč konec pravljice, pripravljajoč zadnjo uro domišljajskega snovanja v stari šoli. Če zunaj ne bi že padal mrak, ampak bi sijalo vse nebo, bi najbrž narisala sonce. Tako pa se je spomnila na vzhajajoči ščip in dala s tem podobi drugačno vsebino. Sedela je tako v ozadju razreda in malce razmišljala, malce sanjala.

Pod okno je pribrel avto. Šop svetlobe je švignil po tabli in jo spomnil, da se je že spustila noč. Za tem se je vse spet pogreznilo v mehko otopelost. Glasovi so bili komaj zaznavni.

»Res pravi kraj za samotarja!« je dejal moški glas.

»Čujte muziku! Joj, srce moje, da nije tam?« Ta ženski glas je izdajal močno razburjenost.

»Mora biti tam,« je bilo slišati drugi ženski glas. »Saj imajo njegovi sorodniki gostilno?«

»Slušaj, Peter! Molim, pojdi tamo pa ga potraži! I dovedi ga ovamo! Ne morem, da mu pred čitavim svetom padnem oko vratu! Joj, srce moje, koliko sam te tražila!«

Kakšna smešna mešanica, je pomislila Barica.

»Počakajmo na odmor. Zdaj ga ne morem priversti,« je dejal Peter.

Potem je prasnila vžigalica. Najbrž si prižigajo cigarete, so se njene misli spet ustavile pri neznancih. Le kaj jih je privedlo semkaj? Zgoraj so še dolgo igrali. Bil je nekak sanjav angleški valček, ki je polagoma potegnil še njo za sabo.

Zavedela se je spet šele tedaj, ko sta se ženski začeli naglo pogovarjati.

»Slušaj! Hajde, izlazi! Ja da se skrijem u avtomobil pa da vidimo, kako se zaprepasti moj soko, ko me zagleda. Brzo! Brzo!«

Ta je pa res daleč iskala svojega sokola, se je posmehnila Barica. Hotela je stopiti k oknu, pa se ji nazadnje stvar le ni zdela dovolj zanimiva.

»Eno ga! Srce moje!« Zaslišati je bilo navdušen plosk.

»Pozdravljen, tovariš!« je rekel drugi ženski glas. »Kaj je s tabo? Tako hudo pa spet ni bilo, da bi ti bilo treba pobegniti na konec sveta. In ves dan smo morali voziti! — Še to noč pojdeš z nami. Drugače se ne boš mogel več vpisati.«

»Brane-e-e-e!« je zdajci zapel drug ženski glas.

Barica je planila k oknu.

Visoka črnolaska mu je visela okrog vratu in ga ihtivo poljubljala.

»Srce moje nesretno! Nikada više da me zapustiš! Jao mene! Koliko sam suze točila zaradi tebe! Dušo moja —«

Smešno, si je rekla, ko se je opotekla od okna. Ničesar ne čutim. Ničesar... Zato ker ne vidim prav, ker ni res! Zunaj so se zaloputnila avtomobilska vrata, in skočila je spet k oknu. Dekleti sta ga vlekli za roke proti Ratniku, on pa se je oziral, oziral, oziral — videla je njegov obraz, poteze na njem — oziral proti šoli, proti oknu, da, prav proti oknu, kjer je stala ona! Kakor da hoče zavpiti na pomoč. Kakor da potrebuje le nezatno podporo za rešitev. Tako močno je občutila njegovo šibkost, njegovo brezkrvnost, da se je hotela pognati k stikalu, prižgati luč, se zavihetati skoz okno — morda bi ga to rešilo, morda bi bila res le ta tenka slamka njene nenadne prikazni dovolj —. Toda v tem trenutku se je je polotila omotica. Kdove, če je sploh lahko še videla kaj — le gledala je nihajočo postavo, ki se je kakor pod sunki opotekala v temino.

Barica je bila premočan značaj, da bi lahko obupala. Sicer je res, da se je najprej zrušila na klop, sicer je res, da se je potem morala spotoma oprijemati, ko se je podrsavala v svojo sobo, toda to je bila bolj posledica udarca, ki ga je občutila skoraj kot pravi udarec z oprijemljivim predmetom. Lahko da tudi ni bila notranje tako močna. Moč ali nemoč, obup ali ne, — to je odvisno od tega, s kakega stališča človek gleda na navidezno brezizhodnost. Barica je nagonsko našla odrešilna vrata. Ni dvomila, da je vladalo med Branetom in tisto brezglavo črnolasko vsaj še nerazčiščeno razmerje, če celo ni bilo še zmeraj resno. O njenem odnosu do njega ji ni bilo treba veliko ugibati: očitno

ga je iskala vsevprek po deželi, kar je pričalo o veliki nuji, pa naj je bila ta videti še tako nerazsodna.

Vsa njegova čista, vzvišena podoba, kakršno je kot dragotino nosila v srcu, je začela nevarno izginjati. Tako usodno polne vsebine so se ji zdaj razodele tiste njegove besede, da ji ima še nekaj povedati. Ali je mislil na to skrivnost? Ni si mogla predstavljati, da bi bilo kaj drugega. Nekaj je torej zamolčal. In povrh ga je — v svoji slepi zaupljivosti — še spodbujala k temu! Tonejo, tonejo, si je rekla, tonejo njegove vrednote. Pod tem spoznanjem se je skrušila na posteljo, toda hkrati se je krčevito oklenila trenutka, ko ga je zadnjič videla — kako se je proseče oziral proti šoli, kako je vpil njegov obraz po rešitvi! Kajpak ni spregledala možnosti, da je to le ona videla, v resnici pa je utegnilo biti povsem drugače. Pri tem pa se je pognala spet na noge. Toda jaz ga poznam! In vem, kako hitro mu splashnejo moči! In vem, kako potrebuje razumevajočega človeka! In vem, da je dober, da je nežen, poln občutljivosti! Vem! Vem! O, kako to vem! Kako doživeto to vem! Toda, saj še ne poznam vse zgodbe, ne poznam vzrokov! Doslej mu lahko očitam le to, da mi je nekaj prikrl. Za vse drugo pa nimam dokazov. Tedaj ji je vstala pred očmi podoba, kako strastno ga črnolaska poljublja. To ji je vzelo pogum, a uprla se je tudi temu: tudi to ni dokaz o ničemer. Tudi kar se tega tiče, moram počakati, da se pogovoriva. Pojdem k njemu! Takoj! Za gotovo se mi bo razodel, in od vse pošasti ne ostane nič.

V bistvu pa so bile kali razdvojenosti vendarle premočne, da je ne bi zadržala že misel, da se dejansko ne bo dalo tako enostavno z njim pomeniti. Saj tega se ne da storiti z enim odpuščajočim poljubom. On pa mora igrati. Povrh pa za gotovo sedijo oni trije okrog njega. Opustila je namero, pa se spomnila, da ga mislijo še to noč vzeti s seboj. To jo je znova podžgalo, še siloviteje, da je že prišla kljuko. A v tem trenutku — ko je bila prežeta s predstavo, da tudi on s tolikšno krčevitostjo išče poti do nje, kakor ona do njega — v trenutku jo je preblisnilo: kaj pa, če pride sem? Strastno se je oklenila te bilke.

Tako opogumljena, tako potolažena se je počutila znenada! Odprla je magnetofon in pogledala na spisek posnetkov na traku. Izbrala je Brahmsove Madžarske plesse. Bili so nekje v sredini, in ko je trak primerno odvtela ter ga nato pognala naprej, se je pravkar začel ples številka štiri. Ta ji je sicer boleče zaoral po srcu s svojo močno čustvenostjo, toda v njegovi izraziti ritmiki je vendarle našla veliko oporo.

Pa minil je ta ples, odvil se je tudi ves trak, njega pa od nikoder. Njene krhke nade so se porazgubile. Ko se je aparat ustavil, se ni upala premakniti in vzeti nov trak. Ležala je na postelji in strmela v strop. Se bo torej nadaljevalo prejšnje življenje vaše učiteljice? Dobri, ubogi magnetofon bo spet zavzel pomembno mesto v moji vsakdanjosti. In te stene se bodo spet toliko ozirale po meni, kot jaz po njih.

Kolikor bolj so plahneli upi, toliko na pogosteje so se ji v prsi vtihotapljali strahovi. Kakor v prvem porazu, kakor v prvem nagnjenju, da bi vsemu pobegnila, je ugasnila luč. Ko bi ji ostalo vsaj eno upanje! Tedaj bi si lahko rekla: Čakaj, da se ti to uresniči, in potem lahko misliš na vse ostalo. Toda ni videla več upanja, in to je pomenilo, da se mora ubijati z vso nerazločno zmešnjavo. Začela jo je stiskati groza.

Zdaj je opazila, da je v sobi vse bolj svetlo. In kakor hitro se je zavedela, da so se najbrž razpršili oblaki in da se je razlila mesečina, je skočila s postelje in planila skozi vrata, ne da bi jih zaklenila. V dveh treh korakih je bila čez dvorišče. Švignila je prek vrta. In od tam je stekla na vso moč proti Andraševemu. Nosila so jo mogočna krila novozaživele vere: morda čaka tamkaj nanjo, morda je bil med vsakim odmorom tam zgoraj, morda je že obupal, pa ga več ne bo!

Srce je čutila v vratu, ko se je ustavila pred bajto. Ni se zganilo nič. Le črički so popevali, le grozdje je duhtelo, le mesec je ves čist in blesteč strmel z neba. Videla je, da kljuka ni v vratih, in tako ugotovila, da ga trenutno najbrž tudi ni v hiši. Možnost, da bi bil snel kljuko in zaprl od znotraj, ni imela nobene privlačnosti zanjo. Izgubljeno je stopila na podoknja. Okno je bilo odprto, kakor sta ga ob odhodu pustila. Obrnila se je spet na dvorišče. Ko je prišla mimo okenca poleg vrat, je zagledala na njem bodečo nežo. Cvet je bil spet ves razprt in svetel. Kakor topel žarek jo je znova začelo greti upanje, da se je spet napotila čez dvorišče in obstala pod lipo, od koder se je videlo proti Ratnikovim. Ni bilo slišati glasbe in to, kakor da je bilo poslednje znamenje, da se Brane zdaj zdaj prikaže. Naslonila se je na deblo in napela oči. In tedaj se ji je res zazdelo, da sliši korake. Izpustila je cvetlico in se zagnala po pobočju. Pritekla je vse do spodnjega roba sadovnjaka — in bilo ni nikogar. Morda pa je prišel šum iz druge smeri? Zapodila se je spet navkreber. Morda je že tam, morda že čaka! Oh, Brane, bodi tam! Čakaj name! Nič te ne bom vprašala. Ne rekla žal besede! Tudi če mi nikoli ničesar ne pojasniš v zvezi s tem nesrečnim dekletom. Samo bodi bodi tam!

A ni, ni ga bilo —. Kakor je bila trenutek poprej polna popustljivosti, tako se ji je zdaj v prsih razplamtel gnev, da je trdo zaprla duri in odnesla kljuko s seboj. Naj me lepo prosi, da mu sploh prisluhnem, kaj šele, da bi mu odprla ali da bi mu verjela. Sedla je na posteljo, razpihujoč svojo jezo še naprej.

Medtem so že spet zaigrali, in ko je zaslišala znani glas njegovega saksofona ter se tako prepričala, da je najbrž sploh še ni poskusil poiskati, so se vsa njena občutja že začela sprevračati v blodno onemoglost. Spet je zagledala njegovo postavo, kako se zviija med dekletoma, in kakor je zaradi te njegove stiske še tega večera trpela z njim, tako je zdaj prav to izzivalo njen posmeh. Res, slabič! Strahopetnež! Saj je tožil sam, da mu ne uspe nobena stvar, da ne zmore ničesar, da je večno prehitro na pobegu. Ali ni še tisto neznano dekle omenilo, da je spet od nekod ali pred nečim pobegnil? In ti najini dnevi niso bili najini, ampak samo moji. Samo moja stvaritev! On je bil le slučajan povod in sredstvo! Mevža! Zdaj se že spogleduje s tisto mačko in pozablja — če že ni davno pozabil vsega —, kaj mi je dolžan. Kdove, če se je sploh spomnil kake dolžnosti. Kdove, če se je sploh spomnil, da me mora poiskati in — ojoj! o groza! Prijela se je za glavo. Saj on ne ve, da vem za njegovo skrivnost! Ne ve! Saj me ni videl, pa čeprav sem stala ob oknu, pa čeprav se je oziral proti meni! In če misli, da ne vem ničesar, o čem bi naj potlej še razmišljal? Da me je opeharil, s tem se je lahko spoprijaznil že davno, če sploh ima vest, ki bi ga spomnila na njegovo krivo

pot. Tako misli, da sem v postelji, zlasti še, ko mi je že opoldne rekel, naj vendar še pred večerom ležem in spim vse do belega dne. Oh, vse vse upe sem gradila na napačno podlago! — Kaj naj še čakam tod? Toda doma ne bo nič drugače... Nikjer ne bo drugače.

Mesec se je skrila za oblak in s senco je znova prišel strah pred zloveščo praznino. Šope, ki so se nagibale čez stranico ob vznožju postelje in ki jih je še minulo noč ljubkovala s pogledi, so bile zdaj videti kot prežeče pošasti. Skrčila je noge, kakor da jo mislijo zdaj zdaj popasti. S tesnobo je segla na mizo in potipala za vžigalicami. Po dolgem iskanju jih je odkrila in s trepetajočo roko prižgala svečo. S tem ji je malce odleglo. Najprej se je dvignila, da zapre okno, se spomnila na tisti grozd, ga potegnila k sebi, ga poljubila, nato pa naglo zaprla. Potem je zlezla pod odejo in se zazrla v črni leseni strop.

Kaj naj zdaj počnem? se je vprašala. Morda si je tisočkrat postavila vprašanje. Tako praznino je čutila v sebi, da se ji ni mogla pošteno zganiti nobena misel. Le podobe so ji švigale skozi zavest, ali spomini, ali prividi, prinašajoč vselej tudi drugačne občutke. Toda vse je bilo tako bežno, da je ni moglo potegniti z mrtvilnega dna. Včasih se je ozirala za vriskajočim veseljakom z rdečo čepico. Včasih je strmela za iskrami nad kresom. Najčesče pa je videla, kako ga potiskata dekleti čez dvorišče in kako si zaman prizadeva premagati samega sebe. To jo je vselej zgrabilo še najmočnejše, tako da so se ji misli celo zvrščale v nekako tvorno zaporedje, le da so se znova in znova ustavljale ob isti oviri: tokrat pa bi Brane vsaj trohico moral storiti sam, brez sleherne spodbude z njene strani...

Nazadnje, čisto nazadnje, ko je bila spet vse manj neizprosna, si je dejala, da počaka do jutra v bajti. Odpustila mu bo, ali pa ga bo vsaj poslušala in ga poskusila razumeti tudi tedaj, če bo odigral, ravno-dušno sedel v avto in se šele nato spomnil, da bi jo bilo dobro poiskati in ji reči vsaj nasvidenje...

In tedaj je na Ratnikovem zabrnal avto, kakor da ji hoče razpršiti še poslednje upe. Utrujeno je napela ušesa. Kaj odhajaš? Odhajaš...? Adijo, Brane...! Kdo bo zdaj poljubljal tvoje krhke roke? Skozi spuščene veke, ki so se med njimi začele nabirati solze, je zrla proti okencu. Adijo, kraljevič!

Opazila je, kako je zatrepetal plamenček. Ko da je pomahal v slovo tudi on. Da mi ne boš ugasnil?! Ostani, ostani vsaj ti! Pogledala je natančneje proti svečki. Ali da se mi res ne prevrneš?! Brane je rekel — Zdajci je hlastno potrkalo na šipo.

Planila je kvišku, odprla okno, segla z obema rokama skozi rešetke in potegnila njegovo glavo k sebi.

»Hvala! Hvala, da si prišel!« je hlipala ter ga poljubljala po obrazu in rokah. »Pa četudi si mi prinesel smrtno obsodbo.«

»Barica! Ali me ljubiš?«

»Preveč! Vse preveč te ljubim! Saj drugače ti ne bi mogla odpuščati!«

»Kaj? Ti veš?«

In s tem se je začel preobrat, ki jo je iz trenutka v trenutek bolj osupljal in ji izvabljal le še več solza. Samo da so bile to vse čistejše solze olajšanja in sreče. Komaj mu je povedala, kar je vedela sama, komaj mu je odprla duri, komaj se mu je vrgla v objem, mu je iz prsi zakipela izpoved. Tako preprosta, tako nedolžna stvar — v primeri s prikaznimi njenega obupa!

Črnolaska je bila res njegovo dekle. Še to poletje, na morju — kjer jo je prejšnje leto spoznal — še to poletje sta se redno dobivala, le da se je on notranje od nje že poslovil: ni mogel prenašati njene hrupne narave. Ko je prišlo do spora med njim in upravnikom hotela, ko zagadelj več ni hotel igrati, pa čeprav ga je vezala pogodba, se je sprl še s člani orkestra. Ker se zaradi splošnega letovišarskega okolja ni mogel bogve koliko pripravljati na izpit ter se je v njem zato vse bolj nabirala tesnoba in ker ga je iz dneva v dan močnejše vleklo od Jovanke, je ta zadnji zapletljaj izkoristil in pobegnil od vsega. Ratnik, ki se je prav takrat podil okrog njegovega rojstnega kraja in sklepal pogodbe za nakup novega vina, ga je že s prvo besedo pridobil zase ter ga odpeljal s seboj. Tako je naletel na Barico, tako se je začel navezovati nanjo in na drugi strani tudi čutiti, da bi bilo treba poprej razčistiti še odnose z Jovanko. Kolikor bolj so minevali dnevi, toliko težja se mu je zdela popolna izpoved. Kolebajoč je čakal na primerno priložnost ali pa na slučaj, ki bi mu napol izsilil priznanje. Z Jovankinim nepričakovanim prihodom je do tega tudi prišlo. Da bi Barica lahko kaj sumila, se mu še sanjalo ni. Do polnoči je moral igrati, — dovolj časa, da je lahko o vsem razmislil. Oni trije bi ga res morali nemudoma odpeljati, če ni hotel zamuditi še zadnjega roka za vpis v šolo. Bil je prepričan, da Barica trdno spi, zato se ji je odkritosrečno razodel v pismu. Ker je vedel, da spi vselej pri odprtem oknu, ji ga je hotel vreči v sobico, pa pri tem opazil zeleno magično oko magnetofona in ugotovil, da je ni. Ob tej uri jo je lahko našel edino na Andraševem. Zapodil se je tjakaj in ji potem povedal, kar je na kratko razložil že v pismu.

Ker se mu je mudilo, sta se komaj pogovorila, ko se je že moral posloviti. Pospremila ga je vse skozi sadovnjak in tam počakala, dokler ni izginila luč avtomobila daleč na koncu dola. Potem se je vrnila v bajto, zlezla spet pod odejo ter zajokala skozi smeh. Saj sem vedela, saj sem vedela, da me ljubi! Saj sem vedela, da v najini globoki ljubezni ne more biti legla zahrbtnosti in zla! Oh, Brane, spet sem te vzljubila! Zdi se mi, da te vse do zdaj sploh nisem ljubila! Koliko ljubezni do tebe sem že preživela? Koliko vrhuncev in padcev v srcu? Je mar to ljubezen — to nenehno nihanje, ta nenehni boj za dokončno odkritje neobičajnega človeka med običajnimi ljudmi?

Zvila se je v klobčič pod odejo, se zazrla v gorečo svečko in se radostnih oči zastrmela v nasmejano prihodnost. Obljubil je, da bo takoj naslednjega dne pisal. In ona bo tudi nemudoma odgovorila. Vse, vse mu bo pisala. O vsakem listu posebej, ki bo padel z drevesa kje na njenem pobočju senožečem. O vsaki mesečni noči. O svojih šolarčkih. In — da! — o koncu pravljice. O tem pravzaprav najprej. Že jutri, kajti med prvo uro bo povedala otrokom zadnje nadaljevanje. Pred tablo, ki

se na njej blešči kristalni gradič. In ko pove do kraja — plamenček jo je s svojim trepetom tako prijetno božal po obrazu — ko pove do kraja... do kraja — še skozi zaprte veke je čutila mehko svetlobo — ko pove do kraja, se bodo vsi pognali na noge in navdušeno razprostrli roke v zrak...

Znova in znova in naglo in veselo so se poganjale te roke v zrak. Natančno jih je videla. Še ploskali so vmes.

To še ni pomenilo, da svečka hoče ugasniti. Res pa je, da se je vosek sčasoma nabral v veliko golšo ob njej in da se je dejansko začel nagibati podstavek. Kako se nagiba, — tega že zdavnaj ni mogla več opaziti. To tudi ni bilo potrebno, kajti nič se ne bi moglo zgoditi, ker je sveča stala sredi širokega stolčka. Tako v tem, da se je nazadnje res prevrnila, ni bilo nevarnosti. Huje pa je bilo, da se je ostanek sveče ob padcu snel s podstavka. Da se je zatrkjal po leseni ploskvi. Da je na robu obotavljaje se zanihal. Da je nato vendarle padel. Tiho — na slamnata tla. Tudi to ni tako strašno: še med padcem plamenček ugasne. Toda tleča stenj: podolgovata iskra —!

Prva slamka se le malce zvije. Drugo že gladko pregrizne. Dalje pa ni videti več natanko.

Po tleh ob stolčku veselo zaskaklja; nato pritajeno do bližnje šope; po njej pa sunkovito na vrh. Od tam na desno. Na levo.

Barica zakašlja. Vsakdo kdaj zakašlja v snu. Potem vrže odejo s sebe; prevroče. Nato se obrne proti steni: hlad.

Tedaj nekaj zaploska. Tisoč ploskov. Ploskanje kar naprej — točno lahko vidi. Zdaj se poženejo roke v zrak, zdaj spet ploski. Roke v zrak — ploski. Roke v zrak — ploski...

Barica se spet obrne na drugo stran —

Plane pokonci — —

In odreveni pred neskončno množico ploskajočih rok — — —